

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

DARIUS PETRAITIS
Viešojo sektoriaus ekonomikos studijų programa

ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS PANAUDOJIMAS IR JOS
REIŠMĖ LIETUVOS EKONOMIKAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
prof. habil. dr. O. G. Rakauskienė

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ VAIDMUO ĮGYVENDINANT LIETUVOS STRATEGINIUS TIKSLUS	6
1.1. ES struktūriniai fondai ir jų paskirtis	6
1.2. Lietuvos Bendrasis Programavimo Dokumentas 2004 – 2006 m.....	15
1.2.1. Lietuvos Bendrojo Programavimo Dokumento tikslai, uždaviniai	15
1.2.2. Lietuvos Bendrojo Programavimo Dokumento prioritetai	18
1.3. ES struktūrinė parama Lietuvai 2007 - 2013 metais	23
2. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS PANAUDOJIMAS LIETUVOJE.....	28
2.1. Paramos pagal BPD įsisavinimo analizė	28
2.2. Paramos įsisavinimas pagal vieną iš BPD prioritetų - žmogiškieji ištekliai	40
2.2.1. BPD II prioriteto tikslas ir priemonės.....	40
2.2.2. BPD programų panaudojimo efektyvumo vertinimas	43
2.3. ES struktūrinės paramos įsisavinimo problemos	54
3. PROJEKTO „JAUNIMO INTEGRAVIMAS Į DARBO RINKĄ“ RENGIMAS	59
3.1. Užsienio šalių patirties analizė įgyvendinant jaunimo integracijos į darbo rinką projektus	59
3.1.1. Jaunimo rizikos grupės padėties apibūdinimas Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje	60
3.1.2. Projektų „Jaunimo rizikos grupių integravimas į darbo rinką“ Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje, analizė	62
3.2. Projektas: Jaunimo integravimo į darbo rinką centras „Mano kelias”	66
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	78
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	81
SANTRAUKA.....	87
SUMMARY	88
PRIEDAI	89

IVADAS

Problemos aktualumas. Lietuvai narystė ES atveria naujas perspektyvas, padeda siekti išsivysčiusių šalių lygio ir užtikrina piliečių gerovę. ES parama naudojama įvairiose srityse tokiose kaip žemės ūkio, pramonės, verslo, sveikatos bei daugelyje kitų. Tai savo ruožtu paspartins ekonominę pertvarką. Lietuva turi galimybę pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama. Vien per paskutinius tris metus t.y. 2004 - 2006 m. bendra ES parama Lietuvai siekė apie 9 milijardus litų. Ateinantiems aštuoneriems metams Lietuvai numatoma bendra ES parama sudaro apie 36 milijardai litų. Mūsų valstybė turės galimybę naudotis Europos socialinio, Sanglaudos, Europos regioninės plėtros fondų teikiama parama.

Vis dažniau ES struktūrinių fondų parama Lietuvai tampa viešųjų, politinių bei visuomeninių diskusijų objektu. Anot ES komisarės Dalios Grybauskaitės „, padėtis Lietuvoje kasmet blogėja – 2004 m. pagal lėšų panaudojimą Lietuva pirmavo, 2005m. buvo vidutiniokė, o pernai atsidūrė sąrašo pabaigoje“ [66]. ES paramos įgyvendinimo problematiškumą atspindi ir Valstybės kontrolės pateikta ataskaita, kad 2006 metais Lietuva nepanaudojo ES teikiamos paramos planuotų 1 mlrd. 164 mln. litų [75]. Neįsisavintos lėšos reikštų jų grąžinimą į ES biudžetą, nes perskirstyti šių lėšų kitoms ES politikoms nėra galimybės. Menkas lėšų įsisavinimas gali kelti ne tik politines bei fiskalines problemas, bet ir įtakos ES skiriamos paramos dydį Lietuvai ateityje.

Praėjus beveik pusketvirtų metų nuo to laiko kai, Lietuvai buvo pradėta teikti ES parama pagal 2004 m. - 2006m. Bendrąjį Programavimo Dokumentą, tačiau iki 2007 m. lapkričio 1 d. įsisavinta 50 proc. visų minėtam periodui skirtų ES lėšų. Lėšų įsisavinimo skaičiai ir lygis ypatingai didelę reikšmę įgauna žinomoje taisyklės N+2 perspektyvoje, (kai paramai įsisavinti skiriami papildomai du metai nuo paramos pabaigos) kadangi likusiai paramos daliai įsisavinti liko tik metai.

Jau pats faktas, kad Europos Sąjungos Bendrojo Programavimo Dokumento paramos įsisavinta tik 50 proc. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kuruojamoje srityje tik 38 proc., Švietimo ir mokslo ministerijos administruojamoje srityje – 40 proc., o Ūkio ministerijos administruojamoje srityje – 43 proc. rodo, kad ES struktūrinės paramos panaudojimo procese kyla natūralus klausimas – kodėl? Kame tokio žemo paramos panaudojimo lygio priežastys? Be to, paramos panaudojimo praktinė patirtis byloja apie didžiules valdymo, biurokratizavimo, tuo pačiu neefektyvaus įsisavinimo problemas. Darbo tema mažai nagrinėta Lietuvoje. Europos Sąjungos parama Lietuvai, jos reikšmė šalies ekonomikai, lėšų įsisavinimo eiga ir rezultatai nėra pakankamai analizuojami.

Darbo tikslas. Išanalizuoti Europos Sąjungos paramos įsisavinimo rodiklius Lietuvoje, jų įtaką Lietuvos ekonomikai, išskirti ir palyginti žemo įsisavinimo lygio priežastis ir problemas, ir pateikti jų sprendimo būdus.

Siekiant minėto tikslo buvo išskirti šie **uždaviniai**:

- ✓ ištirti Europos Sąjungos paramos įsisavinimo efektyvumą Lietuvoje;
- ✓ atskleisti veiksnius įtakančius paramos įsisavinimą;
- ✓ įvertinti užsienio šalių patirtį įgyvendinant ES struktūrinę paramą;
- ✓ pateikti projektą ES paramai gauti;
- ✓ pasiūlyti naują jaunimo integracijos į darbo rinką projektą.

Darbo hipotezė. Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai ženkliai prisideda prie spartaus šalies ekonomikos augimo, tačiau paramos panaudojimo procese susiduriama su daugeliu efektyvumą mažinančių problemų, t.y. žemas paramos įsisavinimo lygis kai kuriose srityse yra dėl administruojančių institucijų mažo dėmesio į dalykinius ir turinio aspektus, tuo pačiu sureikšminant biurokratizmo aspektus.

Darbo struktūra. Darbas be įvado ir išvadų bei pasiūlymų susideda iš tryjų pagrindinių dalių:

Pirmoje šio darbo dalyje skaitytojas nuosekliai supažindinamas su Europos Sąjungos struktūriniais fondais ir jų paskirtimi, Lietuvos Bendrojo Programavimo Dokumento tikslais, uždaviniais bei prioritetais, ES struktūrinė parama Lietuvai 2007 m. – 2013 m.

Antra darbo dalis skirta paramos pagal BPD įsisavinimo analizei, paramos įsisavinimo pagal vieną iš BPD prioritetų – žmogiškieji išteklių analizei. Šioje dalyje taip pat vertinamas BPD programų panaudojimo efektyvumas, nustatomos ES struktūrinės paramos įsisavinimo problemos.

Trečioje darbo dalyje analizuojama užsienio šalių patirtis įgyvendinant jaunimo integracijos į darbo rinką projektus, apibūdinama jaunimo rizikos grupių padėtis Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje bei pateikiamas projektas: jaunimo integravimo į darbo rinką centras „Mano kelias“.

Nagrinėjama tema nemažai straipsnių ir knygų yra parašę integracijos į Europos Sąjungą specialistai Vitalis Nekrošis ir Ramūnas Vilpišauskas. Rašant darbą buvo naudojamos Vitalio Nekrošio knyga „Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas“, kuri išleista 2003 m. Šioje knygoje pateikiamas ES struktūrinių fondų strateginis valdymas, bei ES struktūrinių fondų finansuojamų projektų valdymas.

Vis labiau plintant visuomenės interneto poreikiui, galima daug informacijos rasti internete, ypač ES finansinę paramą Lietuvoje administruojančios Finansų ministerijos

internetiniame puslapyje [www. finmin.lt](http://www.finmin.lt), bei Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje internetiniame puslapyje [www. eudel.lt](http://www.eudel.lt).

Be jau minėtų šaltinių baigiamojo darbo rašymo metu buvo remtasi Lietuvos ministerijų, Nacionalinės mokėjimo agentūros ataskaitomis, suvestinėmis, planais bei šių institucijų internetiniais tinklalapiais. Taip pat naudotasi Lietuvos ir užsienio autorių monografijomis, moksliniais straipsniais, kitomis publikacijomis ir internetiniais tinklalapiais.

Tyrimo metodai. Tyrimui atlikti taikyta: mokslinės literatūros analizė, lyginimo metodas, statistinių duomenų analizė, dokumentų analizė.

Sutrumpinimai:

BNP – Bendrasis nacionalinis produktas,

BPD – Bendrasis programavimo dokumentas,

BVP – Bendrasis vidaus produktas,

CPVA – Centrinė projektų valdymo agentūra,

EB – Europos bendrija,

EK – Europos komisija,

ERPF – Europos regioninės plėtros fondas,

ES – Europos Sąjunga,

ESF – Europos socialinis fondas,

EŽŪOGF – Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas,

LRS – Lietuvos Respublikos Seimas,

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė,

LVPA – Lietuvos verslo paramos agentūra,

NMA – Nacionalinė mokėjimo agentūra,

ŽOFI – Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas,

ŽŪM – Lietuvos žemės ūkio ministerija.

1. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ VAIDMUO ĮGYVENDINANT LIETUVOS STRATEGINIUS TIKSLUS

1.1. ES struktūriniai fondai ir jų paskirtis

Pagrindinė Europos Sąjungos (toliau - ES) struktūrinės politikos atsiradimo priežastis – didelis atotrūkis tarp turtingiausių ir skurdžiausių ES valstybių narių ar atskirų jų regionų išsivystymo lygio. Skirtumai tarp regionų buvo ryškūs nuo pat Europos Bendrijos įkūrimo (tuo metu bene ryškiausias pavyzdys – atsiliekančios Pietų Italijos regionai). Šie skirtumai dar labiau išryškėjo vėlesniais Europos Bendrijų (Europos Sąjungos) plėtros etapais, pirmiausia įstojus į ją tokioms šalims kaip Airija, Graikija, Ispanija ir Portugalija ir 2004 m. prisijungus dar 10 narių: Vengrijai, Lenkijai, Čekijai, Slovakijai, Slovėnijai, Lietuvai, Latvijai, Estijai, Maltai ir Kipriui. Šiuo metu skirtumai tarp 25 ES valstybių narių (jų regionų) siekia 4,4 karto, o įstojus Bulgarijai ir Rumunijai planuojama, kad jie padidės net iki 6 kartų.

Struktūrinės politikos fondai visu pirma siekia padėti sunkumus išgyvenantiems regionams prisitaikyti prie besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų. Iš jų finansuojami projektai, padedantys sunkiai besiverčiančioms organizacijoms ir darbuotojams imtis kitos, perspektyvesnės, veiklos. Kita galimybė – didinti krizę išgyvenančių ūkio šakų ekonominės veiklos efektyvumą ir padėti joms atlaikyti konkurencinį spaudimą, pavyzdžiui, mokyti bedarbius, kad jie įgytų perspektyvesnių specialybių [33. P. 1].

Kaip žinoma, regioninės politikos paskirtis – mažinti ekonominės ir socialinės gerovės skirtumus tarp regionų paskutiniaisiais dešimtmečiais buvo vienas svarbiausių ES rūpesčių. Nors ES regioninė politika tapo labiau regima nuo 1975 m. kai buvo įkurtas Europos regioninis plėtros fondas, tačiau galutinai suformuota buvo jau po 1989 m. reformų įgyvendinančių Vieningą Europos aktą. Pastarasis patvirtino ekonominės ir socialinės sanglaudos tarp šalių narių principą ir šios reformos metu buvo įteisinti vadinamieji ES Struktūriniai Fondai (ES SF): Europos socialinis fondas (ESF), Europos regioninės plėtros fondas (ERPF), Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF) ir Žuvininkystės fondas (ŽF). Sanglaudos principą galutinai įtvirtino Maastrichto sutartis, po kurios, 1993 m. reformuojant SF, buvo papildomai įkurtas Sanglaudos fondas. Šis fondas kartu su keturiais Struktūriniais fondais ir sudaro svarbiausius ES struktūrinės paramos ramsčius [49. P.1].

Galima išskirti keletą apibrėžimų apibrėžiančių ES struktūrinių fondų savoką:

ES struktūriniai fondai – politinių sanderių priemonė ir rezultatas [69. P.5];

ES struktūriniai fondai – tai pagrindinis Europos finansinės paramos šaltinis regioniniam ir vietiniam ekonomikos vystymui, bei darbo rinkos integravimui [50];

ES struktūriniai fondai – tai ES struktūrinės politikos, kuria siekiama mažinti ekonominius ir socialinius išsivystymo skirtumus tarp ES valstybių narių, finansiniai instrumentai [4].

ES struktūriniai fondai – tai fondai skirti padėti šalims turinčioms ekonominių, socialinių problemų, kelti jų gyvenimo lygį, įveikti nedarbą, atkurti ūkį [61. P.29].

Fondai reikalingi tam, kad būtų galima paremti tuos, kurie atsilieka integracijos procese, suteikti jiems trūkstamų investicijų. Be to, ES lėšos investuojamos ne tik siekiant mažinti ekonominio išsivystymo skirtumus, bet ir taisant tokius „rinkos trūkumus“ kaip nepakankamos investicijos į infrastruktūrą bei aplinkos apsaugą, kurios turėtų stiprinti teigiamą arba mažinti neigiamą šalutinį tokių projektų poveikį.

Siekiant padėti Lietuvai kaip kandidatėi tinkamai pasiruošti stojimui į ES, Lietuvai buvo pradėta teikti finansinė parama PHARE, SAPARD ir ISPA programos. 2000 m. pradėtos ISPA ir SAPARD – tai gana nauji instrumentai, o PHARE programa Lietuvoje veikia jau nuo 1991 m. kuri buvo pertvarkyta 2000 m. Nuo 2000 m. PHARE programoje yra ekonominės ir socialinės sanglaudos komponentas, remiantis investicijas į ekonominę socialinę plėtrą ir bandomuosius projektus, siekiant sukurti stiprias administracines atruktūras (valstybės institucijas), kurios galėtų pasinaudoti atsiveriančiomis finansinėmis galimybėmis [65. P.44].

PHARE programos administravimas vyksta projektų pagrindu. Metinės skiriamos sumos nustatomos finansiniuose memorandumuose. 2000 m. Lietuvai pagal PHARE programą buvo skirta 52,07 mln. eurų, iš jų 14 mln. eurų – ekonominės ir socialinės sanglaudos komponentui. Panaši suma skirta ir 2001 m., o 2002 m. ir 2003 m. – apytikriai po 60 mln. eurų [48. P.166]. Papildomai lėšų skiriama PHARE tarpvalstybinio bendradarbiavimo programai, kuri buvo INTERREG prototipas ir parengė dirvą visai tarpvalstybinių projektų serijai bei sustiprino vietas ir regioninių partnerių gebėjimus juos įgyvendinti.

Apskritai Lietuva „techninę ES PHARE pagalbą pagrįstą Vakarų konsultantų patarimais“ [53. P.57] panaudojo sėkmingai: pagal paramos lėšomis finansuojamų sutarčių sudarymą pastaruoju metu ji pasiekė vieną iš geriausių rodiklių tarp šalių kandidačių. Pagal šią programą skirta finansinė parama verslo plėtrai ir žmogiškųjų išteklių plėtrai įgyvendinančiosioms institucijoms suteikė vertingos praktinės mokomosios patirties, atskleidė procedūrų trūkumus, sunkumus, susijusius su gautų paraiškų gausa (ir todėl – su dideliu nusivylusių pareiškėjų skaičiumi), ir administracinių gebėjimų problemas [77. P.197].

SAPARD remia žemės ūkio ir kaimo plėtros projektus. Ji remia investicijas į žemės ūkio valdas, žemės ūkio ir žuvininkystės produktų perdirbimo ir rinkodaros, kaimo

infrastruktūros, miškų infrastruktūros tobulinimą, ekonominės veiklos plėtrą ir įvairinimą, žemės ūkio naudmenų apželdinimą, investicijas į aplinkai nekenkiančių žemdirbystės metodų diegimą ir profesinį mokymą, pritaikytą prie žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriaus poreikių.

SAPARD finansuojama (ir administruojama) pagal daugiamečių principą – remiantis Nacionaline žemės ūkio ir kaimo plėtros 2000–2006 metais programa. Apskritai programos rengimo, įgyvendinimo, stebėjimo ir vertinimo tvarka gana panaši į Struktūrinių fondų taikomą tvarką. Metinis SAPARD finansavimo įsipareigojimas siekė apytikriai 30 mln. eurų. Daugiausia paraiškų gauta dėl paramos modernizuoti perdirbimo įrenginius ir rinkodarą bei dėl investicijų į žemės ūkio valdas. 2003 m. spalio pabaigos duomenimis, pagal SAPARD programą buvo patvirtinti 477 projektai, kurių bendra vertė – 134,9 mln. eurų [44. P.14].

ISPA yra pasirengimo narystei ES struktūrinės politikos priemonė, kuri kaip ir PHARE, SAPARD, yra skirta kitų finansinių išteklių panaudojimui ypač svarbių projektų įgyvendinimui skatinti Vidurio ir Rytų Europos šalyse kandidatėse. ISPA yra Sanglaudos fondo prototipas, kurio finansuojamų projektų vertė negali būti mažesnė nei 5 mln. eurų ir paramos dalis negali būti didesnė kaip 75 proc. bendros projekto vertės [79. P.160]. ISPA paramos programos įgyvendinimas buvo pasirengimas panaudoti Sanglaudos fondo lėšas. Įgyta patirtis bei iki narystės ES sukurtos sistemos yra panaudojamos iš Sanglaudos fondo iš dalies finansuojamiems projektams įgyvendinti bei paramai valdyti. Vadovaujantis Europos Komisijos nustatytais kriterijais (gyventojų skaičius, BVP dalis, tenkantis vienam gyventojui, teritorijos plotas) galima parama Lietuvai sudarė nuo 4 proc. iki 6 proc. viso ISPA biudžeto, tai yra kamet numatant 42 - 61 milijoną eurų paramos.

Naudojantis parama iš ISPA programos, pradėti darbai aplinkosaugos ir transporto infrastruktūros srityse yra tesiami toliau juos finansuojant iš Sanglaudos fondo lėšų. Europos Komisija yra patvirtinusi 33 projektus finansuojamus iš ISPA, kuriems suteikta 283,41 mln. eurų : 8 projektus transporto infrastruktūros srityje, kurių paramai iš ISPA skiriama 141,66 mln. eurų, 17 projektų aplinkos apsaugos srityje kuriems ISPA suteikė 126,99 mln. eurų ir 14,74 mln. eurų parama iš ISPA skirta kaip techninė parama. [48. P.5].

Pasirengimo narystei instrumentai, nors finansiškai ir riboti, turėjo didelę reikšmę rengiantis priimti Struktūrinių fondų paramą. Jie sudarė sąlygas išbandyti novatoriškus veikimo būdus ir padėjo paramos programų įgyvendintojams įgyti žinių apie ES finansinius instrumentus bei procedūras, projektų atrankos ir vertinimo kriterijus, prioritetų nustatymą remiantis strateginiais poreikiais, vertinimo ir stebėjimo aspektus ir kt.

1 lentelėje pateikti visų trijų pasirengimo narystei programų finansinės paramos dydžiai 2001 – 2003 m. laikotarpiu .

1 lentelė

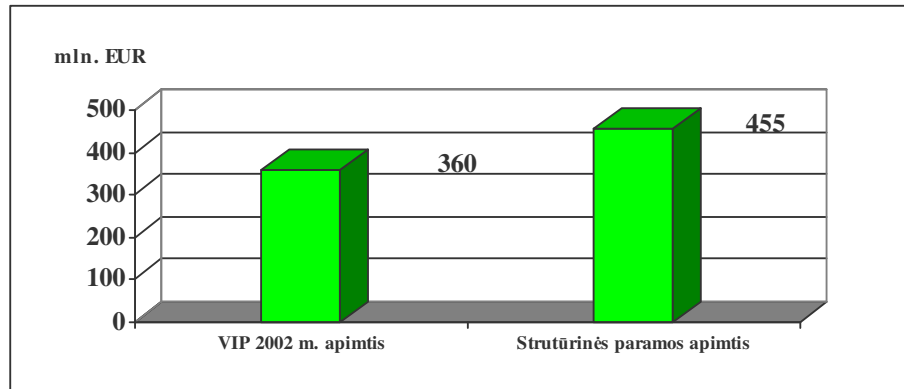
Kasmetiniai asignavimai iš ES biudžeto pagal 2001 – 2003 m. paramos pasirengimui narystei programas, mln. eurų [44. P. 12].

	Skirta lėšų			
	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.
SAPARD				
Metinė sutartis 2000 m.	30,34			
Metinė sutartis 2001 m.		30,96		
Metinė sutartis 2002 m.			31,26	
Metinė sutartis 2003 m.				32,02
Iš viso	30,34	30,96	31,26	32,02
PHARE				
2000 m. programa	52,07			
2001 m. programa		52,2		
2002 m. programa			60,5	
2003 m. programa				60,5
Iš viso	52,07	52,2	60,5	60,5
ISPA				
ES priiimti biudžetiniai įsipareigojimai	49,88	55,46	55,37	56,29
Finansinė parama narystei pasirengti, iš viso	132,29	138,62	143,13	148,81

Tokiu būdu Lietuva iki įstojimo į ES turėjo galimybę susipažinti, kaip tinkamai naudoti ES struktūrinius fondus ir dabar jau, kai ji yra viena iš ES narių, perėjo prie „tikrųjų“ struktūrinių fondų tokių kaip: „Europos socialinio fondo“, „Europos regioninės plėtros fondo“, „Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo“, „Žuvininkystės orientavimo finansinio instrumento“ ir „Sanglaudos fondo“. 2004-2006 m. Keturi pirmieji fondai dalyvavo įgyvendinant „Lietuvos 2004-2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą“. Jų parama apėmė daugelį sričių (žr.14 priedą). BPD įgyvendinimui buvo skirta 3,08 mlrd. Lt. Sanglaudos fondas atlieka taip pat nemažą vaidmenį mūsų šalies ekonomikai. Lietuvos transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūrai plėtoti 2000-2006 m. iš minėto fondo skirta beveik 826 mln. eurų [41. P.22].

Taigi ES parama Lietuvai 2004-2006 m. vidutiniškai skiriama 455 mln. eurų kasmet. O tai lenkia Lietuvos Valstybės investicijų programą, kuri 2002 m. sudarė 360 mln. eurų (1 pav.).

1 pav. ES struktūrinės paramos mastai

Šaltinis: Finansų ministerija

Europos socialinis fondas (ESF) – įkurtas 1957 m. ir yra vienas iš ES struktūrinių fondų, įsteigtas siekiant mažinti skirtumus tarp įvairių ES valstybių narių ir regionų klestėjimo bei gyvenimo kokybės standartų ir šitaip skatinantis ekonominę ir socialinę sanglaudą.

Europos struktūrinis fondas yra vienas iš svarbiausių ES Augimo ir užimtumo strategijos elementų, kurio tikslas – tobulinti ES piliečių gyvenimą, suteikiant jiems geresnių įgūdžių ir geresnes darbo perspektyvas. Jo apimtis tikrai didelė. Šiems uždaviniams įgyvendinti 2007 – 2013 m. laikotarpiu valstybėms narėms ir regionams bus paskirstyta apie 77 milijardai eurų.

ESF paskirtis – užimtumo skatinimas Europos Sąjungoje. Jis padeda valstybėms narėms sudaryti sąlygas Europos darbo jėgai ir bendrovėms geriau pasirengti įveikti naujus pasaulinius iššūkius. Ši užimtumo strategija yra pagrindinė ES strategija, skirta užtikrinti Europos ir Europiečių klestėjimą bei gerovę dabar ir ateityje. Šiame kontekste Europos užimtumo strategija sutelkia visas 27-ias valstybes nares dirbti drauge, stiprinant Europos gebėjimą kurti daugiau gerų darbo vietų ir suteikti žmonėms įgūdžių, reikalingų joms užimti. Tuo vadovaujasi ESF, leidžiantis Europos lėšas šiems tikslams įgyvendinti [81].

Per penkiasdešimt savo gyvavimo metų ESF padėjo milijonams žmonių ne tik žemės ūkyje ar pramonėje, bet ir paslaugų sektoriuje. Per ateinančius septynerius metus fondas išleis daugiau kaip 10 mlrd. Eurų visoms ES valstybėms. Tai atitinka apie 10 % viso ES biudžeto. Per ateinančius septynerius metus ESF taisyklės turi tapti paprastesnės ir sėkmingesnės.

Naujosios ESF programos privalo įgyvendinti Europos iššūkius. Europos socialinis fondas yra ne šiaip fondas mažinantis bedarbystę – tai taip pat fondas didinantis konkurencingumo potencialą tam, kad pasiekti stiprų vystymąsi ir daugiau gerų darbo vietų.

Išnaudoti Europos gebėjimą keisti ir teikti produktus ir paslaugas (Peter Stub Jorgensen 2007) [51. P.5].

Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams skirta 176 mln. eurų, iš jų 163,81 mln. eurų BPD 2 prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonėms, likusioji dalis 5 prioriteto „Techninė pagalba“ priemonėms.

Pagrindinės ESF veiklos sritys ateinantiems septyniems metams yra: darbuotojai ir jų įūdžių lavinimas; parama įsidarbinant; mokslas ir profesinis lavinimas; moterys ir darbas; kova su diskriminacija; darbas grupėje; geresnės viešosios paslauros; tarptautiniai projektai ir tinklai [2].

Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) buvo sukurtas 1975 m. Jo užduotis – išlyginti regioninius skirtumus Europos Sąjungoje, stiprinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, koreguojant regioninius netolygumus ir prisidedant prie regioninės plėtros [31].

ERPF parama teikiama atsižvelgiant į šiuos tris naujus regioninės politikos tikslus:

- konvergencijos;
- regioninio konkurencingumo ir užimtumo;
- europos teritorinio bendradarbiavimo.

Lietuvoje ERPF teikia paramą investicijoms į infrastruktūrą, gamybinę aplinką, siekiant išsaugoti ar sukurti pastovias darbo vietas. Be to, remiamas smulkus ir vidutinis verslas ir vietinė plėtra.

Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 m. skirta 584 mln. eurų, iš jų 347,06 mln. eurų BPD 1 prioriteto „Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra“ priemonėms, 222,43 mln. eurų 3 prioriteto „Gamybinio sektoriaus plėtra“ priemonėms, likusioji dalis 5 prioriteto „Techninė pagalba“ priemonėms [11].

Šis fondas ir toliau dalyvaus teikiant paramą Lietuvai. 2007-2013 m. iš šio fondo planuojama skirti apie 3,44 mlrd. Eurų (žr. 4 priedą.).

ERPF teikia regionams įvairią finansinę paramą. Pagrindinės Fondo investicijos yra skiriamos:

- investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas;
- investicijas į infrastruktūrą (keliai, telekomunikacijos, energetika) siekiant sujungti centrinius ES regionus su periferiniais;
- darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (įmonių konsultavimas, rinkos tyrimai, mokslo tyrimai).

Askritai ERPF apima visas vystymosi sritis: transportą, komunikacines technologijas, energiją, aplinką, socialinę infrastruktūrą, kaimo vystymą, žvejybos industriją, turizmą ir kultūrą.

Nuo 1994 iki 1999 metų tuometinėse ES valstybėse buvo įgyvendinta apie 700 programų remiamų iš ERPF [19].

Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF) – tikslas teikti paramą bendrajai žemės ūkio politikai ir žemės ūkio struktūrų tobulinimui. SF remia struktūrinius pokyčius žemės ūkyje, žemės ūkio produkcijos perorientavimą, papildomus ūkininkų verslus. Parama skiriama projektams, kurie yra skirti ūkių restruktūrizavimui, ūkių modernizavimui, naujų ūkininkavimo metodų diegimui, alternatyvioms veikloms kaimo vietovėse, parama miškininkystei.

EŽŪOGF kuris įsteigtas 1962 m. padalytas į du skyrius: Garantijų skyrių ir Orientavimo skyrių. Lėšų valdymui naudojamos dvi skirtingos finansinės sistemos, kurios yra decentralizuoto pobūdžio ir užtikrina, kad lėšos būtų panaudojamos efektyviai, laikantis Bendrijos taisyklių, ir kad jos atitiktų finansinę bazę.

Iš EŽŪOGF Garantijų skyrius finansuoja ne tik paramą sektoriams, bet ir kaimo plėtros priemonės vietovėse, nepriskiriamose prie „Tikslas 1“ (žemas investicijų lygis, didesnis nei vidutinis bedarbystės lygis, mažas verslo bei individualių paslaugų lygis, silpnas infrastruktūros pagrindas) regionų. Iš Garantijų skyriaus remiamos Bendrosios žemės ūkio politikos lydinčiosios priemonės (agro-aplinkosaugos priemonės, ankstyvas išėjimas į pensiją, ūkininkavimas mažiau palankiose vietovėse ir žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku). Tuo tarpu visos kitos kaimo plėtros priemonės remiamos iš EŽŪOGF Orientavimo skyriaus.

EŽŪOGF Garantijų skyrius. Po 1999 m. kovo 25 d. vykusio Berlyno viršūnių susitikimo EŽŪOGF Garantijų skyriui buvo skirtos papildomos lėšos kaimo plėtros priemonių įgyvendinimui. Nustatyta ne tik didžiausia suma, kokia gali būti skiriama visam 2000 – 2006 metų programavimo periodui (30,37 mlrd. EUR), bet taip pat sumos kiekvienais metams atskirai (4,3 mlrd. EUR). 1999 m. rugsėjo 8 d. Europos Komisija kiekvienai šaliai ir kiekvienais metams nustatė skiriamų lėšų vidurkį. Tęstinės BŽŪP lydinčiosios priemonės, kurios neužbaigtos ankstesniajame programavimo laikotarpyje, finansuojamos iš kaimo plėtrai skiriamų lėšų, sudarančių kiekvienai ES narei skiriamų lėšų dalį.

EŽŪOGF Orientavimo skyrius. 1999 m. kainomis struktūriniams fondams Berlyno sutartis numatė 195 mlrd. EUR, iš kurių 69,7 proc. skirti Tikslas 1 (žemas investicijų lygis, didesnis nei vidutinis bedarbystės lygis, mažas verslo bei individualių paslaugų lygis, silpnas infrastruktūros pagrindas) regionams. 1999 m. Europos Komisija patvirtino kasmetinį paskirstymą šalims. Paramos paskirstymas, kurį užtikrina struktūriniai fondai, įskaitant ir EŽŪOGF Orientavimo skyrių, atliekamas remiantis finansiniais planais, įtrauktais į programas [36].

Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams skirta 123 mln. eurų, kurie yra panaudojami BPD 4 prioriteto „Žemės ūkio ir žuvininkystės plėtra“ priemonėms susijusioms su žemės ūkio veikla.

Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (ŽOFI) - tikslas subalansuotai valdyti išteklius ir kurti konkurencingas struktūras. Teikti paramą žuvininkystės sektoriaus pertvarkymo projektams, priemonėms, kurios yra skirtos užtikrinti tvarų balansą tarp pasiūlos ir paklausos, konkurencingumo skatinimui, perdirbimui ir rinkodarai bei teritorijų, priklausomų nuo žuvininkystės, restruktūrizavimui.

Nuo 2007 m. pradžios Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas (ŽOFI) buvo pakeistas į Europos žuvininkystės fondas EŽF kuris tapo pagrindinė ES finansinės paramos žuvininkystės sektoriui ir žvejų bendruomenėms priemonė. Ji bus taikoma septynerius metus, biudžetą sudarys 3,849 milijardo eurų.

Vienas pagrindinių EŽF principų – kuo daugiau ES lėšų skirti mažiau išsivysčiusiems sąjungos rajonams, vadinamiesiems suartėjimo regionams. Pagal šį principą apie 2,6 milijardo eurų EŽF lėšų suma skirta suartėjimo regionams.

EŽF fondas, iš kurio bus teikiama pagalba žvejybos pramonės laivyno konkurencingumo gerinimui ir remiamos aplinką saugančios ir gerinančios priemonės. Iš EŽF lėšų taip pat bus teikiama pagalba tokioms žvejų bendruomenėms, kurias labiausiai paveikė dėl ekonominio pagrindo įvairinimo atsiradę pokyčiai. Didesnė pagalba bus teikiama tokioms priemonėms, kurios užtikrina pramonei tolesnes galimybes pritraukti jai reikalingą kvalifikuotą darbo jėgą. EŽF veikla truks septynerius metus, visa biudžeto suma – apie 3,8 mlrd. eurų. Finansavimą bus galima skirti visiems pramonės sektoriams – jūros ir vidaus vandens žuvininkystės, akvakultūros verslo įmonėms, gamintojų organizacijoms, gamybos ir prekybos sektoriams, taip pat žuvininkystės teritorijoms [57].

Nustatytos penkios EŽF pirmenybinio finansavimo sritys: pagalba už laivus derinant žvejybos pajėgumus ir žvejybos pastangas su esamais žuvų ištekliais; pagalba skirtingoms sektoriaus šakoms (akvakultūrai, perdirbimui, pardavimui); pagalba veiklai, kuria užtikrinami bendrieji sektoriaus interesai; rajonų, kurie priklauso nuo žuvininkystės, tvariosios plėtros skatinimas ir techninė parama valstybėms narėms, kad joms būtų lengviau skirti pagalbą. Visa Lietuvai 2007 – 2013 m. skiriama parama iš šio instrumento sudarys apie 48,4 mln. eurų [žr. 3 pr].

Visas 2000 – 2006 m. ŽOFI biudžetas buvo 3,7 milijardo eurų penkiolikai valstybių narių. Papildomi 272 milijonai eurų buvo skirti dešimčiai naujų valstybių narių 2004 m. gegužės 1 d. – 2006 m. gruodžio 31 d. laikotarpiui. Finansinė parama skirta tokioms priemonėms kaip: laivyno reorganizacija, uosto įrenginių modernizacija, palankesnių aplinkai metodų

plėtojimas vandens kultūros srityje, žuvis produktų kokybės ir higienos sąlygų tobulinimas, pardavimų skatinimas ir vidaus žvejybos gerinimas. Lietuvai iš šio fondo 2004 – 2006 metams yra skirta 12 mln. eurų, kurie yra naudojami BPD 4 prioriteto „Žemės ūkio ir žuvininkystės plėtra“ priemonėms susijusioms su žuvininkystės veikla.

Sanglaudos fondas (SF) - tai struktūrinė priemonė, kuri nuo 1994 m. padeda valstybėms narėms sumažinti ekonominius ir socialinius skirtumus ir stabilizuoti jų ekonomiką. Pirmosios prielaidos sukurti Sanglaudos fondą sudarytos 1993 m. lapkričio 1 d., įsigaliojus Europos Sąjungos (Mastrichto) sutarčiai.

Sanglaudos fondo teikiama parama priklauso nuo tam tikrų sąlygų. Valstybei narei skirta parama gali būti nutraukta, jei šalis nevykdo dabartinės konvergencijos programos, skirtos pasiruošti ekonominei ir pinigų sąjungai (Stabilumo ir augimo paktas) t. y. nustatomas paviršinis biudžeto deficitas (daugiau kaip 3 % BVP Ispanijai, Portugalijai ir Graikijai, dėl šios ribos buvo derėtasi atskirai su kiekviena iš dešimties naujų valstybių narių, atsižvelgiant į jų biudžeto deficitą stojimo metu).

Lėšų dydis šaliai nustatomas remiantis šiais kriterijais: šalies gyventojų skaičiumi; šalies plotu; BNP vienam gyventojui; Socialiniais - ekonominiais faktoriais, pvz. transporto infrastruktūros netolygumu. Taip pat projektai turi priklausyti vienai iš dviejų kategorijų : „aplinkosaugos projektai“ arba „transporto infrastruktūros projektai“, bei atitikti pagrindinius reikalavimus: finansuojami ne mažesni kaip 10 mln. eurų vertės investiciniai projektai; gali būti padengiama ne daugiau kaip 80 - 85% projekto vertės; lėšos transporto ir aplinkos apsaugos sektoriams turi būti paskirstytos lygiomis dalimis [11].

2000 - 2006 m. Sanglaudos fondo biudžetą sudaro 18 mlrd. eurų 1999 m. kainomis, jis yra skiriamas transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūrai plėtoti. 2004 – 2006 m. laikotarpiui Sanglaudos fondui skirta 15,9 mlrd. Eur. (2004 m. kainomis). Daugiau kaip pusė lėšų (8,49 mlrd. eur) tenka naujosios valstybės narėms. Nuo Sanglaudos fondo įkūrimo iki 2004 m. ES plėtros Sanglaudos fondo paramą gavo Ispanija, Graikija, Airija (iki 2004 m. sausio 1 d.) ir Portugalija. 2004 - 2006 m. Sanglaudos fondo paramą kartu su Graikija, Ispanija, Portugalija gauna ir naujosios ES narės - Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija, Vengrija (2 lentelė).

2 lentelė

Sanglaudos fondo lėšos, vidutiniškai skiriamos dešimčiai naujų tinkamų valstybių narių,
2004 – 2006 m.

(Įsipareigojimai milijonais eur. 2004 m. kainomis)

Čekijos Resp.	Eestija	Kipras	Latvija	Lietuva	Vengrija	Malta	Lenkija	Slovėnija	Slovakija
936,05	309,03	53,94	515,43	608,17	1 112,67	21,94	4 178,60	188,71	570,50

Sprendimą finansuoti projektus iš Sanglaudos fondo, gavusi kokybiškai užpildytą, nustatytos formos ir pilnos komplektacijos paraišką, priima Europos Komisija. Po Lietuvos narystės ES dienos nuo 2000 m. pradėti įgyvendinti ISPA paramą gavę projektai taip pat yra laikomi Sanglaudos fondo projektais. [48. P.6].

Lietuvai iš Sanglaudos fondo 2000 - 2006 m. skirta beveik 825,88 mln. eurų. 2006 m. lapkričio pabaigoje Europos Sąjungos institucijos baigė Lietuvai 2000 - 2006 m. numatytos Sanglaudos fondo paramos skirstymą pagal projektus. Iš viso ES Sanglaudos ir ISPA paramą nuo 2000 m. gavo 53 transporto, aplinkos apsaugos ir techninės paramos projektai, iš kurių 8 jau yra baigti [6].

Europos Parlamentas 2006 liepos 5 d. pritarė ES sanglaudos fondo 2007 - 2013 m. biudžeto padidinimui iki 61,59 milijardo eurų. Taigi Sanglaudos fondo lėšas gali įsisavinti visos naujosios ES narės, taip pat Ispanija, Portugalija ir Graikija [28].

Ateinančius aštuonerius metus Sanglaudos fondas ir toliau vaidins didelį vaidmenį Lietuvos ekonomikai. Iš šio fondo 2007 - 2013 m. planuojama skirti apie 2,3 mlrd. eurų.

1.2. Lietuvos Bendrasis Programavimo Dokumentas 2004 m. – 2006 m.

1.2.1. Lietuvos Bendrojo Programavimo Dokumento tikslai, uždaviniai

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004 – 2006 m. teikiama pagal Lietuvos 2004 – 2006 m. bedrajį programavimodokumentą, patvirtintą LR Vyriausybės ir europos Komisijos. Jame išdėstyti ES struktūrinių fondų ir Lietuvos veiksmų tikslai, plėtros strategija, nurodyti ES struktūrinių fondų ir kitų finansavimo šaltinių įnašai [3].

Programavimo dokumentus turi parengti ir Europos Komisijai pateikti ES valstybės narės paskirta atsakinga nacionalinio, regioninio ir kito lygio institucija. Todėl kiekviena ES valstybė narė turi paskirti už programavimą atsakingą instituciją. Pavyzdžiui, už pirmojo uždavinio programos programavimo dokumentų rengimą Airijoje atsako Finansų departamentas,

Portugalijoje – Planavimo ministerija, Lietuvoje – Finansų ministerija. Koordinuojanti institucija turi organizuoti programavimo procesą.

Paprastai programavimo dokumentų rengimui koordinuoti įkuriamos darbo grupės, kuriose dirba įvairių institucijų atstovai. Šias darbo grupes galima suskirstyti į bendrąsias ir specialiąsias. Bendrosios darbo grupės koordinuoja apskritai programavimo dokumentų rengimo darbus. Tokios darbo grupės buvo įsteigtos daugelyje ES valstybių narių. Lietuvoje Bendrajam programavimo dokumentui rengti buvo įkurta Priežiūros komisija ir Bendrojo programavimo dokumento rengimo darbo grupė [55. P.29].

BPD – tai struktūrinių fondų paramos Lietuvai planavimo dokumentas, kuriame nustatoma šalies plėtros vizija, tikslai ir strategija, pateiktos finansavimo priemonės ir uždaviniai bei būsimos paramos finansavimo principai. Šiame dokumente pateikta visa reikalinga informacija apie tai, kur ir kaip Lietuvoje yra investuojamos struktūrinių fondų lėšos. BPD priede yra detalizuojamas priemonių aprašymas (nurodytos remiamos veiklos rūšys, projektų atrankos kriterijai, priemonių įgyvendinimo priežiūros rodikliai ir pan.) [23. P.5].

Pagrindinis 2004 – 2006 m. BPD tikslas yra:

Sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę.

Specifiniai BPD tikslai:

- plėtoti naują ir gerinti esamą fizinę infrastruktūrą siekiant paskatinti ūkio augimą ir pagreitinti laisvą prekių, paslaugų ir žmonių judėjimą;
- užtikrinti, kad BPD priemonėmis skatinamas augimas būtų suderintas su darnaus vystymosi principu;
- gerinti Lietuvos darbo jėgos įgūdžius ir užtikrinti, kad darbo jėga būtų lanksti ir mokėtų prisitaikyti;
- tobulinti socialiai nuskriaustų grupių, tokių kaip bedarbiai ir jaunimas, įgūdžius ir kvalifikaciją, užtikrinti, kad kompetencija ir įgūdžiai, kurių mokoma, atitiktų darbo rinkos poreikius;
- stiprinti ekonominį konkurencingumą sudarant būtinas augimo sąlygas, skatinat palankios verslo aplinkos formavimąsi ir investicinį klimatą, palankų esamų ir įsteigtų naujų įmonių plėtrai;
- aktyvinti ekonomikos restruktūrizavimo procesus, kurie šiuo metu jau vyksta Lietuvoje [3. P.141].

Maža infliacija ir nespirtus darbo užmokesčio didėjimas Lietuvai turėtų sudaryti galimybę būsimoju programavimo laikotarpiu ir vėliau siekti aukštesnių už vidutinius BVP augimo rodiklių, nors yra didelių struktūrinių problemų, kurias reikia išspręsti. 2003 m. lapkričio mėn. Europos Komisija prognozavo, kad per tolimesnius 3 metus Lietuvos BVP augimas pralenks visų 25 ES valstybių rodiklius. 2004 – 2006 metais grynasis Lietuvos mokėjimų balansas vienam gyventojui buvo apie 392 eurų ir tai buvo geriausias tarp šalių kandidačių [52. P.459].

BPD tikslas – skatinti spartų kelių strateginės reikšmės ekonomikos plėtros centrų ir pagrindinių sektorių augimą, kurie dėl palankios vietos ir konkurencinių pranašumų vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu turi prielaidų tapti visos Lietuvos darnaus vystymosi katalizatoriais [44. P.142].

BPD uždaviniai :

- plėsti ir modernizuoti šalies infrastruktūrą, kad būtų skatinamas ekonominis augimas ir sudaromos geresnės laisvo žmonių, prekių ir paslaugų judėjimo sąlygos;
- užtikrinti, kad BPD priemonės atitiktų visuotinius darnios plėtros principus;
- pagerinti darbuotojų gebėjimus ir užtikrinti, kad jie galėtų prisitaikyti prie rinkos pokyčių. Atnaujinti žinias ir kvalifikaciją, labiausiai atkreipiant dėmesį į bedarbius ir jaunimą. Svarbiausia – pasiekti, kad suteikiamos žinios ir praktika atitiktų rinkos poreikius;
- stiprinti ekonomikos konkurencingumą, kuriant verslo plėtrai būtinas sąlygas, tinkamą aplinką esamam ir besikuriančiam verslui ir gerinant investicinį klimatą;
- užtikrinti ir palaikyti šalyje prasidėjusius ekonominius persitvarkymus [33. P. 4].

BPD išankstinio (ex-ante) įvertinimo rezultatai rodo, kad įgyvendinant BPD galima pasiekti šių rezultatų ir sulaukti tokių padarinių: visos programos mastu – nuo 16000 iki 22000 verslo įmonių gaus paramą naujam verslui pradėti arba jau veikiančioms smulkioms ir vidutinėms įmonėms plėtoti; apie 30000 asmenų pasinaudos parama mokymui, iš jų apie 12000 bus darbo jėgos atstovai, jų mokymas bus skirtas darbo įgūdžiams atnaujinti ir kvalifikacijai kelti, o kiti – bedarbiai, kurie įgaus naują bazinę kvalifikaciją; gali būti sukurta apie 46000 – 52000 naujų darbo vietų (įskaitant potencialų darbo vietų praradimą). Skaičiuojant tradiciniu „iš viršaus žemyn“ apskaičiavimo metodu, kuris naudojamas makroekonominiame modeliavime, šis skaičius sudarytų 28000 darbo vietų [55. P.52].

1.2.2. Lietuvos Bendrojo Programavimo Dokumento prioritetai

BPD nustatyti penki investicijų prioritetai: Socialinės ekonominės infrastruktūros plėtros, žmogiškųjų išteklių plėtros, gamybos plėtros, kaimo plėtros ir žuvininkystės, techninės paramos. Šiems prioritetams įgyvendinti skiriama apie 3,09 mlrd. litų ES ir 1,07 mlrd. litų Lietuvos Respublikos lėšų.

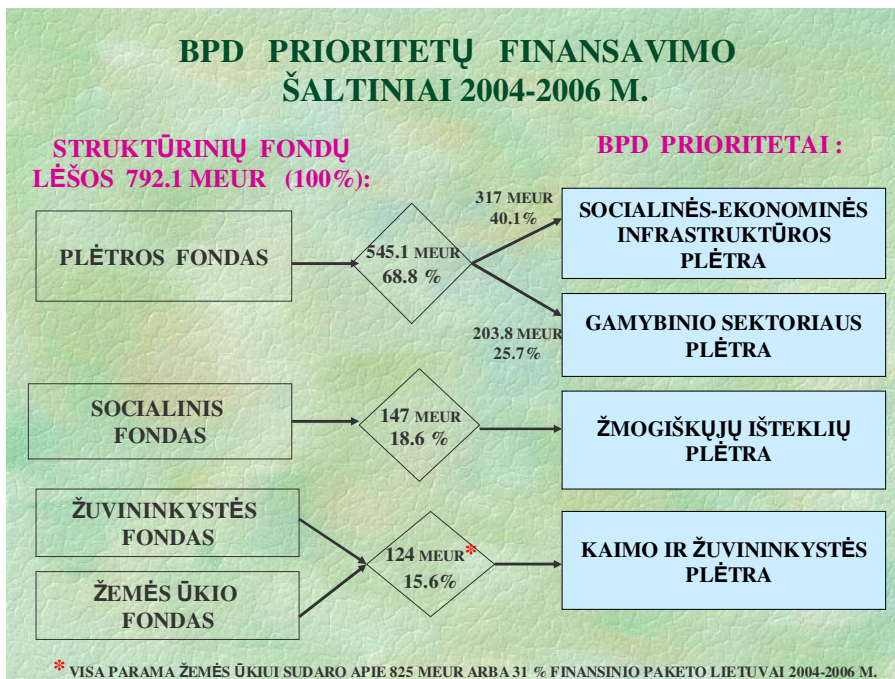
Pagal BPD prioritetus parama pasiskirsto taip:

- Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra – 38 %;
- Žmogiškųjų išteklių plėtra – 18 %;
- Gamybos sektoriaus plėtra – 25 %;
- Kaimo plėtra ir žuvininkystė – 16 %;
- Techninė parama – 3 % [3].

BPD prioritetai finansuojami iš keturių pagrindinių ES struktūrinių fondų (1 schema).

1 schema

BPD prioritetų finansavimo šaltiniai 2004-2006 m.

Šaltinis: Finansų ministerija

I prioritetas - socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra. Šio prioriteto įgyvendinimui skiriama 1585,213 mln. lt., iš kurių 1198,324 mln. lt. skiriama iš ES lėšų (žr. 13 priedą).

Vienas iš pagrindinių šio plėtros plano prioritetų yra investicijos į fizinę infrastruktūrą siekiant skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą. Tinkamai išplėtotą infrastruktūrą sudarytų prielaidas plėtoti nacionalinį ūkį ir padėtų tinkamai panaudoti šiame plane minimų potencialių investicijų galimybes [23. P. 46].

Siekiant įgyvendinti svarbiausiąjį BPD tikslą – sukurti šiuolaikinę, dinamišką ir žiniomis pagrįstą ekonomiką, socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtros prioritetinis uždavinys – užtikrinti tvarią ir ekonomiškai efektyvią energetikos, transporto ir sveikatos apsaugos infrastruktūros plėtrą, suformuoti švietimo įstaigų tinklą remiantis racionalaus energijos naudojimo ir aplinkos apsaugos principais.

Šios prioritetinės krypties tikslo bus siekiama, įgyvendinant šiuos uždavinius:

1. transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas;
2. energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas;
3. aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija;
4. sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas ir modernizavimas;
5. darbo rinkos, švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra [44. P.164].

ES parama, kuri buvo skirta transporto infrastruktūrai gerinti pagal priemonę 1.1 „Transporto infrastruktūros prieinamumo I paslaugų kokybės gerinimas“, įnešė svarų indelį į BVP. Sparčiai augant prekių srautams tarp Rytų ir Vakarų, investicijų į transporto sektorių grąža buvo aukšta – šis sektorius 2005 m. ir 2006 metų pradžioje plėtojosi sparčiau nei visa šalies ekonomika. Lietuva iš dalies išnaudoja tranzitinę šalies padėtį – transporto veiklos lyginamasis svoris BVP struktūroje yra didelis ir 2004 m. siekė 9,3 proc. Transporto sektoriuje 2006 m. dirbo 75000 žmonių, arba 5 proc. visų Lietuvos dirbančių asmenų. Transporto sektorius per tarptautinę bei vietos prekybą ir turizmą turi tiesioginę įtaką Lietuvos ekonominei plėtrai, prisideda prie verslui palankių sąlygų kūrimo.

Investicijų į energetikos infrastruktūrą pagal priemonę 1.2 „Energijos teikimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ nauda yra didielė. Lietuvos ekonomika yra labai imli energijai, be to, kylant gamybai šalyje, augo energijos poreikis, todėl energetikos efektyvumo didinimas buvo ir išlieka aktualus. Pagal BPD priemonę 1.2 „Energijos teikimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“ galimų skirstyti lėšų suma padidinta viešajai energetikai – mokyklų, vaikų darželių, ligoninių šiluminių ūkių modernizavimui. Viešojo sektoriaus energetikos projektams iš viso paskirta 93,582 mln. lt. Didžiausia bendra suma – per 19 mln. lt. – paskirta Vilniaus apskrityje įgyvendinamiems

projektams, o didžioji jos dalis – per 13 mln. lt. – atitenka Vilniuje veikiančioms sveikatos apsaugos įstaigoms.

Paramos skirtos pagal BPD 1.3 „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ ir 1.4 „Sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas ir modernizavimas“ priemonių įtaka ekonomikai akivaizdi. Aplinkos kokybės gerinimas ir sveikatos apsaugos sistemos modernizavimas gerina visuomenės gyvenimo kokybę, pailgina gyvenimo trukmę. Skiriant paramą regionuose veikiančioms sveikatos priežiūros įstaigoms sumažės skirtumas tarp medicinos paslaugų kokybės didžiųjų miestų ir kitų vietovių gydymosi įstaigose, o kartu tai sumažins gyventojų sergamumą ir mirtingumą.

Investicijos į darbo rinkos ir profesinio rengimo infrastruktūrą didina užimtumo lygį ir kelia darbo jėgos kvalifikaciją, kas tampa pirmaeilium šalies ekonominės politikos uždaviniu. Pagal šį prioritetą pasirašyta 665 sutartys ir 602 mln. lt. ES lėšų jau įsisavinta [76. P.169].

2 prioritetas. Pagrindinis BPD tikslas – *žinių* pagrindu veikiančios ekonomikos plėtra. Prioritetui įgyvendinti skiriama 749,443mln. lt. iš kurių 565,618 mln. lt. ES lėšų (žr. 13 priedą).

Žmogiškųjų išteklių plėtrai skiriamas labai svarbus vaidmuo siekiant užtikrinti, kad darbo jėga geriau atitiktų darbo rinkos reikalavimus ir būtų puoselėjama mokymosi visą gyvenimą kultūra. Lietuvos darbo jėga yra palyginti išsilavinusi (t.y. daug Lietuvos gyventojų turi aukštąjį išsilavinimą ir t.t.), tačiau šiuolaikinės ekonomikos pobūdis sąlygoja gebėjimų, grupių pokyčių, gebėjimo prisitaikyti ir kvalifikacijos tobulinimo poreikį. Dažnai būna, kad anksčiau įgytos žinios yra sunkiai pritaikomos ar net bevertės. Aukštos kvalifikacijos specialistų buvimas – viena iš pagrindinių sąlygų, leidžiančių diegti ir plėtoti mokslą ir technologijas.

Šis prioritetas įgyvendinamas penkiomis priemonėmis:

1. įsidarbinimo gebėjimo ugdymas;
2. darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas;
3. socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija;
4. mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas;
5. žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje [44.

P.186].

Sparčiai kintant situacijai darbo jėgos rinkoje, šis prioritetas jau tampa svarbiausias. Esant dabatinei kvalifikuotų darbuotojų stokai, investicijos į žmogiškuosius išteklius gali duoti pačią didžiausią ekonominę naudą. Gal kiek mažiau tai susiję su įsidarbinimo gebėjimų ugdymu, tačiau darbo jėgos kompetencijos kėlimas ir mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas yra išskirtinai svarbūs. Dvigubą naudą neša socialinės atskirties prevencija – didėja užimtųjų skaičius ir mažėja valstybės biudžeto socialinės išlaidos.

Lietuvos įmonių konkurencingumui ypač aktualus yra MTEP didinimas, todėl investicijos į žmogiškųjų išteklių kokybę moksliniuose tyrimuose ateityje atsipirks su kaupu [76. P.171].

Pagal šį prioritetą pasirašyta 640 sutarčių ir šiuo metu įsisavinta maždaug 176,2 mln. lt ES paramos kuri sudarytų 31 proc. šiam prioritetui skiriamų lėšų

3 prioritetas – gamybos sektoriaus plėtra. Prioritetui įgyvendinti skiriama 1038,126 mln. lt. iš kurių 768,004 mln. lt. sudaro ES lėšos (žr.13 priedą).

Lietuvos pramonė ir verslas palengva prisitaiko prie konkurencijos ES ir tarptautinėse rinkose, kuriose konkurencingumas nuolat didėja. Tačiau Lietuvos įmonių konkurencingumas ir pramonės plėtros sparta vis dar nepakankami. Verslo plėtrą stabdo žemas verslumo lygis ir nepakankamas verslo konkurencingumo didėjimas.

Trečiasis prioritetas įgyvendinamas keturiomis priemonėmis:

1. tiesioginė parama verslui;
2. verslo aplinkos gerinimas;
3. informacinių technologijų paslaugų ir infratraktūros plėtra;
4. viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos [23. P.60].

Šiam prioritetui – gamybos sektoriaus plėtrai yra skiriama apie ¼ visos ES SF paramos. Neabejotina, kad tiesioginis įmonių finansavimas padės joms modernizuoti gamybą, kas ypač aktualu turint omeny žemą Lietuvos ūkio darbo našumą. Esant dabartinėms itin palankioms paskolų iš bankų sąlygoms, didelės butinybės šiai paramai nebuvo. Iš viso pagal BPD 3.1, 3.2, 3.4 priemones pasirašyta 213 sutarčių, kurioms skirta apie 760 mln. lt. Pagal BPD 3.3 priemonę pasirašyta 43 sutartys.

4 prioritetas – kaimo plėtra ir žuvininkystė. Prioritetui įgyvendinti skiriama 670,8 mln. lt.

iš jų 466,181 ES lėšų dalis (žr. 13 priedą).

BVP dalis, tenkanti žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriui, yra palyginti nedidelė, tačiau žemės ūkis sukuria daug darbo vietų kaimo gyventojams. Gera dirbama žemė ir gamtinė aplinka, gausūs žuvų ištekliai Baltijos jūroje ir senos žemės ūkio tradicijos turėtų (su būtinomis investicijomis, skirtomis sektoriams racionalizuoti ir modernizuoti) padidinti žemės ūkio ir žuvininkystės sektorių produktyvumą, kuris vis dar gana mažas. Investicijos į sektorius, kurie užtikrins naujus pajamų šaltinius iš netradicinės žemės ūkio veiklos, tokios kaip ekologinis žemės ūkis ir kitas alternatyvus verslas (pvz., kaimo turizmas ir amatai), turėtų padėti modernizuoti Lietuvos žemės ūkio ir žuvininkystės sektorių.

Ketvirtasis prioritetas įgyvendinamas dešimčia priemoniu:

1. Investicijos į žemės ūkio valdas;

2. Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas;
3. Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas;
4. Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas;
5. Miškų ūkis;
6. Leader+ pobūdžio priemonė;
7. Mokymas;
8. Veiksmai, susiję su žvejybos laivais;
9. Vandens išteklių apsauga ir plėtra, akvakultūra, žvejybos uosto įrengimai, perdirbimas ir rinkodara;
10. Kitos (su žuvininkyste susijusios) priemonės [23. P. 66].

Pagal šį BPD prioritetą pasirašyta daugiausia sutarčių t.y. 1816 ir jų įgyvendinimui skirtų ES lėšų jau įsisavinta 294 mln. lt.

5 prioritetas – techninė parama. Prioritetui įgyvendinti skiriama 123,634 mln. lt. iš jų 92,726 mln. lt. ES skiriamos lėšos (žr. 13 priedą).

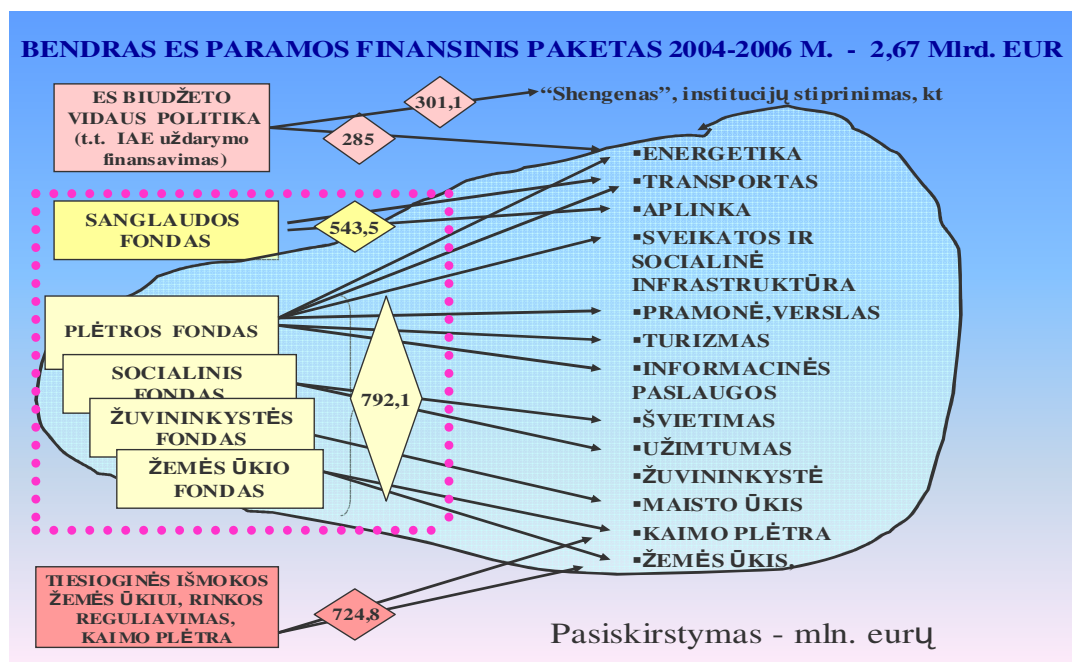
Techninė parama – ištekliai, užtikrinantys veiksmingą BPD įgyvendinimą. Prioriteto tikslas – pagerinti, išplėsti, skatinti ir iki maksimumo padidinti BPD poveikį Lietuvoje. Prioriteto įgyvendinimo procese pasirašyta 131 sutartis. Įsisavinta ES paramos dalis sudaro 38 proc. skiriamos sumos t.y. 35.3 mln.lt.

Techninės paramos prioritetą bus įgyvendinamas per šias priemones:

- Parama programos parengimui, valdymui, priežiūrai ir kontrolei;
- Programos viešumas ir vertinimas [44. P. 240].

Bendra 2004 - 2006 m. laikotarpio ES parama sudarė 2,67 mlrd. eurų (2 pav.).

2 pav. Bendra ES parama Lietuvai 2004 - 2006 m.

Šaltinis: Finansų ministerija

Visa ES parama 2004 - 2006 m. apėmė proritetų pagal BPD, Ignalinos AE uždarymo, ir kitų institucijų finansavimą.

1.3. ES struktūrinė parama Lietuvai 2007 - 2013 metais

Lietuvos 2007 – 2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija nuosekliai pratęsia Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrajame programavimo dokumente suformuluotą strateginę viziją, kad 2015 m. Lietuva pasieks kai kurių ES - 15 priklausančių šalių socialinio ir ekonominio išsivystymo lygį. Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje numatytas bendrasis ekonominės strategijos tikslas – mažinti šalies ekonominio išsivystymo lygio atsilikimą nuo ES šalių vidurkio – atitinka šios vizijos esmę. Tikslui pasiekti būtinas spartus Lietuvos ūkio augimas ilguoju laikotarpiu. Kadangi remiantis Europos šalių istorine patirtimi matyti, kad spartus ūkio augimas bent jau trumpuoju laikotarpiu natūraliai lemia didėjančius išsivystymo skirtumus geografiniu ir socialiniu požiūriu, todėl vizija apima ir pripažinimą, kad reikia imtis papildomų veiksmų, norint, kad spartaus ūkio augimo siūlomos gyvenimo kokybės gerėjimo galimybės pasiektų kuo daugiau Lietuvos žmonių.

2007 – 2013 m. Lietuvai skiriama ES struktūrinė parama suteikia galimybę svariai prisidėti prie pirmiau suformuluotos plėtros vizijos pasiekimo. Todėl pagrindinis Lietuvos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslui įgyvendinti

tikslas: sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus.

ES struktūrinė parama 2007 – 2013 m. Lietuvai sudaro 23 milijardus litų (žr. 4 priedą). Ši suma kaip žinome prilygsta vienam mūsų valstybės biudžetui. Be šios paramos Lietuvai dar papildomai yra skiriama 13 milijardų litų parama. Papildoma parama išnaudojama žemės ūkiui, kaimo plėtrai, dalyvavimui Europos Bendrijų programose tokiose kaip: tyrimų, mokslo ir švietimo, kultūros srityse, išorinių ES sienų apsaugai, Ignalinos atominės elektrinės uždarymo darbams finansuoti, tranzito į ir iš Kaliningrado per Lietuvos teritoriją palengvinimui užtikrinti.

ES struktūrinės paramos panaudojimo tikslas – sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus. Veiksmų programos padės įgyvendinti strategijoje išskeltus tikslus ir uždavinius [21].

Lietuvai skiriamą Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą siekiama panaudoti taip, kad jos dėka mažėtų ekonominis atsilikimas nuo ES senbuvų, o taip pat ir skirtumai tarp šalies regionų. Nepriklausomų ekspertų išankstiniu vertinimu, efektyviai panaudojus visas 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos lėšas, papildomai galėtų būti sukurta apie 52 mlrd. litų bendrojo vidaus produkto (BVP). Tai smarkiai padidintų dabartinės Lietuvos ekonomikos apimtį – 2005 m. Lietuvos BVP buvo 71 mlrd. litų [20].

Tikimasi, jog panaudodama struktūrinių fondų lėšas iki 2015 m. Lietuva galėtų pasivyti kai kurių senųjų ES valstybių narių išsivystymo lygį. 2005 m. Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) vienam gyventojui sudarė 47 proc. 15 senųjų ES šalių narių BVP, tenkančio vienam gyventojui, vidurkis. Portugalijoje šis rodiklis buvo 65.8 proc., Graikijoje – 77 proc., Ispanijoje – 90.7 proc. O štai Airijos ekonomikos lygis jau viršija Europos šalių vidurkį – šiuo metu Airijoje vienam gyventojui tenka 127.7 proc. ES-15 šalių narių BVP [42].

Struktūrinės paramos panaudojimui keliami trys *tiksiai*, kurių įgyvendinimas turi padėti sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus:

1. spartinti ūkio augimą ilguoju laikotarpiu,
2. kurti daugiau geresnių darbo vietų,
3. plėtoti socialinę sanglaudą.

Įgyvendinant pirmąjį plėtros tikslą visu pirma svarbu išlaikyti spartų ūkio augimą ilguoju laikotarpiu – būtent nenutrūkstamas spartus šalies ūkio augimas. Lietuvoje reikia toliau plėtoti tinkamą ilgalaikio ūkio augimo pagrindą, susijusį su ūkio konkurencingumu tarptautinėse rinkose. Lietuvos, kaip mažos ir atviros ekonomikos, neturinčios didelių nuosavų gamtinių, energetinių ir kitų išteklių, plėtra ateityje vis labiau remsis žinioms, o ne kapitalui ar žaliavoms imlia pramonės ir paslaugų sektorių plėtra. Prie ūkio plėtros turi prisidėti ne tik

labiausiai išsivystę Lietuvos regionai, bet ir kiti regionai tinkamai išnaudodami savo vidines plėtros galimybes.

Igyvendinant antrąjį tikslą reikia pažymėti, kad žmonių išteklių, kvalifikuota darbo jėga darosi viena iš svarbiausių Lietuvos ūkio plėtros apribojimų, šis veiksnys įgaus dar didesnę reikšmę ateityje, labai svarbu paskatinti juos aktyviai dalyvauti ekonominėje veikloje. Dėl to svarbu sukurti daugiau geresnių, aukštesnės kvalifikacijos reikalaujančių, didesnę pridėtinę vertę kuriančių ir didesnę tikimybę išlikti ilgesniuoju laikotarpiu turinčių darbo vietų lietuvoje. Sukūrus tokias darbo vietas bus galima sustabdyti kvalifikuotos darbo jėgos nutekėjimo į užsienį.

Plėtojant trečiąjį tikslą didelis dėmesys skiriamas ūkio augimo palaikymui bei kokybiškesnių darbo vietų kūrimui. Lietuvos ūkio augimas ilguoju laikotarpiu gali būti stabilus ir darnus tik turint tvirtą pagrindą, kurį garantuoja ne tik konkretūs gamybos veiksniai ir jų kokybė, bet ir platesnės prielaidos, kurios apima integruotą visuomenę bei deramą dėmesį aplinkai. Sanglauda reiškia poreikį užtikrinti, kad Lietuvos gyventojai jaustųsi vienos bendruomenės dalimi ir atskiros socialinės grupės dalintųsi ekonominės plėtros nauda. Teikiama svarba užtikrinant bendrą ekonominio intereso viešųjų paslaugų prieinamumą bei kokybę.

Šiems tikslams įgyvendinti pasirinktos trys prioritetinės kryptys – Lietuva turi labiausiai rūpintis:

- *produktyviais žmogiškaisiais ištekliais, reikalingais žinių visuomenei*, t.y. siekti pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje, skatinti aktyvesnį mokymąsi visą gyvenimą, plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą ir didinti viešojo administravimo efektyvumą;
- *konkurencinga ekonomika* – t.y. didinti aukštos pridėamosios vertės verslo lyginamąją dalį, produktyvumo lygį versle (ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiąjam bei vidutiniam verslui) ir ekonominės infrastruktūros efektyvumą;
- *gyvenimo kokybe ir sanglauda* – t.y. geriau panaudoti vietos potencialą, tiekti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas, siekti geresnės aplinkos kokybės [42].

2007-2013 m. struktūrinių fondų lėšoms panaudoti parengti keturi pagrindiniai dokumentai: Struktūrinės paramos panaudojimo strategija ir trys atskiros veiksmų programos :

- Žmogiškųjų išteklių plėtros - šiai programai skiriama 16% struktūrinių fondų lėšų, gaunamų pagal konvergencijos tikslą. Paramą teikia Europos socialinis fondas.
- Ekonomikos augimo – skiriama 45.32% struktūrinių fondų lėšų, gaunamų pagal konvergencijos tikslą. Programą finansuoja Europos regionų plėtros fondas ir Sanglaudos fondas.

- Sanglaudos skatinimo – programai tenka 38.68% struktūrinių fondų lėšų, gaunamų pagal konvergencijos tikslą, ją finansuoja Europos regionų plėtros fondas ir Sanglaudos fondas [12].

Lietuva siekia ugdyti žinių visuomenę, sukurti žiniomis pagrįstą ekonomiką ir eiti suderintos plėtros keliu, kurti ir plėtoti modernų, dinamišką, konkurencingą ūkį. Pagrindinė tokio siekio sąlyga – visapusiškas šalies mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sistemos plėtojimas [47]. Rengiant naująją Strategiją buvo išskirtos „proveržio“ (pavyzdžiui, parama moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai, inovacijoms ir pan.) ir „didesnio poreikio“ (sveikatos, švietimo infrastruktūra) sritys. Joms yra politinė valia skirti gerokai didesnę lėšų dalį nei anksčiau.

Proveržio“ sritimis – tokiomis, kurios turėtų labiausiai prisidėti prie Lietuvos ekonomikos augimo ilguoju laikotarpiu – pasirinktos:

- Lietuvos žmonių žinių ir kvalifikacijos kėlimas (vadinamieji žmogiškieji štekčiai),
- moksliniai tyrimai,
- technologinė plėtra bei inovacijos.

Palyginimui - šioms sritims Lietuvoje 2007 - 2013 m. planuojama skirti apie 31 proc. visos paramos (parama žemės ūkiui ir žuvininkystei neįskaičiuota), o 2004 - 2006 m. tam buvo skirta apie 26 proc. (be žemės ūkio ir žuvininkystės) [62]. Šioms sritims planuojama skirti kelis kartus didesnę finansavimą, palyginti su 2004 – 2006 m. laikotarpiu. Investicijas verslo sąlygoms gerinti ir inovacijoms skatinti, moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai ketinama padvigubinti, palyginti su vidutiniu metiniu finansavimu 2004 – 2006 m. Moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai planuojama skirti net vieną dešimtadalį visos struktūrinės paramos [5].

Ateities ūkio plėtra ir gerovė priklauso nuo didžiausio Lietuvos turto – jos žmonių. Investicijos į Lietuvos žmonių žinias, gebėjimus, aktyvumą, verslumą patikimiausiai garantuoja ilgalaikį ūkio augimą. Visų darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų mobilizavimui skirta *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa*, kuriai bus skirta 16 proc. 3,2 mlrd. struktūrinės paramos lėšų. Programoje išskiriami 5 prioritetai:

1. kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis;
2. mokymasis visą gyvenimą;
3. tyrėjų gebėjimų stiprinimas;
4. administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas;
5. techninė parama žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos įgyvendinimui [1].

Vienas svarbiausių panašumų tarp ES naujokių – išaugęs dėmesys švietimui, mokslui, technologinei plėtrai ir inovacijų versle skatinimui (veiksmų programų lisabonizacija). Šioms

sritims planuojama skirti nuo 28 iki 35 proc. visų lėšų. Lietuva, numačiusi tam skirti apie 31 proc., bendrame kontekste atrodo neblogai. Latvija ir Lenkija šiuo aspektu yra gana panašios į Lietuvą. Bulgarija žinių sektoriams skyrė bene mažiausią paramos dalį. O Estija, kaip galbūt buvo galima tikėtis, yra viena iš ambicingiausių šioje srityje [62].

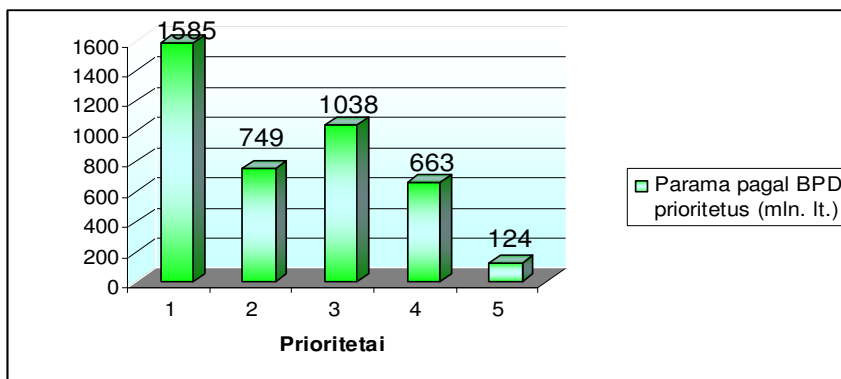
Įgyvendinant *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą* didelis dėmesys bus skirtas socialinei atskirčiai ir skurdui mažinti. Lietuvoje yra gana didelis nepanaudotos neįgaliųjų, socialinės rizikos asmenų darbo jėgos rezervas, nes šių asmenų užimtumo bei ekonominio aktyvumo lygis yra gana žemas. Siekiant įtraukti šiuos asmenis į darbo rinką, būtina spręsti ne tik jau egzistuojančias problemas. Reikia atsižvelgti ir į prevencijos galimybes, įvertinti įvairių institucijų įgyvendinamas priemones [1. P.21]. Būtina pažymėti, kad programoje didelis dėmesys kreipiamas asmenų rizikos grupių, tokių kaip **buvusių kalinių ar asmenų turėjusių priklausomybę psichotropinėm medžiagom** integravimą į darbo rinką.

Lietuva, kaip ir nemažai kitų naujųjų ES narių, didesnę prioritetą 2007 - 2013 m. ketina teikti žinioms. Todėl 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją galime pagrįstai vadinti svarbiu žingsniu link dinamiškos ir konkurencingos žiniomis pagrįstos ekonomikos.

2. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS PANAUDOJIMAS LIETUVOJE

2.1. Paramos pagal BPD įsisavinimo analizė

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004 - 2006 m. teikiama pagal Lietuvos parengtą ir Europos Komisijos parengtą Bendrąjį Programavimo Dokumentą, kurio pagrindinis tikslas yra sustiprinti prielaidas ilgalaikiam ir konkurencingam šalies ūkio augimui, bei sparčiai žiniomis grindžiamo ūkio plėtrai, išreikštai realaus BVP ir užimtumo augimu, kurie lemtų didėjančią gerovę ir aukštesnius gyvenimo standartus visoje Lietuvoje. Pagal šį dokumentą 2004 m., 2005 m. ir 2006 m. buvo paskirstyti 3 mlrd. 90 mln. 852 tūkst. litų iš ES struktūrinių fondų lėšų ir 1 mlrd. 68 mln. 520 tūkst. litų, Lietuvos bendrojo finansavimo lėšų BPD numatytiems tikslams įgyvendinti [52. P.210]. Visa ši parama paskirstyta atitinkamai pagal prieš tai minėtus penkis prioritetus (3 pav.).

3 pav. ES struktūrinių fondų parama pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą

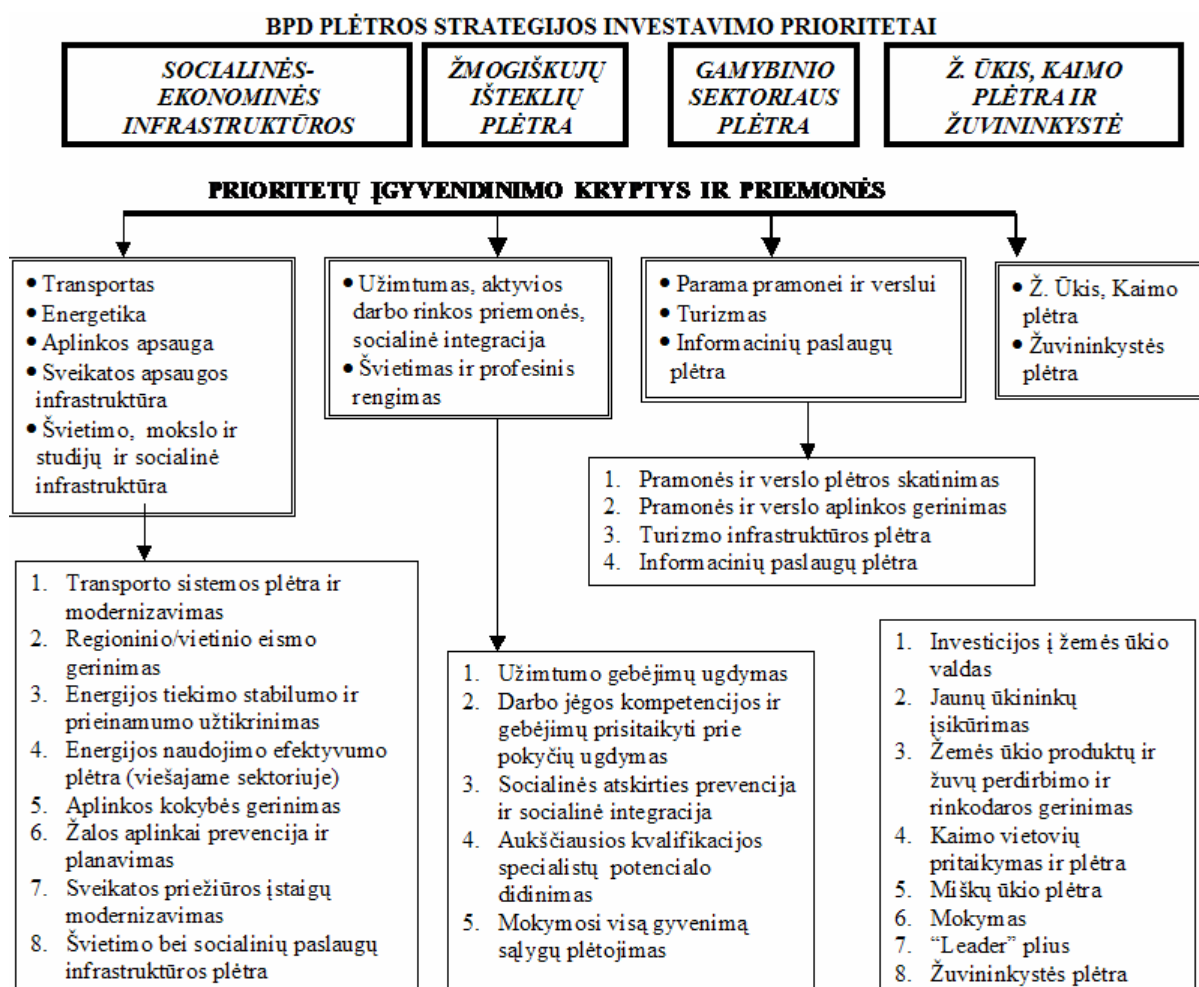
Finansų ministerijos pateikta ataskaita parodo, kad nuo Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD įgyvendinimo pradžios iki šių metų rugpjūčio 31 d. pagal visas BPD priemones pasirašyta 3502 projektai, kuriems pagal BPD skiriama suma sudaro 4 mlrd. 531 mln. 700 tūkst. Lt. iš kurių ES lėšos sudaro 3 mlrd. 169 mln. 700 tūkst. litų. Nors iki BPD įgyvendinimo buvo planuota pasirašyti 1000 projektų [13. P.154]. ES lėšų dalis nuo išipareigojimų ES dalies sudaro 103 proc. Iš viso šiuo metu jau baigta 1837 projektai pagal kuriuos įsisavinta 2 mlrd. 63 mln. 700 tūkst. litų suma iš kurios 1 mlrd. 460 mln. 500 tūkst. litų sudaro ES lėšos. Praėjus daugiau kaip pusei metų nuo paraiškų pagal BPD teikimo pabaigos, Lietuva yra įsisavinusi tik apie 49 proc. visos 2004 - 2006 m. Lietuvai skiriamos paramos pagal BPD. Pagal galiojančias taisykles, visos Europos

Sjungos šalių narių gaunamos paramos lėšos turi būti įsisavinamos tam tikra sparta, pagal taip vadinamą N+2 taisyklę. Tai reiškia, kad pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą (BPD) konkrečioms metams skirtos lėšos turi būti panaudotos ir už jas Europos Komisijai turi būti atsiskaityta per trejus metus, t.y. per einamuosius (N) ir ateinančius dvejus (+2) metus (pvz., jei "N" yra "2006 m.", tuomet "+2" reikš "iki 2008 m."). Neįsisavintos lėšos gražinamos Europos Sąjungai, ir tai atitinkamai sumažinant būsimą paramą Lietuvai.

BPD buvo numatyti penki ES struktūrinių fondų ir Lietuvos bendrojo finansavimo lėšų investavimo prioritetai (2 schema).

2 schema

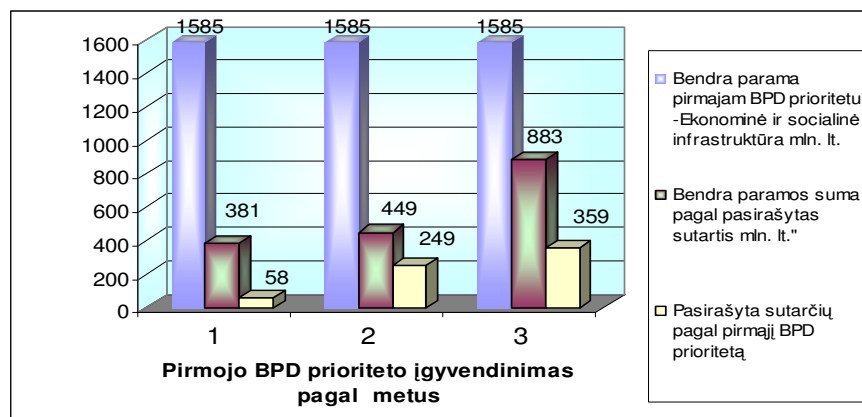
Lietuvos 2004-2006 m. BPD plėtros strategijos investavimo prioritetai

Šaltinis: finansų ministerija

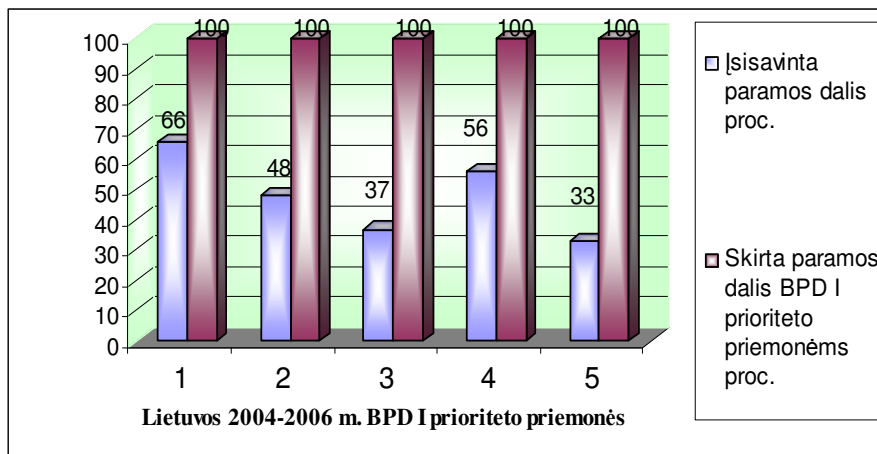
Pirmasis prioritetasis – ekonominė ir socialinė infrastruktūra. Pagal šį prioritetą buvo planuojama finansuoti į transporto infrastruktūros prieinamumą ir paslaugų kokybės gerinimą,

energijos tiekimo stabilumo ir prieinamumo užtikrinimą, aplinkos kokybės gerinimą ir žalos aplinkai prevencines priemones. Taip pat investuoti į sveikatos priežiūros įstaigų modernizavimo ir darbo rinkos, švietimo, profesinio mokymo, socialinių paslaugų infrastruktūros plėtros priemones. Finansuojant pagal šį prioritetą pagrindiniai paramos gavėjai buvo ugdymo įstaigos, savivaldybės, švietimo ir profesinio mokymo įstaigos, socialines paslaugas teikiančios institucijos. Pagal 2004 - 2006 m. Lietuvos bendrąjį programavimo dokumentą, šio prioriteto įgyvendinimui buvo skirta apie 1 mlrd. 585 mln. lt. ES ir nacionalinio bendrojo finansavimo lėšų. Minimo prioriteto įgyvendinimo metu pasirašytos 665 sutartys, kurių bendra suma sudarė 1729, 6 mln. lt. Analizuojant finansų ministerijos pateiktus duomenimis apie paraiškų teikimo eigą kiekvienais metais, matome, jog kas met patvirtintų paraiškų skaičius didėjo (4 pav.).

4 pav. Sutarčių pagal Lietuvos 2004-2006 m. PBD prioriteto „Ekonominė ir socialinė infrastruktūra“ pasirašymo eiga

Kiekvienais metais didėjant sutarčių skaičiui, didėjo ir skiriama bendroji paramos suma. 2004 m. buvo pateikta 575 praškos 1986 mln. litų paramai gauti, iš jų pasirašyta 58 sutartys kurioms skirta bendra suma 381 mln. lt. Patvirtintų paraiškų skaičius sudarė apie 10 proc. visų pateiktų paraiškų. 2005 m. pasirašyta 249 sutartys dėl 449 mln. sumos, kai viso buvo pateikta 791 paraiška 2 mlrd. 151 mln. lt. gauti. Antraisiais metais procentinė patvirtintų paraiškų dalis nuo visų pateiktų tais metais paraiškų pagal pirmąjį BPD prioritetą sudarė apie 31 proc. Atsižvelgiant į tai galime daryti prielaidą, jog pirmaisiais metais paraiškų teikimas pagal BPD visuomenei buvo ne toks aiškus ir skaidrus kaip sekančiais metais. Šio prioriteto realizavimui buvo pasirinktos penkios priemonės. Paramos įsisavinimas pagal šias priemones nėra vienodoje būsenoje (5 pav.).

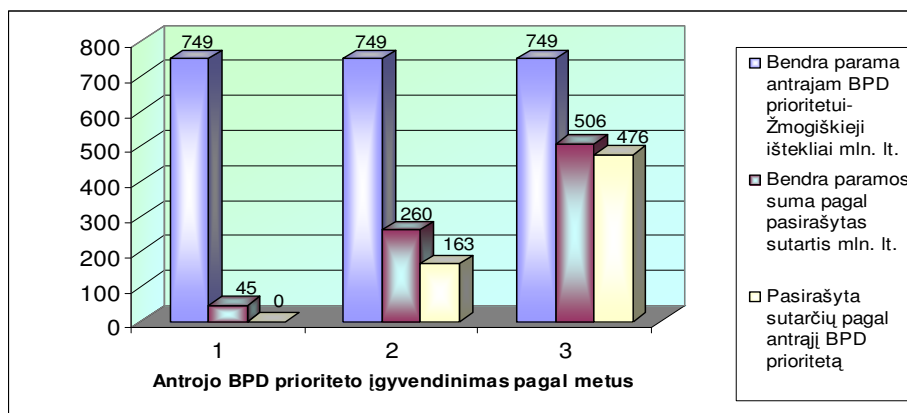

5 pav. Bendrosios paramos lėšų pagal Lietuvos 2004-2006 m. BPD I prioriteto priemones įsisavinimas

Pirmoji priemonė „Transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas“ įsisavinama sparčiausiai. Aktyviausia apskritis, teikiant paraiškas paramai pagal šį BPD prioritetą gauti, buvo Kauno apskritis viso pateikusi 35 paraiškas. Didžioji dalis lėšų buvo skirta Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse įgyvendinamiems projektams, nes didžiuosiuose miestuose aktualios eismo intensyvumo problemos. Be to didžiuosiuose miestuose, savivaldybės rengiančios paraiškas paramai gauti turi didesnius administracinius gebėjimus. Minimos priemonės įgyvendinimui skirta 665,4 mln. litų iš kurių 458 mln. lt. jau įsisavinta tai yra 66 proc. nuo I prioriteto pirmai priemonei pagal 2004 - 2006 m. BPD skirtų ES lėšų. Šis rodiklis yra geriausias iš visų pirmojo prioriteto priemonių įgyvendinimo rodiklių, už kurio įgyvendinimą atsakinga susisiekimo ministerija. Tuo tarpu prasčiausiai įsisavinama parama pagal pirmojo prioriteto penktąją priemonę (BPD 1.5 priemonė „darbo rinkos, švietimo, profesinio rengimo, mokslo ir studijų bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“, kur 34 % šios priemonės lėšų administruoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o 66 % Švietimo ir mokslo ministerija. Pagrindiniai BPD 1.5 priemonės uždaviniai už kurių įgyvendinimą atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija yra: gerinti neįgaliųjų profesinės reabilitacijos infrastruktūros kokybę ir prieinamumą, didinti socialinių paslaugų įvairovę bei gerinti kokybę atsižvelgiant į darbo rinką, plėtoti darbo biržų gebėjimą teikti tinkamos kokybės įdarbinimo paslaugas. Kiap tik įgyvendinant šiuos uždavinius bus įgyvendinta BPD 1.5 priemonės dalis „darbo rinkos, bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ pagal kurią iki šiol įsisavinta tik 26 proc. skiriamų lėšų. Pagal minėtą priemonę lėšas greičiausiai įsisavina Alytaus, o prasčiausiai Telšių apskritis (žr. 5 priedą).

Antrasis prioritetą – žmogiškųjų išteklių plėtra. Pagal šį prioritetą buvo finansuojamas užimtumo gebėjimo ugdymas, darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių

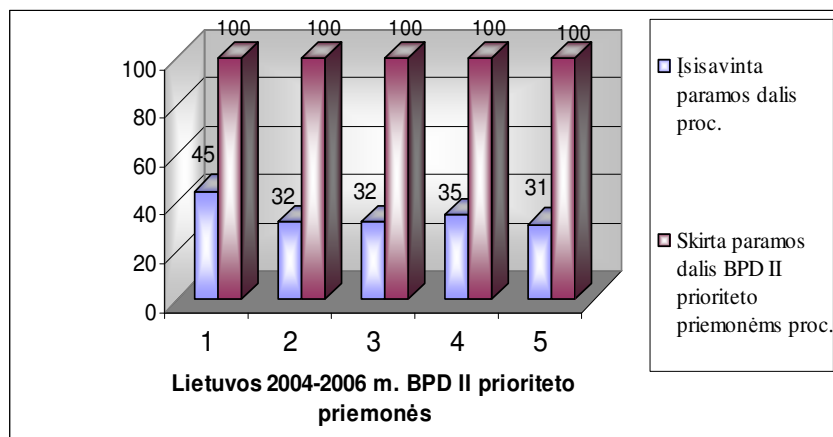
ugdymas, žmogiškųjų išteklių kokybės moksliniuose tyrimuose ir inovacijų diegimas taip pat mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas, socialinės atskirties prevencija. Šiai sričiai iš ES ir nacionalinio bendrojo finansavimo lėšų 2004 - 2006 m. buvo skirta 749,4 mln. litų, kurių iš kurių šiuo metu įsisavinta apie 263 mln. lt. (35 proc. visos šio BPD prioritetui skirtos sumos). Pagrindiniai paramos gavėjai buvo darbo birža, vyriausybės organizacijos, savivaldybės, mokymo ir socialinės institucijos įvairios įmonės rengiančios mokymą, socialinės atskirties mažinimo programas. Viso paramos teikimo pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD laikotarpio metu šios organizacijos pasirašė 636 sutartis. Pirmaisiais metais pasirašyta 15 sutarčių, tuo tarpu trečiaisiais metais pasirašyta jau 476 sutartys (6 pav.).

6 pav. Sutarčių pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD prioriteto „Žmogiškieji išteklių“ pasirašymo eiga

2004 m. buvo gautos 404 paraiškos pagal visas šio prioriteto priemones 520 mln. litų paramai gauti tačiau atrinkta 15 sutarčių, kurios sudaro vos 4 proc. visų pateiktų paraiškų. Galime daryti prielaidą, kad visuomenės susidomėjimas buvo didelis, tačiau dėl netinkamai parengtų projektų ar užsitęsusių vertinimo, daugelis sutarčių atmesta ar jų pasirašymas užtruko ir buvo patvirtintos sekančiais metais. 2005 m. pasirašyta 163 paramos sutartys bendrai 260 mln. 252 tūkst. litų sumai, o tai sudaro 35 proc. visų 2004 - 2006 m. BPD prioritetui numatytų lėšų. Tais pačiais metais buvo gauta 574 paraiškos bendrai 610 mln. 241 tūkst. litų paramai gauti, tai sudaro 81 proc. BPD lėšų. 2006 m. pagal II prioritetą „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ buvo pasirašyta 476 sutartys, likusiai šio prioriteto sumai 509 mln. lt. Paskutiniais metais paraiškų teikimo pagal 2004 - 2006 m. BPD II prioritetą metais pasirašyta žymiai daugiau sutarčių nei praėjusiais metais. Tai dar kartą parodo, kad paraiškų teikimas, darėsi aiškesnis ir skaidresnis paramos pagal šį prioritetą gavėjams. Paramos pagal BPD II prioritetą įgyvendinimo vykdymas buvo per penkias priemones iš kurių sėkmingiausiai paramą įsisavina pirmoji priemonė „Užimtumo gebėjimų ugdymas“ (7 pav.).

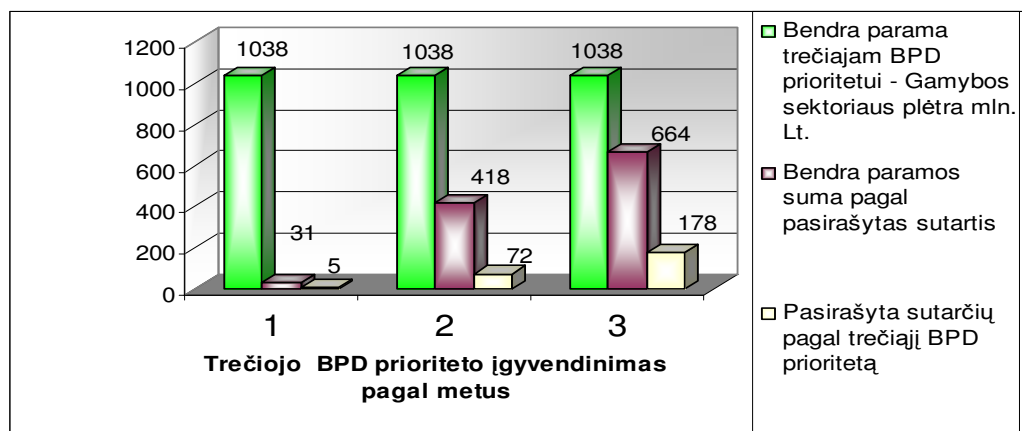
7 pav. Bendrosios paramos lėšų pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD II prioriteto priemones įsisavinimas

Sėkmingiausiai parama įsisavinama per pirmąją BPD antrojo prioriteto priemonę (toliau BPD 2.1), tačiau, geriausius rezultatus pasiekusios priemonės įsisavinimo rodiklis yra žemesnis už visos paramos pagal BPD įsisavinimo vidurkį, kuris šiuo metu yra 49 proc. Šiai priemonei skirta bendroji parama sudaro 121 mln. Lt. Pagal BPD 2.1 priemonę vykdomi 5 projektai iš kurių du šiuo metu jau baigti. Vienas iš sėkmingų baigtų projektų yra „Lietuvos darbo biržos administracinių gebėjimų plėtra“. Už minėtos, o taip pat ir antrosios (įsisavinta 32 proc. lėšų) bei trečiosios (įsisavinta taip pat 32 proc. lėšų) antrojo prioriteto priemonių įgyvendinimą atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Prasčiausius paramos įsisavinimo rodiklius pagal antrąjį BPD prioritetą rodo penktoji priemonė „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“. Priemonės įgyvendinimui skiriama 120 mln. Lt. pasirašytos 103 sutartys iš jų dar nė vieno projekto nėra baigta. Už penktosios ir ketvirtosios (pagal ketvirtąją priemonę įsisavinta 35 proc. visų skirtų lėšų) antrojo prioriteto priemonių įgyvendinimą atsakinga švietimo ir mokslo ministerija.

Investicijos į žmogiškųjų išteklių kokybę moksliniuose tyrimuose ateityje atsiperks su kaupu ir gali duoti pačią didžiausią ekonominę naudą, tačiau šiuo metu bendros paramos įsisavinimo pagal šį prioritetą rodikliai yra patys žemiausi iš visų, lėšų įsisavinimo pagal BPD prioritetus, rodiklių.

Trečiasis prioritetas – gamybos sektoriaus plėtra. Šiam sektoriui 2004 - 2006 m. Buvo skirta apie 1 mlrd. 38 mln. Lt. ES ir nacionalinio bendrojo finansavimo lėšų. Paramos gavėjai buvo viešosios įstaigos, savivaldybės bei jų įstaigos, apskričių administracijos, visų rūšių įmonės ir kt. Parama buvo skirta finansuoti ekonomiškai naudingas, tačiau finansiškai negreitai atsiperkančius projektus. Ji buvo skirta įmonėms modernizuoti ir inovacijoms bei kokybės valdymo metodams diegti, produktų ir paslugų įvaizdžiui kurti, bendradarbiavimo tinklams

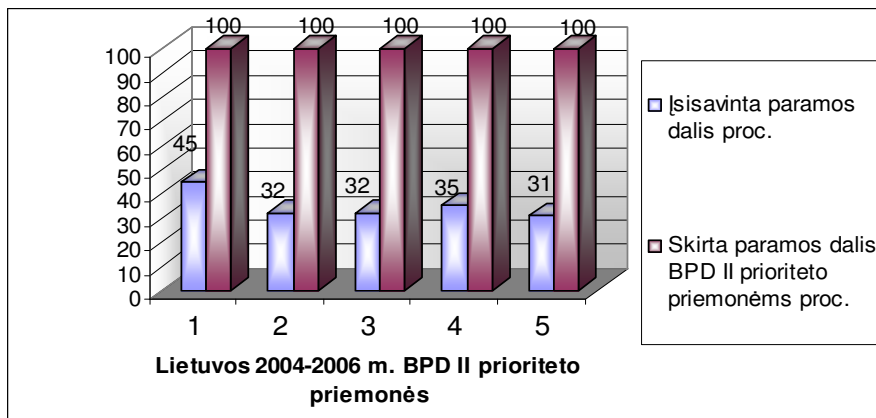
skatinti, įmonių sąnaudoms mažinti ir kitoms veikloms. Prioriteto įgyvendinimo laikotarpiu pasirašyta 252 sutarčių (8 pav.).

8 pav. Sutarčių pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. PBD prioriteto „Gamybos sektoriaus plėtra“ pasirašymo eiga

2004 m. buvo gauta 228 paraiškos 927 mln. litų paramai gauti, tai sudaro 89 proc. visų prioritetui skirtų 2004 - 2006 m. BPD lėšų. Iš visų 228 paraiškų 2004 m. pasirašyta 15 sutarčių, kurios sudaro 2 proc. visų pateiktų paraiškų. 2005 m. pasirašyta 72 paramos sutartys bendrai 418 mln. litų sumai, o tai sudaro 40 proc. visų 2004 - 2006 m. BPD prioritetui numatytų lėšų. Tais pačiais metais buvo gauta 1,546 mln. litų paramai gauti, tai sudaro 149 proc. (2004m. 89 proc.) visų prioritetui skirtų 2004 - 2006 m. BPD lėšų. 2006 m. pagal III prioritetą „Gamybos sektoriaus plėtra“ buvo 178 sutartys dėl 664 mln. litų. Paskutiniaisiais paraiškų teikimo pagal 2004 - 2006 m. BPD III prioritetą metais pasirašyta daugiau sutarčių nei praėjusiais metais. Tai kaip prieš tai minėjau parodo, kad paraiškų teikimas, darėsi aiškesnis ir skaidresnis paramos pagal šį prioritetą gavėjams. Be to viena iš pagrindinių problemų įgyvendinant prioritetą buvo projektų vykdytojų projektų įgyvendinimo patirties stoka, ilgai trunkančios pirkimų procedūros, projektų veiklų sezoniškumas, nepakankama projektų priežiūros ir mokėjimo prašymų vertinimo patirtis. Todėl sprendžiant šią problemą buvo atlikti darbo procedūrų pakeitimai, didinantys lėšų įsisavinimo efektyvumą, spartinantys paraiškų vertinimo eigą, reglamentuojantys įgyvendinamų projektų priežiūrą. LVPA samdė ekspertus, organizavo mokymus tiek darbuotojams, tiek pareiškėjams ir projektų vykdytojams aktualiais paraiškų teikimo ir projektų įgyvendinimo klausimais. To pasekoje pareiškėjų kiekvienais metais pareiškėjų skaičius vis didėjo. Už trečiojo prioriteto įgyvendinimą atsakingos Ūkio ministerija ir Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LRV. Paramos pagal BPD III prioritetą įgyvendinimo vykdymas buvo per keturias priemones iš kurių sėkmingiausiai paramą įsisavina pirmoji priemonė „Tiesioginė parama verslui“. Per trejus Paramos pagal BPD teikimo metus laikotarpį buvo gauta 470

paraiškų, iš kurių įgyvendinama 110 projektų. Iš jų 35 projektai šiuo metu baigti. Didžiausia paramos suma skirta naujoms gamybos technologijoms diegti bei modernizuoti medienos apdirbimo, stiklo apdirbimo, plastiko, tekstilės pramonės įmones. Pagal BPD 3.1 priemonę už kurios įgyvendinimą atsakinga Ūkio ministerija, įsisavinta 65 proc. visų minėtai priemonei skirtų lėšų (9 pav.).

9 pav. Bendrosios paramos lėšų pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD I prioriteto priemones įsisavinimas

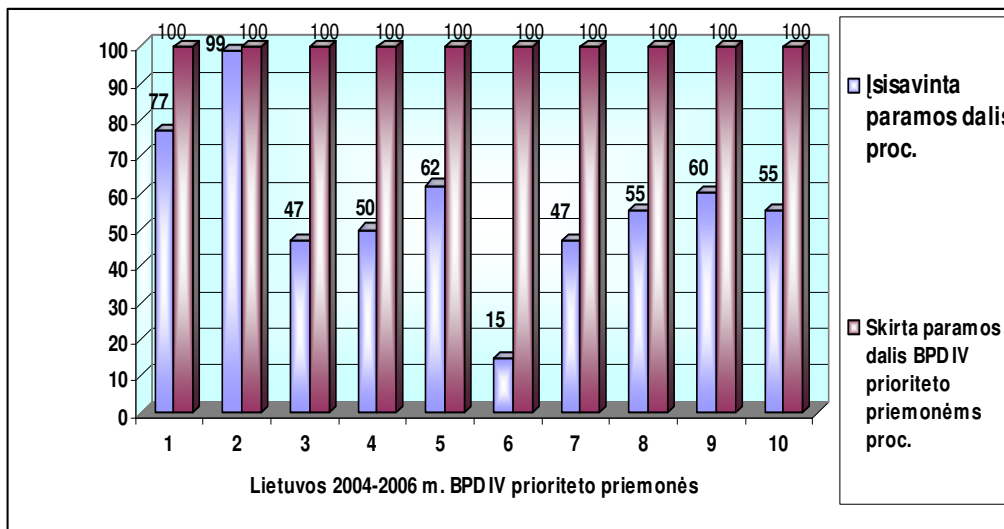
Pagal BPD 3.1 priemonę lėšų panaudojimas vyko vangiai Marijampolės, Utenos apskrityse, tačiau lėšų įsisavinimas pagal BPD 3 prioriteta šiose apskrityse vyko sparčiausiai. Marijampolės apskritis lėšas pagal BPD 3 prioriteta 2007 m. Liepos mėn. buvo įsisavinusi 39 proc. Utena – 32 proc., kai tuo tarpu didieji miestai Vilnius ir Kaunas 25 proc. bei 20 proc. atitinkamai.

Prasčiausiai įsisavinama parama pagal trečiojo prioriteto ketvirtąją priemonę „Viešojo turizmo infrastruktūra ir paslaugos“ (BPD 3.4 priemonė), už kurios įgyvendinimą atsakinga Ūkio ministerija. Pagal BPD 3.4 priemonę įsisavinta 11 proc. lėšų ir tai yra žemiausias rodiklis iš visų BPD priemonių. Pagal pastarąją priemonę vykdomi 45 projektai, iš kurių viešas yra baigtas. Vertinant finansų ministerijos pateiktus duomenis nuo BPD įgyvendinimo pradžios pagal BPD 3.4 priemonę sukurtos naujos arba pagerintos buvusios 47 turistų traukos vietos, tai sudaro 59 % planuoto BPD rodiklio ir 40 % pagal pasirašytas paramos sutartis planuoto rodiklio, pritraukta 2,77 mln. eurų privačių investicijų, tai sudaro 4 % planuoto BPD rodiklio ir 9 % pagal pasirašytas paramos sutartis planuoto rodiklio, sukurtos 63 bendros darbo vietos, tai sudaro 3 % planuoto BPD rodiklio galime prognozuoti, kad BPD priede planuoti rodikliai gali būti viršyti (sukurtų bei pagerintų buvusiųjų turistų traukos vietų skaičius) arba gali būti pasiekti ir nepilnai (bendras sukurtų darbo vietų skaičius, pritraukta privataus kapitalo).

Ketvirtasis prioritetas – kaimo plėtra ir žuvininkystė. Pagal šį prioritetą teikiama parama investicijoms į žemės ūkio valdas, jaunųjų ūkininkų įsikūrimui, žemės ūkio produktų perdirbimui. Pagal BPD iš ES struktūrinių fondų skatinama ES kokybės standartus atitinkanti gamyba ir ūkininkavimo metodai, padėsiantys Lietuvos Žemės ūkio produkcijai konkuruoti ES. Šia parama galėjo pasinaudoti Žemės ūkio bendrovės, ūkininkai, kaimo gyventojai, kaimo bendruomenės, valstybinės institucijos, nevyriausybinės organizacijos, žvejybos, akvakultūros, žuvų perdirbimo įmonės, žvejai, laivų savininkai ir kitos Žemės ūkio sektoriui priklausančios organizacijos. Paraiškos buvo teikiamos Nacionalinei mokėjimo agentūrai prie Žemės ūkio ministerijos paskelbus kvietimą teikti paraiškas. Žemės ūkio ir Žuvininkystės sektorius ES struktūrinių fondų parama galėjo pasinaudoti pagal dešimt BPD 4 prioriteto priemonių ir remtinų veiklos rūšių.

BPD 4 prioritetui buvo skirta 670,8 mln. Lt. ES ir Lietuvos bendrų lėšų. Nuo BPD įgyvendinimo pradžios - 2004-05-01 dienos - iki 2006-12-31 dienos buvo gauta beveik 2,2 tūkst. paraiškų paramai pagal BPD 4 prioriteto visas (išskyrus žuvininkystės) priemones, bendrai 867,9 mln. litų sumai, kuri beveik 1,5 karto viršijo BPD 4 prioriteto žemės ūkio daliai numatytą lėšų sumą. Pasirašyta sutarčių 2006-12-31 dienai buvo tik su 1,6 tūkst. pareiškėjų (71 % nuo visų pateikusiųjų paraiškas). Šiuo metu baigti 1430 projektų ir yra įsisavinta 66 proc. visų prioriteto įgyvendinimui skirtų lėšų. Tai yra geriausias rodiklis lyginant su kitais BPD prioritetais. Beveik visos lėšos yra įsisavintos pagal antrąją priemonę „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“ (BPD 4.2) (10 pav.).

10 pav. Bendrosios paramos lėšų pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD I prioriteto priemones įsisavinimas

Šaltinis: Finansų ministerija

Pagal BPD 4.2 priemonę įsisavinta 99 proc. lėšų. Įgyvendinant minėtąją priemonę įgyvendinta 610 projektų. Iš jų 79 ūkininkai įgyvendindami projektus tuo pat metu naudojosi ir paramos priemone „Investicijos į žemės ūkio valdas“. Didžioji dalis jaunųjų ūkininkų naudodamiesi paramos lėšomis įsigijo naują, našią techniką, kuri pasitarnauja taupiam materialinių – techninių resursų naudojimui ir atitinka Europos Sąjungos keliamus reikalavimus. Jaunieji ūkininkai ne tik steigė ūkių valdas, bet ir sukūrė 562 naujas darbo vietas.

Prasčiausiai įgyvendinama BPD 4.6 priemonė „Leader + pobūdžio priemonė“. Pagal minėtąją priemonę įsisavinta 15 proc. visų skirtų lėšų. Bendra parama pagal šią priemonę sudaro 8,8 mln. lt. kuriai įgyvendinti patvirtinti 118 projektų iš jų 64 baigti. Vertinant paramos pagal šią priemonę įgyvendinimą, yra pasiekta tikslų pranokusių lūkesčius tai 2004 – 2006 m. laikotarpiu buvo numatyta paremti 180 mokymo kursų, įvykdyta – 410 t.y. 2,27 karto daugiau. 2006 m. paremtų projektų mokymo nauda pasinaudos 2360, o 2004 - 2006 m. laikotarpiu – 8797 VVG, bendruomenių atstovų ir kitų kaimo gyventojų – planinis rodiklis viršytas 4,4 karto. Tačiau įgyvendinant BPD „LEADER+ pobūdžio priemonę“ 2006 m. nebuvo pasiektas programinio laikotarpio darbo vietų sukūrimo ir išlaikymo rodiklis 120 vnt.- jis 2004 – 2006 m. įgyvendintas 75,4 %.

Teritorinis paramos žemės ūkiui pagal BPD 4 prioriteto numatytas priemones pasiskirstymas rodo, kad 2004 - 2006 metais beveik šeštadalis visos paramos teko Panevėžio apskričiai. Didelė dalis teko Šiaulių ir Kauno apskritims - atitinkamai 15 ir 14 procentų nuo visos paramos, mažiausiai - Telšių (5 %) ir Utenos (4 %) apskritims (3 lentelė).

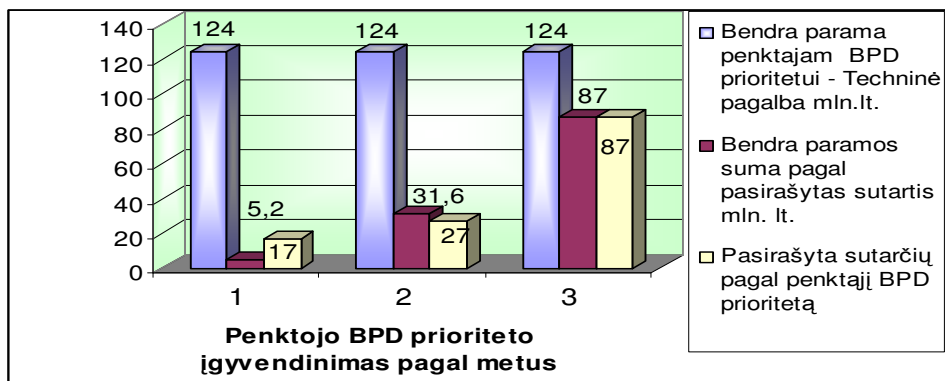
3 lentelė

Parama 2004 – 2006 metais pagal BPD 4 prioritetą, be žuvininkystės, apskritims (pasirašytos sutartys, įskaitant valstybės biudžeto lėšas, skirtas bendrai finansuoti)

Apskritis	BPD, mln. EURŲ	Dali, proc.
Panevėžio	26,7	17
Šiaulių	24,6	15
Kauno	23,1	14
Vilniaus	19,9	12
Marijampolės	17,8	11
Klaipėdos	12,0	7
Tauragės	10,5	7
Alytaus	9,5	6
Telšių	8,8	5
Utenos	7,0	4
IŠ VISO:	159,9	100

2005 - 2006 metais įsisavinta 44 % visų BPD priemonėms numatytų lėšų. Likusioji dalis lėšų turi būti išmokėtos iki 2008 metų pabaigos.

Penktasis prioritetas – Techninė pagalba. Parama buvo skiriama programai parengti, valdymui, priežiūrai, kontrolei, programos viešinimui ir vertinimui. Viso šiam BPD prioritetui buvo skiriama 123,5 mln. lt. iš kurių jau įsisavinta 51 mln. lt. (o), o tai sudaro 41 proc. visų 2004 - 2006 m. BPD prioritetui numatytų lėšų. Prioritetas buvo įgyvendinamas per dvi priemones: „Paramos programos parengimui, valdymui, priežiūrai ir kontrolei“ ir „Programos viešinimas ir vertinimas“. Pagal abi priemones viso patvirtinta 131 projektas. Pirmaisiais 2004 m. buvo gautos 28 paraiškos, 8,6 mln. lt. paramai gauti, tai sudaro 7 proc. visų prioritetui skirtų 2004 - 2006 m. BPD lėšų. 2004 m. didžioji dalis paraiškų patvirtinta ir buvo pasirašyta 17 sutarčių (60 proc. nuo visų tais metais pateiktų paraiškų) bendrai 5,1 mln. litų sumai (11 pav.).

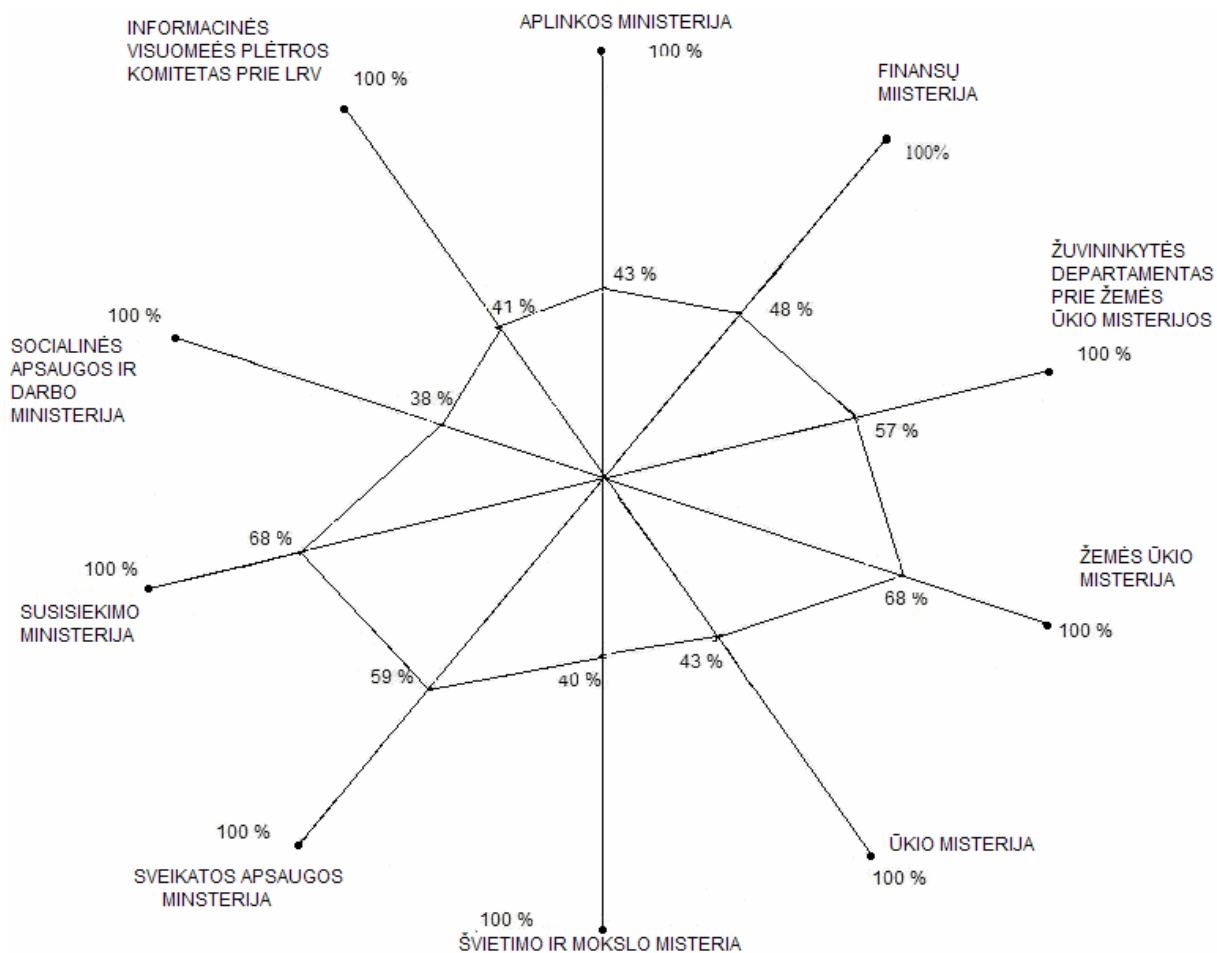

11 pav. Sutarčių pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. PBD prioriteto „Techninė pagalba“ pasirašymo eiga

2005 m. gautos 75 paraiškos, pasirašyta sutarčių 27 bendrai 31,6 mln. lt paramai. 2006 m. pasirašyta didžiausia dalis sutarčių. Dalis sutarčių buvo pateikta 2005 m. ir tik 2006 m. buvo pasirašyta, tačiau kaip ir prieš tai buvo pastebėta, pasirašytų sutarčių skaičius kasmet stipriai didėjo. Pirmaisiais paraiškų teikimo pagal šį BPD prioritetą metais, matome nedidelį atotrūkį tarp pateiktų paraiškų ir pasirašytų sutarčių, tuo tarpu, prieš tai vertinant BPD prioritetus tas skirtumas būdavo pastebimai didesnis. Nieko nuostabaus, nes šio BPD prioriteto paramos gavėjai buvo viešojo sektoriaus institucijos, įgyvendinančios BPD priemones. Institucijos, kurios daugiausiai susiduria su paraiškų rengimo, vertinimo įgyvendinimo ypatumais. Tuo tarpu kitiems paramos gavėjams, pavyzdžiui, BPD 4 prioriteto gavėjams, ūkininkams, ši paramos pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD gavimo informacija, sunkiau pasiekama ir suprantama.

Įvertinus paramos įsisavinimą pagal visus BPD prioritetus pastebėta, jog mažiausiai paramos įsisavinta pagal antrąjį ir trečiąjį minėto dokumento prioritetus už kurių įgyvendinimą atsakingos Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (3 schema).

ES paramos pagal 2004 - 2006 m. BPD įsisavinimas, atitinkamai pagal lėšas administruojančias institucijas

Parama sėkmingiausiai įsisavinama pagal BPD prioritetus, už kurių įgyvendinimą atsakingos žemės ūkio ministerija, susisiekimą ir sveikatos apsaugos ministerijos, bei žuvininkystės departamentas prie žemės ūkio ministerijos. Paminėtos ministerijos pasiekė, kad einamuoju metu būtų įsisavinta daugiau nei 50 proc. ES bendrosios paramos lėšų. Tuo tarpu, kitos paramos lėšos, už kurių įsisavinimą atsakingos nepaminėtos ministerijos, praėjus daugiau kaip pusei metų nuo 2004 - 2006 m. BPD įgyvendinimo pradžios, yra įsisavinamos vangiai. Ypač didelį susirūpinimą kelia Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, nes šiuo metu

įsisavinta tik 38 proc. ES bedrosios paramos pagal BPD visų skirtų lėšų, už kurias atsakinga ši institucija.

2.2. Paramos įsisavinimas pagal vieną iš BPD prioritetų - žmogiškieji ištekliai

2.2.1. BPD II prioriteto tikslas ir priemonės

Pagrindinis BPD tikslas – žinių pagrindu veikiančios ekonomikos plėtra. Įgyvendinant BPD žmogiškųjų išteklių plėtrai skiriamas labai svarbus vaidmuo siekiant užtikrinti, kad darbo jėga geriau atitiktų darbo rinkos reikalavimus ir būtų puoselėjama mokymosi visą gyvenimą kultūra. Lietuvos visuomenė yra išsilavinusi, daugelis Lietuvos gyventojų turi aukštąjį išsilavinimą, tačiau šiuolaikinės ekonomikos pobūdis sąlygoja gebėjimų, grupių pokyčių, gebėjimo prisitaikyti ir kvalifikacijos tobulinimo poreikį. Dažnai būna, kad anksčiau įgytos žinios yra sunkiai pritaikomos ar net bevertės. Aukštos kvalifikacijos specialistų buvimas – viena iš pagrindinių sąlygų, leidžiančių diegti ir plėtoti mokslą ir technologijas.

Daugeliu požiūrių šis prioritetas yra horizontalus, glaudžiai susijęs su kitais šio BPD prioritetais ir daugeliu jų priemonių. Minimo prioriteto tikslas yra sumažinti jaunimo nedarbą, netgi užkirsti kelią nedarbui koordinuojant darbuotojų žinias ir įgūdžius su besiformuojančiais darbo rinkos poreikiais, o žmogiškųjų išteklių tvaryją plėtrą – su ekonominio augimo tikslais. Ilguoju laikotarpiu žmogiškųjų išteklių plėtra plačiąja prasme, o konkrečiau – darbo jėgos kvalifikacija – bus lemiamas veiksnys, užtikrinantis Lietuvos ekonominio augimo stabilumą. Daugelyje darbo vietų, kurias sukūrė ir ateityje sukurs naujieji sparčiai augantys ekonomikos sektoriai, reikės didesnių darbo jėgos gebėjimų prisitaikyti ir didesnės iniciatyvos, aukštesnio kvalifikacijos lygio ir (arba) techninių įgūdžių, įgytų aukštojo mokslo sistemoje [44. P. 184].

BPD II prioriteto įgyvendinimui skirta bendra parama sudaro 749 mln. Lt. Iš jų 183,8 mln. Lt nacionalinės viešosios lėšos, visa kita 565,6 mln. Lt. suma skiriama iš Europos socialinio fondo. ESF, įkurtas prieš penkiasdešimt metų, yra pagrindinis ES užimtumo politikos finansinis instrumentas, kurio paskirtis remti užimtumą ir skatinti žmogiškųjų išteklių plėtrą. Minimas fondas išskiria penkias pagrindines politikos sritis: aktyvios darbo rinkos politikos plėtra ir skatinimas; socialinės atskirties mažinimą, lygių galimybių visiems integruotis į darbo rinką skatinimą; švietimo, mokymo, profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemos plėtrą ir tobulinimą; kvalifikuotos bei gebančios prisitaikyti prie pokyčių darbo jėgos ugdymo rėmimą, verslumo ugdymą; moterų integracijos į darbo rinką skatinimą. Šios politikos sritys kaip tik atitinka Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD antrojo prioriteto priemones, kurios yra:

2.1 priemonė - "Įsidarbinimo gebėjimų ugdymas". Priemonės tikslas - gerinti bedarbių užimtumo gebėjimus ir jų integraciją į darbo rinką, siekiant padėti mažinti nedarbą ir užkirsti kelią ilgalaikiam nedarbui.

2.2 priemonė - "Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių ugdymas". Tikslas – didinti ūkio subjektų konkurencingumą visoje Lietuvoje investuojant į mokymą ir įgūdžių ugdymą, siekiant padėti darbuotojams prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių ir augančių darbdavių reikalavimų kvalifikacijai.

2.3 priemonė - "Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija", kurios tikslas – mažinti socialinę atskirtį, vykdyti jos prevenciją ir užtikrinti lygias galimybes darbo rinkoje, skatinant lygias moterų ir vyrų galimybes bei socialinės rizikos grupių integraciją į darbo rinką.

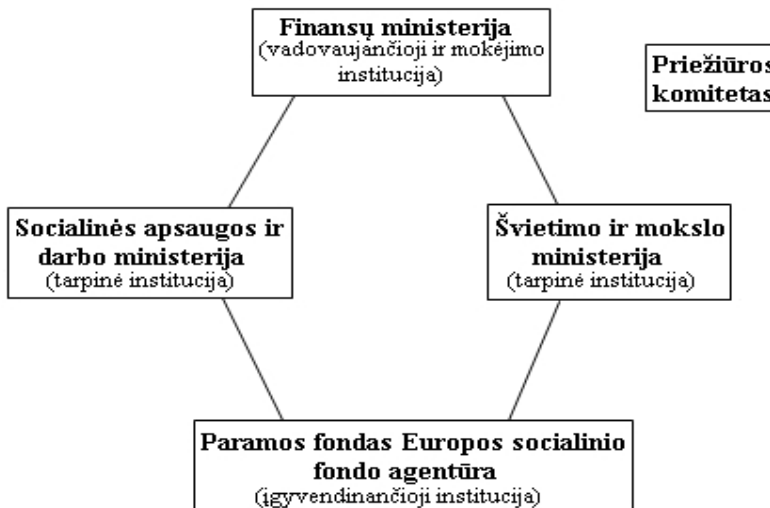
2.4 priemonė – „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas'. Priemonės tikslas – švietimo, profesinio ugdymo ir praktinio mokymo, mokslo ir aukštojo išsilavinimo sistemos sukūrimas ir geresnių sąlygų mokytis visą gyvenimą sudarymas.

2.5 priemonė - "Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje", kurios pagrindinis tikslas – kokybiškai ir kiekybiškai padidinti žmogiškuosius išteklius mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje.

Laiku įsisavintos paramos lėšos atvers mums didesnes galimybes gauti kuo didesnę ES paramą ateityje, todėl tai suprasti turi visos, paramos iš struktūrinio fondo įgyvendinime, dalyvaujančios institucijos (4 schema).

4 schema

Europos socialinio fondo lėšų administravimo sistema Lietuvoje

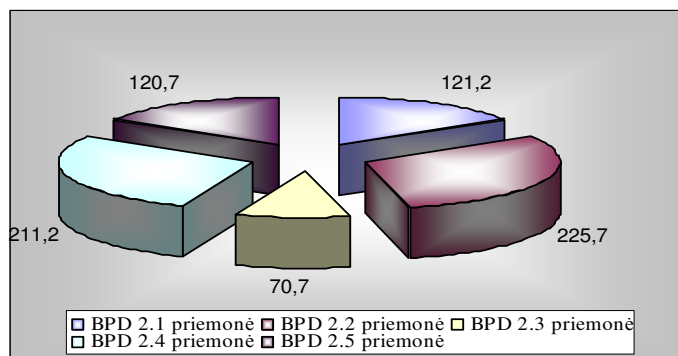

Įgyvendinant ES paramą, už savalaikį jos įsisavinimą atsakinga kiekviena schemoje pavaizduota institucija. Nuo kiekvienos iš jų sėkmingo darbo priklauso, ar ateityje sulauksime maksimalios ES paramos. Kiekviena iš jų vaidina reikšmingą vaidmenį šiame cikle. Finansų ministerija, kuri atlieka vadovaujančiosios, o kartu ir mokėjimo institucijos vaidmenį, yra atsakinga už patikimą, veiksmingą ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų planavimą ir apskaitą, bei priemonių įgyvendinimą ir priežiūrą. Šiame ESF lėšų įsisavinimo cikle dalyvaujančios Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei Švietimo ir mokslo ministerija, rengia paskirtų BPD priemonių finansavimo planus ir atsako už jų įgyvendinimą. Taip pat priima sprendimą dėl projektų finansavimo. Tuo tarpu paramą įgyvendinanti institucija – Paramos fondas europos socialinio fondo agentūra vykdo tiesioginį paramos administravimą t. y. skelbia projektų paraiškų konkursus, teikia informaciją, prižiūri projektų įgyvendinimą, rengia ataskaitas. Visą paramos įsisavinimo procesą prižiūri pagrindinė BPD įgyvendinimo priežiūros institucija, kuri sudaroma remiantis partnerystės principu, įtraukiant nevyriausybių organizacijų atstovus, valstybės institucijų atstovus, bei Europos Komisijos atstovą.

Visa ESF parama įgyvendinant 2004 - 2006 m. BPD sudaro 608 mln. Lt. Taigi 565 mln. Lt. skirti įgyvendinti BPD 2 prioritetą ir 43 mln. BPD 5.1 priemonės „programos viešinimas ir vertinimas“ įgyvendinimui. Šiuo metu Lietuva yra įsisavinusi 213 mln. Lt. o tai sudaro apie 34 proc. visų ESF skirtų lėšų BPD įgyvendinimui. Iki 2007 m. gruodžio 31 d. Europos Komisijai turime būti atsiskaitę už ne mažiau kaip 34 proc. visos ESF paramos, todėl labai svarbu, kad kiekvienas ESF projekto vykdytojas tinkamas projekto išlaidas Paramos fondui Europos socialinio fondo agentūrai deklaruotų laiku ir taip užtikrintų Lietuvai skirtos paramos maksimalų įsisavinimą. Tačiau einamuoju laikotarpiu susiduriama su tokiais problemomis, kaip infliacija statybų kainų augimu ir daugelis projektų priversti nutraukti projektų įgyvendinimus dėl lėšų trūkumo. Martyno Žymanto, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Struktūrinės paramos skyriaus vedėjo pavaduotojo, teigimu, ES paramos teikimas nutrauktas devyniems iš Europos socialinio fondo finansuojamiems projektams, tarp jų ir susijusiems su bendrovėmis "Liepsna", "Malsena", "Elsis", "Vilniaus Vingis".

2.2.2. BPD programų panaudojimo efektyvumo vertinimas

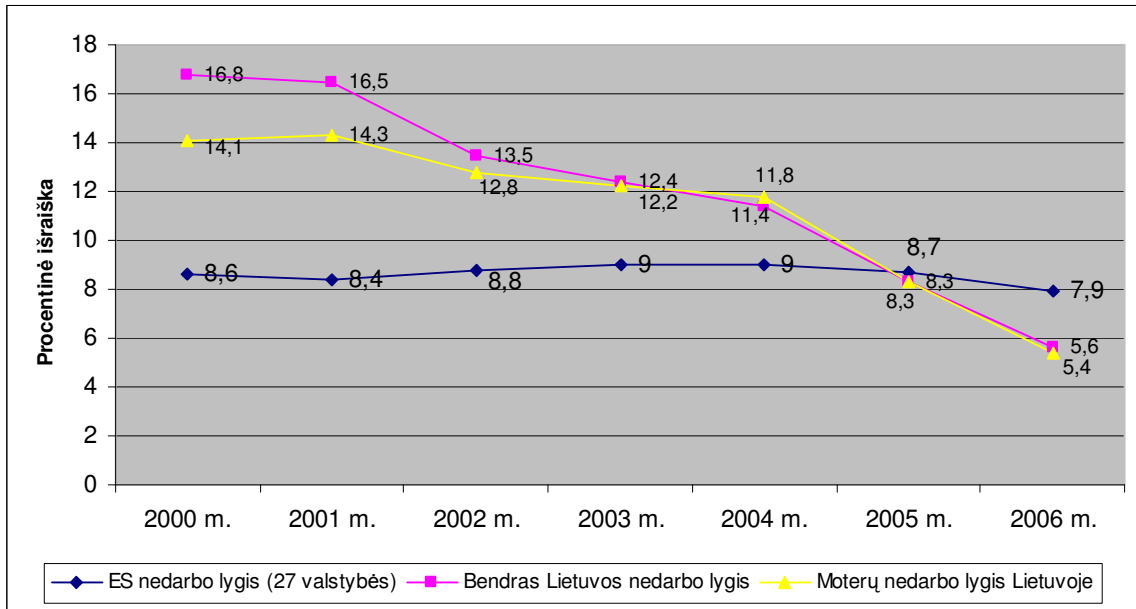
Žmogiškųjų išteklių plėtrai skiriama apie 17 procentų sumos nuo visos bendrosios paramos skirtos 2004 - 2006 m. BPD įgyvendinimui. Šios lėšos atitinkamai paskirstytos penkioms BPD 2 prioriteto priemonėms (12 pav.).

12 pav. Bendrosios paramos, skirtos įgyvendinti BPD 2 prioritetą, pasiskirstymas pagal priemones. mln. Lt.

Šiai sričiai iš ES ir nacionalinio bendrojo finansavimo lėšų skirtų 2004 - 2006 m. BPD 2 priemonės įgyvendinimui, šiuo metu įsisavinta apie 263 mln. Lt. Tai sudaro 35 proc. visos šiam BPD prioritetui skirtos sumos ir yra vienas prasčiausių lėšų įsisavinimo rodiklių.

Įsidarbinimo gebėjimų ugdymas. Smunkant nedarbo lygiui ir didėjant užimtumui, auga darbo jėgos, ypač kvalifikuotos darbo jėgos, paklausa. Norint išlaikyti šalies ūkio plėtrą, darbo jėga privalo tapti našesnė, taigi darbdaviai turėtų investuoti į savo darbuotojų kvalifikacijos kėlimą. Nagrinėjant darbo biržos duomenis matoma, kad 2006 m. beveik pusė bedarbių neturėjo specialybės: kas ketvirtas bedarbis buvo baigęs vidurinę, kas septintas – pagrindinę mokyklą. BPD 2.1 priemonės tikslai ir uždaviniai – kelti ieškančiųjų darbo kvalifikaciją, įgūdžius, kurie jiems leistų įsitvirtinti darbo vietoje ir padidintų jų konkurencines galimybes darbo rinkoje. Šiuo metu Lietuvoje yra sumažėjęs bedarbystės lygis, ypač staigus bedarbystės mažėjimas pastebimas Lietuvai tapus ES nare (13 pav.).

13 pav. Lietuvos ir ES nedarbo lygis

Nedarbo lygis mūsų šalyje itin sparčiai mažėja ir einamuoju tyrimo laikotarpiu jis jau pralenkė ES vidurkį. Galima teigti, kad šitokių staigų pokytį lėmė ne tik Lietuvos darbo jėgos emigravimas į užsienio šalis, bet ir sėkmingas stojimas į Europos Sąjungą.

Pagal BPD 2.1 priemonę buvo paskelbti 3 kvietimai: įregistruotos 5 paraiškos paramai gauti. Lietuvos darbo biržos parengti projektai remiami tiesioginio finansavimo būdu. Bendra visų pasirašytų sutarčių vertė yra 121,165 mln. litų ir sudaro 100 proc. BPD 2.1 priemonės išsipareigojimų. Įgyvendinant projektus, iki 2007 m. rugpjūčio 31 d. buvo panaudota ir pripažinta deklaruotinomis Europos Komisijai 54,1 mln. litų arba 45 proc. visų priemonei skirtų paramos lėšų (4 lentelė).

4 lentelė

Bendroji parama BPD 2.1 priemonei

BPD priemonė	Išsipareigojima i pagal BPD (mln. Lt)	Įregistruotos paraiškos / prašoma parama	Pasirašytos sutartys / sutarčių vertė	Išisavinta paramos lėšų iki 2007-08-31
Išdarbinimo gebėjimų ugdymas (tiesioginis finansavimas)	121,16 mln. Lt	5 paraiškos / 121,16 mln. Lt	5 sutartys / 121,16 mln. Lt	54,1 mln. Lt

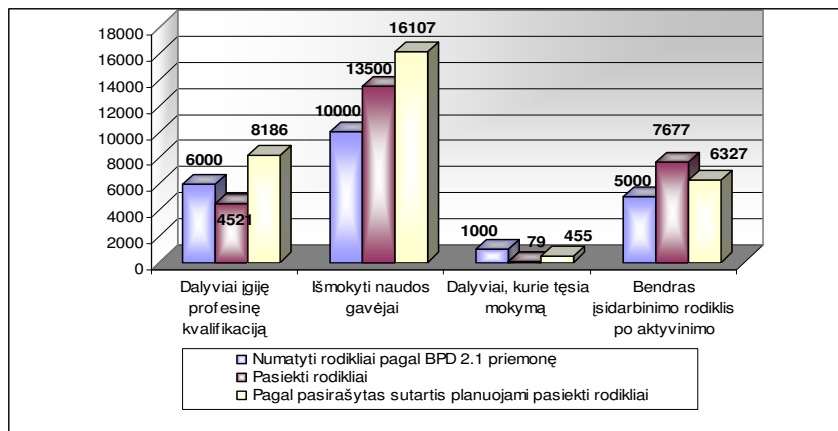
Visi minėti projektai įgyvendinami visoje šalies teritorijoje. Projektų partneriai yra visos Lietuvos teritorinės darbo biržos.

Po pirmojo kvietimo buvo įregistruotos 3 paraiškos. Po administracinės atitikties, tinkamumo bei naudos ir kokybės vertinimo buvo priimti sprendimai finansuoti visus projektus ir 2005 m. vasario 15 d. pasirašytos sutartys su pareiškėju. Projektams skirta 46 mln. Litų bendra parama iš jų 35 mln. Litų ES lėšos (žr. 7 priedą). Profesinis bedarbių ir asmenų, išpėtų apie atleidimą, mokymas vyko visose 46 teritorinėse darbo biržose. Iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos į profesinio mokymo programas nusiųsti 5032 projekto dalyviai. 4521 projekto dalyvis baigė profesinį mokymą pagal atnaujintas ir modifikuotas darbo rinkos profesinio mokymo programas, nuolatiniam darbui įsidarbino 3237 asmenys.

2005 metų rugsėjo 30 d. 2005 m. lapkričio 28 d. buvo paskelbtas antrasis kvietimas teikti paraiškas. 2006 m. kovo 30 d. Lietuvos darbo birža, Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pasirašė sutartį dėl paramos skyrimo projektui „Lietuvos darbo biržos paslaugų efektyvumo tyrimai ir personalo kompetencijų tobulinimas“. Projekto pagrindiniai tikslai - stiprinti darbo biržos personalo kompetencijas bei didinti aktyvių darbo rinkos programų bei atviro informavimo paslaugų efektyvumą, siekiant teikiamų paslaugų kokybę priartinti prie ES užimtumo tarnybų teikiamų paslaugų lygio. Įgyvendinant projektą, darbo biržų darbuotojai dalyvavo mokymuose. Buvo atlikti tyrimai, įvertinantys atviro informavimo paslaugų ir aktyvios darbo rinkos politikos priemonių efektyvumą tam tikroms socialinės rizikos grupėms. Minėto projekto įgyvendinimui buvo skirta 2,5 mln. Lt bendra parama (žr. 7 priedą), iš jų 1,9 mln. Lt. skirti iš Europos socialinio fondo.

2006 metų balandžio 19 d. buvo paskelbtas trečiasis kvietimas teikti paraiškas paramai, skirtai aktyvių darbo rinkos politikos priemonių, leidžiančių didinti bedarbių užimtumo gebėjimus, galimybes susirasti darbą bei užtikrinančių nedarbo prevenciją, plėtrai ir įgyvendinimui. Lietuvos darbo birža pateikė vieną paraišką. Atlikus vertinimo procedūras, sutartis su pareiškėju buvo pasirašyta 2006 m. rugpjūčio mėnesį. Bendras šio projekto „Integracijos į darbo rinką galimybių plėtra“ skirtos paramos dydis – 61,9 mln. Lt., o bendra projekto vertė siekia – 72,6 mln.lt. Lietuvos darbo biržos įgyvendinamam projektui buvo siekiama skatinti bedarbius dalyvauti darbo rinkoje, sudaryti jiems galimybes įgyti darbo rinkos poreikius atitinkančias kvalifikacijas, ugdant verslumą bei plėtojant remiamąjį įdarbinimą.

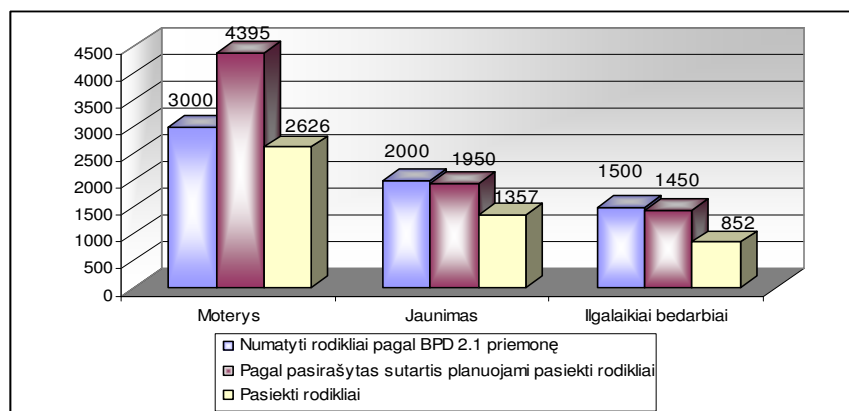
BPD 2. 1 priemonės įgyvendinimo metu, buvo tikimasi įtraukti per dešimt tūkstančių dalyvių. Vertinant patikslintus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenis, galime daryti išvadą, kad rezultatai netolimoje ateityje pranoks lūkesčius. Pagal pasirašytas sutartis į profesinės kvalifikacijos įgyjimo procesą tikimasi įtraukti apie 30 proc. daugiau asmenų nei planuota pagal BPD (14 pav.).

14 pav. BPD 2.1 priemonės tikslų įgyvendinimas

Profesinę kvalifikaciją sėkmingai įgijo 4521 asmuo, tai sudaro apie 75 proc. BPD planuoto rodiklio. Pagal „N+2” taisyklę, atsižvelgiant į paskutinius pasirašytas sutartis, laiko lėšoms įsisavinti dar turime. Apskritai lėšų įsisavinimas pagal BPD 2.1 priemonę vyksta sparčiausiai lyginant su kitomis šio prioriteto priemonėmis. Šiuo metu šia priemone įsisavinta apie 45 proc. visų priemonei skirtų lėšų (6 pav.), tačiau šis rodiklis atsilieka nuo bendro lėšų įsisavinimo pagal BPD vidurkio. Be to jau dabar matyti, kad įgyvendinti vieno iš užsibrėžtų rodiklių mums nepavyks. Iš 11 pav. matyti, kad dalyvių, kurie ir toliau tęsia mokymą skaičius neatitinka pasirašytų sutarčių, o tuo labiau BPD užsibrėžtų rezultatų.

Vienas iš BPD antosios priemonės tikslų, įtraukti moteris į darbo rinką, įgyvendinamas sėkmingai. Iš pradžių planuota profesinę kvalifikaciją suteikti trejiems tūkstančiams moterų, tačiau, jau šiuo metu, šis tikslas yra beveik pasiektas- pagal priemonę, profesinę kvalifikaciją yra įgiję 2626 moterų (15 pav.)

15 pav. Dalyviai, įgijusieji profesinę kvalifikaciją pagal BPD 2.1 priemonę

Pagal BPD 2.1 priemonę skirta parama, siekiama užtikrinant lygias vyrų ir moterų galimybes dalyvauti darbo rinkos politikos priemonėse, taip pat ji skirta prioritetingoms bedarbių

grupėms: jaunimui, ilgalaikiams bedarbiams ir tiems, kuriems gresia ilgalaikė bedarystė, vyresniems nei 50 metų bedarbiams.

Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių ugdymas. Esant šių dienų situacijai, kai įmonių vadovai turi nuolat galvoti apie tai kaip išlaikyti įmonės konkurencingumą, yra svarbu suprasti, jog darbuotojai ir jų viršiniai turi gebėti nuolat prisitaikyti prie kintančių darbo sąlygų. Turi būti užtikrintas didesnis darbo organizavimo lankstumas, geresnis darbuotojų ir vadovų prisitaikymas prie technologinių pokyčių. Labai svarbu, kad būtų išlaikomas gyventojų ar jų grupių konkurencingumas darbo rinkoje, gerinamas sėkmingam darbui reikalingų informacijos šaltinių prieinamumas, suteikiamos platesnės galimybės mokytis.

BPD 2. 2 priemonės tikslas - didinti ūkio subjektų konkurencingumą visoje Lietuvoje investuojant į mokymą ir įgūdžių ugdymą, siekiant padėti darbuotojams prisitaikyti prie darbo rinkos pokyčių ir augančių darbdavių reikalavimų kvalifikacijai.

Priemonei įgyvendinti buvo užsibrėžti uždaviniai tokie kaip pasiekti, kad visų lygių specialistų mokymas atitiktų kintančius ekonomikos poreikius; stiprinti socialinę partnerystę; tobulinti dirbančiųjų kvalifikaciją, kelti žinių lygį. Siekiama įdiegti naujas darbo organizavimo įmonėse formas, tokias kaip lankstus darbo organizavimas ar darbas ne visą dieną. Socialinių reikalų ir darbo ministerija šiuos uždavinius sprendžiama investuodama į dirbančių asmenų gebėjimų ugdymą tokiose prioritetinėse srityse kaip turizmas, pramonė ir verslas, ypač smulkus ir vidutinis verslas, energetika, transportas, informacinės technologijos ir kita.

Siekiant priemonės tikslo ir užsibrėžtų tikslų buvo paskelbti du kvietimai paraiškoms teikti. 2005 m. kovo 7 d. pasirašytos pirmo kvietimo paramos sutartys su 45 projektų vykdytojais (8 priedas), kuriems numatyta skirti apie 38,4 mln. litų paramą. Atrinkta mažiau kaip pusę paraiškų - pagal šį kvietimą gauta 107 paraiškos.

Lėšos skirtos tokioms sritims kaip savivaldybių ir valstybės institucijų darbuotojų mokymas, kvalifikacijos tobulinimas ir perkvalifikavimas. Didžiausia suma lėšų (apie 60 proc.) skirta verslo įmonių darbuotojų mokymui, mokymo darbo vietoje organizavimui, kvalifikacijos tobulinimui ir perkvalifikavimui, lanksčių darbo ir darbo organizavimo metodų diegimui.

Antrojo kvietimo metu buvo įregistruotos 222 paraiškos. 2006 m. kovo 6 – 16 d. pasirašytos sutartys su 196 projektų vykdytojais. Bendras antrojo kvietimo projektams skirtos paramos dydis – 174,7 mln. lt. Parama skirta pramonės ir verslo įmonių darbuotojų bei vadovų mokymui, kvalifikacijos kėlimui, mokymų darbo vietoje organizavimui, lanksčių darbo organizavimo formų diegimui. Pagal minėtą veiklos sritį skirta apie 61 proc. paramos pagal antrąjį kvietimą dalis. Šiuo kvietimu atkreipiamas dėmesys į vyresnių nei 16 m. amžiaus bei

ekonomiškai aktyvių LR nuolatinių gyventojų minimalaus ir bazinio kompiuterinio raštingumo mokymą. Šiam mokymui buvo skirta apie 8 proc. lėšų.

Pagal pasirašytas sutartis paramą gauna 425 įmonės - projektų vykdytojai ir partneriai. Nuo BPD 2.2 priemonės projektų įgyvendinimo pradžios buvo įsisavinta ir pripažinta deklaruotinomis Europos Komisijai 73,8 mln. litų paramos lėšų, kai viso šiai priemonei buvo skirta 225,7 mln. It bendros paramos. Įsisavintų lėšų suma nuo visų priemonei įgyvendinti bendros paramos lėšų sudaro apie 32 proc. tai yra pakankamai žemas rodiklis. Einamuoju tyrimo laikotarpiu turi būti baigiami įgyvendinti projektai patvirtinti pirmojo kvietimo metu. Tačiau po pirmojo kvietimo teikti paraiškas etapo projektams buvo skirta apie 38 mln. It tai sudaro 17 proc. priemonei skirtos sumos. Tais pačiais 2005 m. buvo įsisavinta mažiau nei 1 mln. litų (5 lentelė).

5 lentelė

Iš viso nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2007-08-31 d. išmokėtos ir pripažintos deklaruotinomis Europos Komisijai BPD 2.2 priemonės išlaidos, litais

Metai	Iš viso	Viešosios lėšos				Privačios lėšos	EIB paskolos
		iš viso	struktūrinio fondo lėšos	ES dalis (%)	nacionalinės lėšos		
1	2=3+7+8	3=4+6	4	5	6	7	8
2004	0,00	0,00	0,00		0,00	—	—
2005	963,95	963,95	682,602	70,80	281,348	—	—
2006	18,177	18,177	12,927	71,13	5,25	—	—
Viso iki 2007-08-31	73,8	73,8	53,4	71,8	20,4	—	—

Kitais metais įsisavinta suma sudarė 8 proc. visos priemonei įgyvendinti skirtos sumos (18,17 mln.lt.). Taigi galima teigti, kad lėšų įsisavinimas priklausys nuo to, kaip sparčiai tas lėšas organizacijos sugebės įsisavinti, kurių projektai buvo patvirtinti po antrojo paraiškų pagal BPD 2.2 priemonę teikimo etapo.

Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija. Prieš septynerius metus 16 proc. gyventojų atsidūrė ant skurdo ribos. Apie penktadalis šeimų, turinčių ikimokyklinio amžiaus vaikų jautė skurdą. Dažniausiai skurstančios buvo bedarbių šeimos. Tad labai svarbu, šias, socialiai pažeidžiamas grupes integruoti į ekonominę veiklą. Socialiai pažeidžiamomis grupėmis įvardijami: neįgalieji, priešpensinio amžiaus žmonės, vienišos motinos ar tėvai auginantys mažus vaikus, jauni asmenys neturintys jokios kvalifikacijos, iš įkalinimo įstaigų grįžę asmenys, tautinės mažumos. Visos išskirtos grupės susiduria su įsidarbinimo problemomis.

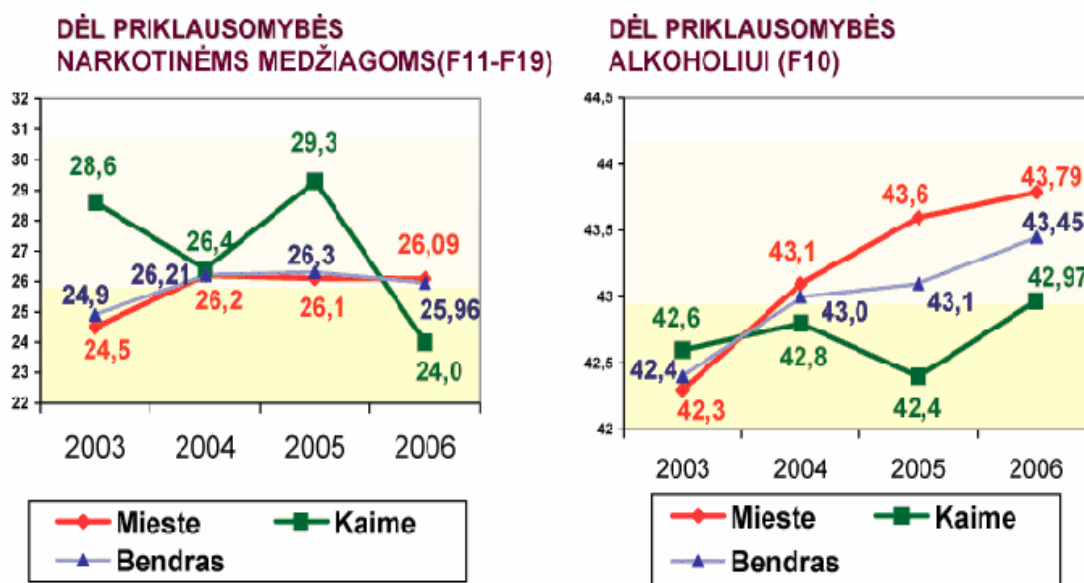

Sunkiausia įdarbinti neįgaliuosius asmenis. Jų pajamos dažniausiai būna minimalios, o įsidarbindami jie susiduria su tokiomis problemomis kaip sąlygų nebuvimas įgyti aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą. Darbdaviai nėra pakankamai skatinami įdarbinti šias socialiai pažeidžiamos grupės asmenis, daugelis viešųjų darbo vietų nėra pritaikytos neįgaliesiems. Dažnai atsitinka ir taip, kad įgyta kvalifikacija nėra patraukli darbo rinkai.

Viena rimčiausių šalies problemų yra grįžusių iš įkalinimo įstaigų asmenų integravimas į darbo rinką. Darbo biržos duomenimis daugumos kalinių amžius nesiekia 40 metų. 45 % buvusių kalinių turi vidurinį, 46 % – žemesnį nei vidurinis išsilavinimas. Grįžusiam iš įkalinimo įstaigos asmeniui yra svarbu susirasti darbą. Taip nepadarus pragyvenimo šaltinio netenkama ir yra didelė tikimybė, jog tas asmuo ir vėl nusikals. Taip pagrindžiamos šios situacijos priežastys. Galima įrodyti tai, kad daugelis iš šių žmonių yra praradę kvalifikaciją ir socialinius įgūdžius.

Dar viena svarbi problema - priklausomybė nuo narkotikų, alkoholio ir kitų toksiinių medžiagų. Didžioji dalis asmenų, patekusių į šią socialiai pažeidžiamą grupę yra vidutinio – darbingiausio amžiaus (16 pav.).

16 pav. Pirmą kartą kreipėsi dėl priklausomybės nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų pagal amžiaus grupes mieste ir kaime 2006 m.

Šaltinis: Valstybinis psichikos sveikatos centras

Daugiausia asmenų yra 20 - 35 metų amžiaus, jų darbingumo potencialas yra aukštas. Taip pat problema kurią reikia keisti tai visuomenės nuomonę apie minėtą rizikos grupę. Ypač kai Lietuva tapo ES nare. Net 68 proc. Lietuvos gyventojų vieną iš buvimo ES sudėtyje baimių

įvardyja, piktnaudžiavimo narkotikais bei jų platinimo plitimą [80. P.41]. Minėtus asmenis sėkmingai integravus į socialinį ir profesinį gyvenimą, galima labai produktyviai siekti ekonomikos augimo.

BPD 2.3 priemonės tikslas – mažinti socialinę atskirtį, vykdyti jos prevenciją ir užtikrinti lygias galimybes darbo rinkoje, skatinant lygias moterų ir vyrų galimybes bei socialinės rizikos grupių integraciją į darbo rinką. Tikslo įgyvendinimui buvo remiamos šio sritys: neįgaliųjų profesinė rehabilitacija ir integracija į darbo rinką, moterų ir vyrų lygių galimybių skatinimas, nuteistųjų ir asmenų, paleistųjų iš laisvės atėmimo vietų, socialinė integracija, asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų ligomis ir tautinių mažumų socialinė integracija. Iš viso šioms veiklos sritims remti buvo organizuojami keturi kvietimai teikti paraiškas. Patvirtinti 98 projektai, o visa pasirašytų sutarčių suma sudaro apie 71 mln. lt. Tai yra apie 10 proc. visos bendrosios paramos, skirtos BPD antrajam prioritetui įgyvendinti. (6 lentelė).

6 lentelė

Informacija apie paramos lėšų skyrimą atskiroms veiklos sritims finansuojamoms pagal BPD 2.3 priemonę

Veiklos sritys	Projektų skaičius	Veiklos sričiai skirtos lėšos, mln. eurų	Dalis nuo bendros projektų vertės, %
Neįgaliųjų profesinės rehabilitacijos ir integracijos į darbo rinką plėtra	32	7,1	35
Moterų ir vyrų lygių galimybių skatinimas	24	4,1	20
Nuteistųjų ir asmenų paleistųjų iš laisvės atėmimo vietų, socialinė integracija	14	4	20
Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų ligomis, socialinė integracija	15	3,5	17
Tautinių mažumų socialinė integracija	11	1,5	7
Parama socialinėms įmonėms	2	0,3	1
IŠ VISO	98	20,5	100

Šaltinis: Finansų ministerija

Siekiant priemonės tikslų, didžiausia paramos dalis skirta neįgaliųjų profesinės rehabilitacijos ir integracijos į darbo rinką plėtros projektams bei moterų ir vyrų lygių galimybių skatinimo projektams. Mažiausia dalis: tautinių mažumų socialinei integracijai ir socialinėms įmonėms. Finansų ministerijos ataskaitos duomenimis pagal remiamas sritis projektuose dalyvavo 1065 neįgalūs asmenys, 1437 kaliniai ir grįžusieji iš laisvės atėmimo vietų asmenys,

155 asmenys, priklausomi nuo psichotropinių medžiagų. Savo kvalifikaciją kėlė 735 specialistai, dirbantys su socialinės rizikos grupėms priskirtais asmenimis.

Taigi galime teigti, kad BPD 2.3 priemonės tikslai yra tiksliai nukreipti į aktualias Lietuvai problemas, tačiau minėtoms problemoms pašalinti neužtenka vien tik skirti lėšų. Labai svarbu maksimaliai efektyviai ir laiku įsisavinti skirtas lėšas. Žvelgdami į šių dienų situaciją, esame priversti suabejoti, ar spėsime įsisavinti bendrąją paramą, kadangi einamuoju tyrimo laikotarpiu įsisavinti tik 32 proc. visos priemonei skirtos paramos.

Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas. Lietuva turi gerą teisinę bazę plėtoti modernią ir efektyvią profesinio švietimo bei mokymo sistemą ir socialinę partnerystę. Vidurinio ir pavidurinio mokymo pakopose dalyvauja vis daugiau asmenų. Deja Lietuvos mokymosi visą gyvenimą rodikliai yra vieni prasčiausių ES mūsų šalyje: testiniame mokyme dalyvavo beveik dvigubai mažesnė suaugusiųjų dalis nei Europos Sąjungoje. Eurostat duomenimis Lietuvoje žemesnės kvalifikacijos asmenys dalyvauja testiniame mokyme kelis kartus rečiau nei turintys aukštesnę kvalifikaciją. Ateityje tai gali įtakoti ūkio sektorių. Darbo jėgos rengimas, galimybės persikvalifikuoti yra labai silpna suaugusiųjų grandis.

Išlieka ir kitų neigiamų tendencijų: daug mokinių švietimo sistemą palieka negavę pagrindinio išsilavinimo pažymėjimo. Kai kuriose kaimo vietovėse sunku užtikrinti švietimo prieinamumą – ši problema iš dalies sprendžiama nuotoliniais mokymo kursais. Norint sukurti būtinas sąlygas mokymuisi visą gyvenimą skatinti, skubiai reikia papildomų investicijų. Pastangas pakelti dirbančių asmenų kvalifikaciją ir atnaujinti pasenusias kvalifikacijas riboja neatnaujinamos kai kurių sričių mokymo programos – trūksta dėstytojų, turinčių reikiamos tarptautinės patirties ir kvalifikacijos perduoti žinias į Lietuvą [44. P. 118].

Siekiant sumažinti neigiamas tendencijas, sukurta programa, kurios įgyvendinimas finansuojamas per 2004 - 2006 m. BPD 2.4 priemonę.

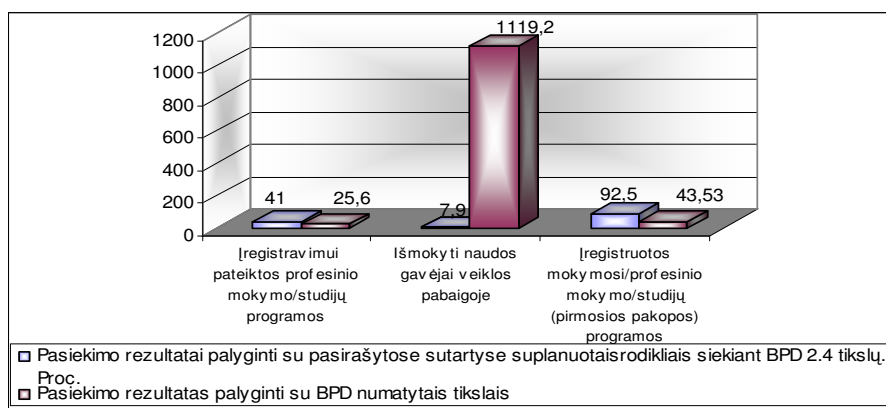
Priemonės tikslas – švietimo, profesinio ugdymo ir praktinio mokymo, mokslo ir aukštojo išsilavinimo sistemos sukūrimas ir geresnių sąlygų mokytis visą gyvenimą sudarymas. Minėto tikslo tikėtasi pasiekti, suteikus galimybės kiekvienam jaunam žmogui įgyti jo gebėjimus atitinkantį išsilavinimą, užtikrinus, kad švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų sistema atitiktų kintančius ekonomikos bei verslo poreikius, sukūrus švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų sistemos žmogiškąjį kapitalą.

Priemonei įgyvendinti buvo organizuojami trys kvietimai, kurių metu pateikta 352 paraiškų paramai gauti (9 priedas). BPD įgyvendinimo laikotarpiu su atrinktų projektų vykdytojais pasirašyta 192 paramos sutartys (pagal jas skiriamos paramos bendra suma 211,2 mln. lt. iš jų ES lėšos 158,4 mln. lt.). Einamuoju tyrimo laikotarpiu įsisavinta 35 proc. paramos. Tai yra gerokai mažiau už bendrosios paramos įsisavinimo pagal BPD vidurkį (47 proc.). Viena

iš pagrindinių problemų trikdančių paramos įsisavinimą laiku – ilgai trunkantis paraiškų vertinimas. Pavyzdžiui 2004 m. pagal kvietimų teikti paraiškas pasirašytas paramos skyrimo sutartis buvo įgyvendinami 67 projektai, iš jų 15 valstybinės svarbos. Nuo pirmojo kvietimo teikti paraiškas iki pasirašytų pirmųjų sutarčių praėjo daugiau kaip 6 mėnesiai (9 priedas). Dėl to vėlavo priemonės įgyvendinimas. Iki 2006 m. pabaigos buvo baigti tik trys projektai.

2004 m. pagal antrąjį kvietimą pateiktos trys paraiškos, visos iš jų patvirtintos 2006 m. Tais pačiais metais pagal BPD 2.4 priemonės trečiąjį kvietimą teikti paraiškas buvo pasirašytos 125 paramos skyrimo sutartys (118 – 2006 m. gegužės mėn. ir 7 – 2006 m. spalio mėnesį, priėmus sprendimą finansuoti projektus iš rezervinio projektų sąrašo). Pagal pastarąjį kvietimą nuo paskutinių paraiškų pateikimo dienos iki paskutiniųjų pasirašytų sutarčių datos praėjo vieneri metai laiko (9 priedas). 2006 m. buvo vykdomi parengiamieji projektų įgyvendinimo darbai: suformuotos projektų administravimo grupės, atrinktas bei įdarbintas personalas, kuris vykdys pagrindines projekto veiklas, suderinti viešųjų pirkimų planai, įvykdyti viešieji pirkimai, pradėtas paramos viešinimas, įgyvendinamos pagrindinės projektų veiklos.

Vertinant Finansų ministerijos 2006 m. ataskaitoje pateiktus duomenis apie BPD 2.4 priemonės įgyvendinimą (10 priedas), galima pastebėti, kad didžioji dalis užsibrėžtų tikslų dar nėra pasiekta. Įregistravimui pateiktų profesinio mokymo/studijų programų skaičius sudaro 25 proc. BPD numatyto tikslo (17 pav.).

17 pav. BPD 2.4 priemonės rodikliai

Pagal priemonę išmokytojų dalyvių skaičius sudaro 8 proc. viso pagal pasirašytas sutartis turimo pasiekti rodiklio. Šis rodiklis daugiau kaip dešimt kartų viršija BPD numatytą tikslą, tačiau nesudaro net dešimtadalio tikslo numatyto pagal pasirašytas sutartis. Šiuo metu dar sunku pasakyti ar projektai bus laiku įgyvendinti ir ar bus laiku įsisavintos paramos lėšos. Tai padaryti bus galima tuomet, kai baigsis laikotarpis sirtas paramos įsisavinimui pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. BPD. Tačiau jau dabar galima teigti, kad paraiškų vertinimas, sukelia tam tikrą

problemų savalaikiui lėšų įsisavinimui. Šios problemos turi būti sprendžiamos stiprinant atitinkamų institucijų administracinius išteklius.

Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Lietuva susiduria su dar viena svarbia problema – tai mažas tyrėjų skaičius. Lyginant, visų užimtųjų tyrėjų procentą Lietuvoje su Europos Sąjunga atsilieiname beveik dvigubai. Apie 7 proc. visų tyrėjų dirba verslo įstaigose, tai yra vienas žemiausių rodiklių tarp ES narių. Didžioji dalis šių darbuotojų yra vidutinio amžiaus, o tai leidžia prognozuoti tai, kad netolimoje ateityje pajusime šių specialistų stygių. Lietuva turi vieną didžiausių europoje santykinį studentų skaičių, tačiau realiai tyrėjams trūksta šiuolaikinės atitinkamos srities. Būti tyrėju, šiuo metu Lietuvoje nėra populiaru. Ši profesija nepatraukli. Dėl patrauklesnių atlyginimų ir darbo sąlygų, daugelis mokslininkų išvažiuoja į užsienį, todėl ateityje gali susilpnėti šalies intelekto potencialas, kuris labai svarbus žinių reikalaujančiose šalies ūkio srityse.

Laiku sustabdyti įsisibėgėjančią problemą buvo paruošta BPD 2.5 priemonė, kurios tikslas didinti mokslininkų gebėjimus plėsti mokslines žinias tarptautiniu lygmeniu ir parengti specialistus, atitinkančius ekonomikos poreikius.

Priemonei įgyvendinti buvo skirta 120,7 mln. lt. Iš kurių 90,5 mln. lt. finansuojama iš ES – Europos socialinio fondo. Viso priemonės įgyvendinimo metu buvo organizuoti trys kvietimai teikti paraiškas. Pagal juos pateikta 161 paraiška iš kurių atrinktos ir pasirašytos 103 sutartys (11 priedas). Pagal šią priemonę parama buvo teikiama magistrantų ir doktorantų, mokslininkų asistentų ir kitų tyrėjų mokymui, jų kompetencijos mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje didinimui. Pagal pirmąjį ir antrąjį BPD 2.5 priemonės kvietimus kurie vyko 2004 m., projektuose buvo vykdytos pagrindinės projektų veiklos, keičiami ir derinami projektų pirkimų planai bei viešųjų pirkimų konkursų dokumentai, vykdyti viešieji pirkimai. Vykdomi moksliniai, statistiniai tyrimai, organizuojamos stažuotės. Pirmosios sutartys pagal šį kvietimą pasirašytos po pusės metų.

Pagal paskutinįjį, trečiąjį, 2005 m. kvietimą teikti paraiškas gautos 99 paraiškos (11 priedas). Tai didžiausias skaičius paraiškų per trejus metus. Įgyvendinamų projektų pradiniam etape buvo pradėti vykdyti parengiamieji projektų įgyvendinimo darbai t.y. suformuotos projektų administravimo grupės, atrinktas bei įdarbintas projektus vykdydysiantis personalas, pradėti derinti viešųjų pirkimų planai, pradėtas paramos viešinimas, atliekami būtini projektų veiklų vykdymui pradėti projektų keitimai ir t.t. Būtina paminėti, kad ir šiame BPD 2.5 priemonės įgyvendinimo etape sutarčių pasirašymas su projektų vykdytojais užtruko daugiau nei pusę metų, o su kai kuriais net iki 10 mėnesių. Galbūt tai yra vienas iš veiksnių, įtakančių tai, kad einamuoju tyrimo laikotarpiu pagal minimą priemonę įsisavinta apie 38 mln. lt. tai yra apie 31 proc. visos skirtos sumos. Tvirtai teigti, kad visos bendrosios paramos lėšos bus įsisavintos laiku arba nebus, kol kas

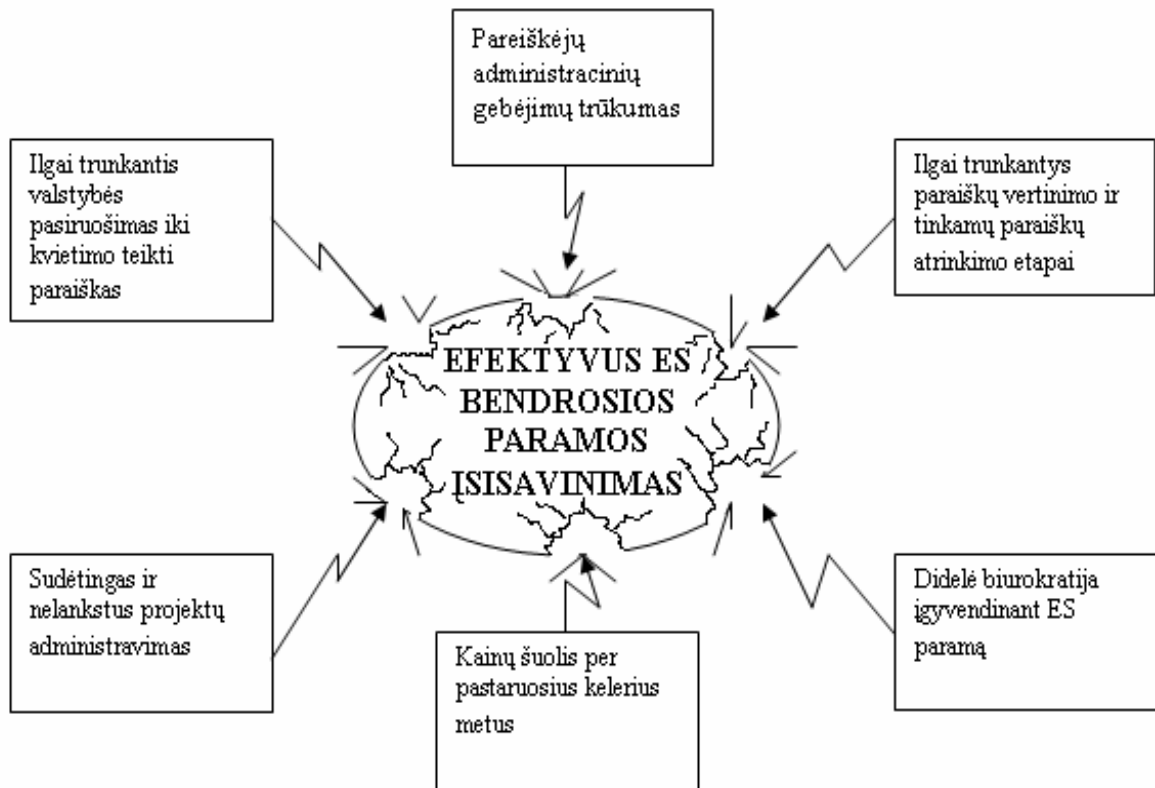
negalime, kadangi visi BPD 2. 5 priemonės projektai turi būti baigti iki 2008 m. balandžio 30 d. Be to didžioji dalis remiamų projektų įgyvendinamo vidurkis yra 2,5 metų, o projektų, kurių sutartys pasirašytos 2006 m., trukmės vidurkis – 2 metai.

2.3. ES struktūrinės paramos įsisavinimo problemos

Lietuvai ES reiškia politinį stabilumą, šalies saugumą, ekonomikos augimą ir socialinę gerovę. Daugiau kaip pusė Lietuvos žmonių su naryste ES siejo geresnio gyvenimo viltis [7. P.172]. Didžioji dalis žmonių didžiausio pagerėjimo tikėjosi jaunimo tarpe, švietimo sistemoje, nacionalinio saugumo [29. P. 61]. Tačiau šiandien, kai Lietuva tapo ES nare ir gauname išsvajotą paramą susiduriame su paramos įsisavinimo kėblumais. Bendrojo programavimo dokumento prioritetų įgyvendinimas susiduria su nemažai problemų. Siekiant, kad lėšų panaudojimas efektyvumas būtų maksimalus ir laiku įsisavinta, turi būti sukurta nepriekaištingai, sklandžiai veikianti sistema. Sistema, pasižyminti administraciniais gebėjimais, nuosekliu planavimu, tinkamai koordinuotais veiksmais. Galima išskirti šias, pagrindines problemas, įtakojančias bendrosios paramos įsisavinimo rezultata:

- ilgai trunkantis valstybės pasiruošimas iki kvietimo teikti paraiškas;
- ilgai trunkantys paraiškų vertinimo ir tinkamų paraiškų atrinkimo etapai;
- sudėtingas ir nelankstus projektų administravimas;
- kainų šuolis per pastaruosius kelerius metus;
- pareiškėjų administracinių gebėjimų trūkumas (18 pav.).

18 pav. Pagrindiniai veiksniai įtakoiantys efektyvų bendrosios ES struktūrinės paramos pagal BPD įsisavinimą

Viena iš pagrindinių problemų *ilgai trunkantis valstybės pasiruošimas iki kvietimo teikti paraiškas*. Einamuoju tyrimo laikotarpiu Lietuva derina oficialius dokumentus su Europos komisija. Ji turi patvirtinti valstybės pagalbos schemas, taisykles, paramos gavėjų kriterijus. Dėl šios priežasties vėluoja kvietimų pagal priemones teikti paraiškas kvietimai. Įvairios įmonės laukiančios paramos praranda galimybę įgyvendinti investicinius projektus, bei įgyti konkurencinį pranašumą. 2007 - 2013 m. „Žmogiškųjų išteklių plėtros programai“ finansuojamai iš Europos socialinio fondo skirtos lėšos dar nepradėtos skirstyti, nors iki 2007m. pabaigos turi būti paskirstyta daugiau nei 400 mln. lt. Būtina paminėti, kad ESF lėšas Lietuva sunkiai įsisavina. Iš 2004 - 2006 m. metais Europos socialinio fondo skirtų pinigų iki šiol įsisavinta 35 proc.

Kita svarbi problema yra *ilgai trunkantys paraiškų vertinimo ir tinkamų paraiškų atrinkimo etapai*. Daugelis pateiktų dokumentų paramai gauti yra netinkamos kokybės, juose trūksta reikalingų priedų, pažymų, pateikiama ne visa informacija, netinkamai užpildytos arba neužpildomos atskiros paraiškos formos, nėra išsamių projektų biudžetai, detaliųjų biudžietų ir

t.t. Dėl šių priežasčių projektų vertintojai, vadovaudamiesi taisyklėmis, teikia užklausas pareiškėjams, prašo jų informacijos patikslinimo. Todėl šis paraiškų vertinimo procesas, užtrunka labai ilgai. Pateikti faktai rodo, kad kai kurių paraiškų įvertinimas ir patvirtinimas tęsiasi ilgiau, nei pusmetį, tuo tarpu taisyklės rekomenduoja padaryti tai tris mėnesius. Dažnai projektai stringa įgyvendinančiose agentūrose, dėl to, kad trūksta laiko. Tai įtakoja didelis paraiškų skaičius. Agentūros neturi užtekinai žmonių turinčių tinkamų projektų vertinimo ir atrinkimo, įgūdžių.

Vienas iš pagrindinių veiksnių įtakančių ES paramos įsisavinimą, yra *sudėtingas ir nelankstus projektų administravimas*. Lietuva yra pasirinkusi labai aukštą kontrolės lygį. Kiekviena institucija stengiasi apsidrausti. Projektus įgyvendinančios agentūros, kurios skiria pinigus, stengiasi išvengti nesklandumų už lengvai traktuojamas procedūras. Ši pozicija yra teigiama, norint išvengti piktnaudžiavimo parama. Mūsų valstybė, kaip ir bet kuri kita ES narė, yra stebima Europos Komisijos, valstybės kontrolės, vidaus audito ir ji nori apsidrausti nuo asmenų besistengiančių pasipelnyti iš paramos. Dėja apie 70 proc. projektų tikrinimo laiko išnaudojama, išlaidų pagrįstumui tikrinti. Tuo tarpu jos sudaro apie 10 procentų projekto vertės. Pernelyg didelė biurokratija atima daug laiko, o prarastas laikas tampa labai brangus, ypač žinant, kad per pastaruosius kelerius metus, kai kurios kainos šoktelėjo iki keliasdešimt procentų.

Viena aktualiausių problemų einamuoju tyrimo laikotarpiu – *kainų šuolis per pastaruosius kelerius metus*. Ypač aktualus statybų kainų šuolis. Dėl kainų didėjimo stringa iš ES fondų finansuojami projektai. Šiuo metu yra skaičiuojamos nutraukinėjamos sutartys. Šiandien CPVA yra identifikavusi apie 100 projektų, kuriems reikia papildomo finansavimo – preliminarus papildomų lėšų poreikis siekia 65,35 mln. litų. Didžiausią papildomų lėšų poreikį išsakė švietimo ir moslo srities, socialinio sektoriaus paramos gavėjai [74]. ES struktūrinės paramos teikimas yra nutrauktas devyniems iš Europos socialinio fondo finansuojamiems projektams susijusiems su tokiomis bendrovėmis, kaip „Elsis“, „Vilniaus Vingis“ ir kt. Per pastaruosius kelerius metus smarkiai išaugo metalo, cemento kainos, transporto, mechanizmo kainos brango 50 proc. Galima teigti, kad per kelerius metus statybų darbų kaina šoktelėjo apie 20 proc. ir ji nuolat auga. Valstybė paskirsčiusi paramos lėšas jau negali padėti projektus įgyvendinančioms bendrovėms. Statybinės bendrovės prieš dalyvaujant konkursuose turėjo pačios tinkamai suplanuoti ir įvertinti visas rizikas. Pasirašytose sutartyse nėra galimybės perskaičiuoti ir padidinti paramos biudžetą atsižvelgiant į smarkiai besikeičiančią padėtį, kylančias kainas. Taigi projektų įgyvendinimą stabdo statybų bendrovių inicijuotų teismų užsitęsęs maratonas.

Didelė dalis problemų atsirado dėl *pareiškėjų administracinių gebėjimų*. Dažnai net ir iniciatyvūs asmenys turintys daug idėjų, norėdami sulaukti paramos kreipiasi per tarpininkus.

Jiems patiems paramos gavimo procedūros yra per sudėtingos. Žmogus ieškosi agentūros, kuri padėtų parengti sudėtingą projektą pagal Lietuvos nustatytus reikalavimus. Tuo tarpu, kitose ES valstybėse tokiose kaip Estija ar Suomija visuomenės idėjos yra vertinamos ir skatinamos kuo labiau įsitraukti į efektyvios paramos panaudojimo procesą. Tai tampa viena iš priežasčių, dėl kurių jos užima pirmaujančių pagal paramos įsisavinimą valstybių vaidmenis (7 lentelė).

7 lentelė

Struktūrinių ir Sanglaudos fondų lėšų įsisavinimas ES – 10 (mln. Eur.)

2004-2006 m. vidurkis

Šalis	Numatyta	Išmokėta	Dalis
Vengrija	3,140.1	1,222.3	39%
Slovėnija	433.1	166.9	39%
Estija	685	252.5	37%
Malta	86.4	28.0	32%
Slovakija	1,716.6	537.8	31%
Čekija	2,553.7	769.3	30%
Lietuva	1,515.9	438.8	29%
Lenkija	12,593.8	3,583.3	28%
Latvija	1,149.5	314.3	27%
Kipras	109.2	28.8	26%
ES-10	23,983.3	7,341.9	31%

Šaltinis: Europos Komisija

Vertinant EK duomenis iki 2007 m. balandžio mėnesio pastebima, jog Lietuva pagal paramos įsisavinimą yra žemiau ES-10 valstybių vidurkio. Pasak Ramūno Vilpišausko, prezidento patarėjo, duomenys, kaip mūsų valstybei sekėsi naudoti ES paramą 2006 m. „yra konfidencialūs“, jis pripažino, kad Lietuva pernai atrodė „tikrai ne itin gerai „. Vengrija, Estija, ir Slovėnija pernai panaudojo daugiau nei 50% paramos prie to artėja Čekija bei Malta, o tuo tarpu Lietuva velkasi uodegoje [66. P.1]. Susidūrę su administracinių įgūdžių trūkumo problema daugelis žmonių ar smulkių įmonių, turinčių gerų idėjų, yra priversti neįgyvendinti savo lūkesčių. Dabar agentūrų nėra tinkamai pasirengusios programavimo laikotarpiui, jose trūksta kompetingų, gerai parengtų darbuotojų. Įsisavinant paramą su problemomis susiduria visos ES naujosios valstybės. Pasak Europos komisarės Dalios Grybauskaitės „beveik visų naujokių

biudžetai jau suplanuojami mažesni nei galimybės gauti lėšų iš ES biudžeto“. Didelė dalis naujokių net ir savo suplanuotų lėšų iš Europos nesugeba pasiimti. Kalbėdama apie ES lėšų įsisavinimo problemas, D. Grybauskaitė pabrėžė Valstybės kontrolės pateiktus duomenis, kad „Lietuva 2006 metais iš biudžete suplanuotų lėšų iš ES nesugebėjo pasiimti 1 mlrd. 164 mln. Lt.“[45].

Lietuva susiduria su *politinėmis problemomis*. Už ES paramos dalijimą atsakingos ministerijos atstovauja skirtingoms politinėms jėgoms, todėl nesitaria, neieško kompromisų, ne pakankamai gerai koordinuoja savo veiklas. Ministerijos tampa suinteresuotomis kovoti ne dėl rezultato, o dėl kuo daugiau finansuotinių veiklų. Visos šios problemos įtakoja prastą ES paramos įsisavinimą, todėl netolimoje yra ateityje būtina tinkamai įvertinti šias problemas ir užkirsti joms kelią.

Lietuva ES finansinę paramą įsisavina viena prasčiausių iš visų ES valstybių narių. Jau pernai tapo akivaizdu, kad didelių sunkumų kyla panaudojant aplinkosaugai skirtas lėšas. Šiometiniai rodikliai byloja, kad kyla didelių problemų įsisavinant Socialinio fondo lėšas [43]. Įsisavinat lėšas iš Europos Socialinio Fondo pareiškėjai susidurė su neaiškiais vertintojų sprendimais dėl perkamų prekių ar paslaugų įkainių dydžių projektuose problemomis [45]. 2005 - 2006 metais vertintuose projektuose apie 17 proc. visų suplanuotų išlaidų pripažintos nepagrįstomis. Tai rodo, kad daugeliu atvejų projektų rengėjai numatė nerealius, rinkos kainų neatitinkančius įkainius arba jų nepagrindė. Vertintojai, negavę tokios informacijos, taikė vidutinius panašių jau įgyvendinamų projektų metu perkamų prekių ar paslaugų įkainius. Šios ir kitos problemos lėmė, kad iš Europos socialinio fondo yra įsisavinta mažiausiai lėšų.

Minėtos problemos yra rezultatas to, kad ES paramos lėšų teikiamų pagal 2004 – 2006 m. Bendrąjį Programavimo Dokumentą įsisavinta vos 50 proc. Lietuva tik šiek tiek lenkia visų ES naujų valstybių įsisavinimo vidurkį. 2007 metų balandžio 11 d. naujose valstybėse buvo 46,7 proc. siekiantis įsisavinimo lygis [30], tačiau tokia valtybė kaip Slovėnija, kuri taip pat yra nauja ES narė, buvo įsisavinusi 65 proc. jai sirtos ES paramos.

3. PROJEKTO „JAUNIMO INTEGRAVIMAS Į DARBO RINKĄ“ RENGIMAS

3.1. Užsienio šalių patirties analizė įgyvendinant jaunimo integracijos į darbo rinką projektus

Europos Sąjungoje jaunimo integravimas į darbo rinką yra laikomas vienu iš svarbiausių veiksnių, skatinančių užimtumą. Jauno žmogaus elgesys priklauso nuo daugelio tarp savęs glaudžiai susijusių socialinių, ekonominių, demografinių ir kitų veiksnių. Nedarbo problema aktuali ne tik visoje Europoje, bet ir už jos ribų. Beveik visose Europos Sąjungos valstybėse, išskyrus Olandiją, Airiją, Norvegiją ir Vokietiją, jaunimo nedarbo lygis yra dvigubai, o kai kur ir trigubai aukštesnis už bendrą nedarbo lygį. 2006 m. jaunimo iki 25 m. nedarbo lygis ES valstybėse svyravo nuo 6,6 proc. (Olandija) iki 29,8 proc. (Lenkija) (Eurostat duomenys). Europos Sąjungos duomenimis, jaunimo nedarbingumas ES yra beveik 2 kartus aukštesnis už to paties amžiaus nedarbingumą žmonių JAV ar Japonijoje. Ši, sparčiai auganti problema sieja ne tik Europą, bet ir visą pasaulį. Tarptautinė darbo organizacija paskelbė:

- jaunimo populiacija nuo 1995 m. iki 2005 m. išaugo 13,2 proc., tačiau jaunimo įsidarbinimas padidėjo tik 3,8 proc.;
- jaunimo nedarbo lygis 2005 m. buvo 4,6 proc. didesnis už bendrą suaugusiųjų nedarbo lygį (13,5 proc.);
- iš 1.1 mlrd. jaunų žmonių amžiaus grupėje nuo 15 m. iki 24 m., kas trečias ieško, bet neranda darbo, ar dirba, tačiau darbo užmokestis yra mažesnis kaip 2 doleriai per dieną [59].

Tarptautinės darbo organizacijos vadovo Somavia nuomone, viena iš pagrindinių jaunimo bedarbystės didėjimo priežasčių yra mažėjančios investicijos veikloms susijusioms su narkotikų ir nusikaltimų prevencija.

Siekiant sukurti Lietuvos jaunimo integravimo į darbo rinką sistemą, svarbu susipažinti ir įvertinti kitų šalių patirtį šioje srityje. Airija ir Didžioji Britanija į ES įstojo 1973 m., todėl yra vienos iš ES valstybių senbuvių [78. P.46]. Airija, ir Didžioji Britanija, kaip ir visa šiuolaikinė Europa, sprendžia aktualią problemą – kaip mažinti skaičių jaunimo, kuris „iškrenta“ iš mokymo sistemos, neįgyja išsilavinimo, profesijos, nusikalsta ir patenka į įkalinimo įstaigas, tampa priklausomas nuo alkoholio ir psichotropinių medžiagų (toliau – jaunimo rizikos grupės). Labai svarbu pasinaudoti jų patirtimi, įvertinti metodus, prioritетines veiklos kryptis, integruojant minėtas tikslines grupes į darbo rinką.

3.1.1. Jaunimo rizikos grupės padėties apibūdinimas Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje

Jaunimo rizikos grupės, ypač jauni žmonės, kurie praeityje yra turėję nemalonumų su teisėsaugos institucijomis, bandydami integruotis į Didžiosios Britanijos ar Airijos darbo rinką susiduria su tokiomis kliūtimis kaip:

- nepasitikėjimas savimi;
- elgsenos ir sveikatos problemos;
- žemas pagrindinių žinių lygis;
- didelę reikšmę turi darbdavių diskriminacija.

Mokslininkai nustatė, kad Didžiojoje Britanijoje gyvenantys jauni žmonės ir vaikai yra labiausiai socialiai valstybės atstumti (Home Office Research Study 1992). Didžiojoje Britanijoje 26 proc. visų kalinių ir 40 proc. kalinių iki 21 metų, jautėsi socialiai valstybei nereikšmingi (National Prison Survey 1991).

1999 m. mokslininkai nustatė, kad nusikalstama veikla, dėl kurios asmuo pateko į kalėjimą ir to asmens išgyventa vaikystė turi didelį tarpusavio ryšį. Toks ryšys labai ryškus tarp Airijoje gyvenančio jaunimo (Kelleher et al, 2000). Pastebėta, jog 65 proc. nusikaltusio jaunimo, pateko į įkalinimo įstaigą nepraėjus dvejiems metams nuo to laiko kai paliko mokymo įstaigą. 25 proc. asmenų pateko į įkalinimo vietą, nepraėjus dvejiems metams nuo to laiko, kada jiems buvo nutrauktas sveikatos apsaugos teikimas [10. P.18]. Taip pat nustatyta, jog didžiausia dalis asmenų peržengusių kalėjimo slenkstį buvo vyrai. Didžioji dalis piktnaudžiavusių psichotropinėmis medžiagomis, iki tol negaudavo valstybinės paramos. Be to mokslininkai nustatė, kad asmenys negaunantys valstybinės paramos ir patekę į įkalinimo įstaigas, vartoja psichotropines medžiagas tris kartus dažniau nei tie patys asmenys, nepatekę į kalėjimą (Kelleher et al, 2000:14). Galiausiai Campbell ir Harington 2000 m. savo moksliniuose tyrimuose įrodė: kuo didesnis skaičius rizikos faktorių yra jauno žmogaus gyvenime, tuo didesnė tikimybė, kad jis taps nusikaltėliu. Rizikos faktorius įtakoja protinis negalavimas, priklausomybė nuo alkoholio ir psichotropinių medžiagų, šeimyniniai nesutarimai. Mokslas patvirtino, kad 6 proc. vaikinių iki 18 metų turi mažiausiai 4 rizikos faktorius, 85 proc. iš jų yra įvykdę mažiausiai vieną nusikaltimą, o 57 proc. iš minėtos grupės tampa nuolatinais nusikaltėliais [10. P. 19].

Didžiosios Britanijos statistika rodo, kad:

- 75 proc. jaunimo išėjusių iš įkalinimo įstaigų, neturi darbo;
- buvusio nusikaltėlio įsidarbinimas sumažina tikimybę ateityje vėl nusikalsti nuo 33 proc. iki 50 proc.;
- kiekvieno buvusio kalinio išlaikymas valtybei kainuoja apie 200 tūkst. svarų;

- 25 proc. jaunų žmonių, išėjusių iš įkalinimo ar pataisos įstaigų, neturi kur gyventi;
- buvusių nusikaltėlių įdarbinimas ir apgyvendinimas yra du patys efektyviausi veiksniai mažinantys nusikalstamumą;
- pasikartojantys asmenų nusikaltimai Didžiąjai Britanijai kasmet kainuoja apie 11 mlrd. svarų;
- 60 proc. buvusių nusikaltėlių per 2 metus vėl nusikalsta;
- didžioji dalis jaunimo grįžusio iš įkalinimo įstaigų, nori pasikeisti atsiduodami sunkiam darbui [60].

Kalbant apie jaunimo nedarbą Didžiojoje Britanijoje, pastebimas nuolatinis jaunimo bedarbystės didėjimas. Nuo 2002 m. iki 2003 m. pavasario bedarbių jaunuolių amžiaus grupėje nuo 18 iki 24 m. padaugėjo 4 šimtais tūkst. Per tą patį laikotarpį nedirbančių ilgiau kaip metus jaunuolių skaičius padidėjo iki 6 tūkstančių, t.y. padidėjo 13 procentų [71. P.128].

Mokslininkai ištyrė, kad Airijoje 1996 m. 80 procentų bausmę įkalinimo įstaigoje atliekančių asmenų, iš mokymo sistemos iškrito nesulaukę 16 metų. Tai yra labai svarbu, kai žinoma, kad apskritai Airijoje nesulaukę 16 metų mokyklą palieka apie 20 proc. jaunuolių.

Airijos statistika rodo, kad apie du trečdaliai nuteistųjų asmenų sudaro asmenys jaunesni kaip 30 – ties metų. Maždaug ketvirtadalis nuteistųjų patenka į 17 ir 21 metų amžiaus grupę. Analizuojant tų pačių metų mokslininkų tyrimų rezultatus pastebėta, jog apie 60 procentų nusteistųjų, kurie kalėjo Airijos Mountjoy kalėjime, turėjo bedarbį tėvą. Vienas iš septynių minėtos asmenų grupės asmenų turėjo tėvą, kuris taip pat buvo atlikęs vienokią ar kitokią bausmę įkalinimo įstaigoje (Poul O'Mahony).

Beveik du trečdaliai Airijos nusikaltėlių kalėjusių įkalinimo įstaigose buvo anksti iškritę iš mokymo sistemos ir dauguma jų buvo beraščiai, bei neturėjo bendrųjų skaičiavimo įgūdžių [34. P.55].

Jaunimas, anksti iškritęs iš mokymo sistemos, tai Airijoje daugeli metų besitęsianti problema. Paprastai anksti nutraukę mokslą jauni žmonės susiduria su tokiomis asmenines problemas kaip:

- neraštingumas;
- savigarbos trūkumas;
- nedarbingumas;
- jaučia skurdą;
- yra linkę nusikalsti;
- polinkis narkotikams ar alkoholiui [2. P.56].

Jaunimo priklausomybė nuo alkoholio, narkotikų ar kitų toksinių medžiagų Airijoje yra aktuali problema. Mokslininkai nustatė, kad 2001 m. šioje šalyje 20 proc. jaunimo iki 18 m. tris kartus per savaitę vartoja alkoholį, didžioji dalis nepilnamečių (90 proc.) pradeda vartoti alkoholį būdami 15 metų. 63 proc. minėtai grupei priskirto jaunimo yra bandę narkotinių ar psichotropinių medžiagų [16]. Paklausti kodėl jaunesni žmonės vartoja narkotikus ar alkoholį 29,7 proc. atsakė, kad norėjo pamiršti ir atsikratyti asmeninių problemų, 24,1 proc. teigė noris pamiršti problemas šeimoje, 22,4 proc. – neturėjo ko kito veikti, 63 proc. atsakė, kad darė tai, nes draugai ir artimieji su kuriais bendrauja daro tą patį [2. P.56].

Jaunimas, anksti iškritęs iš mokymo sistemos, dažnai pripranta prie vienokių ar kitokių žalingų įpročių, dar blogiau, kai minėti žalingi įpročiai paskatina jaunimą nusikalsti. Jau 1998 m. Airijoje veikė apie 200 projektų (sudaro 20 proc. visų tuo metu vykdomų projektų), kurie buvo susiję su minėta rizikos grupe: asmenų rehabilitavimu, integravimu į darbo rinką ir t.t. Dauguma susijusių projektų tikslai buvo apmokyti asmenis esančius ar buvusius įkalinimo įstaigose, kad šie lengviau integruotųsi į visuomenę, į darbo rinką. Tačiau mokslininkai atskleidė, kad suteikiant vien tik naujas žinias minėtai rizikos grupei, problema nebus sumažinta. Efektyviausia būna tada, kai ši rizikos grupė *įsidarbina*. Mokslininkai įrodė, kad asmenys, kurie įkalinimo įstaigose dalyvavo mokymo procese, tačiau išėję iš įkalinimo įstaigos nesusiranda darbo rodo aukštą recidyvizmo lygį t.y. 80 proc. Rezultatas yra labai artimas asmenims, kurie nedalyvavo mokymo procese ir išėję iš įkalinimo įstaigų taip pat neįsidarbina. Šių asmenų recidyvizmo lygis yra 90 proc. Tačiau jei buvęs kalinys, dalyvavo mokyme įkalinimo įstaigoje ir išėjęs iš jos įsidarbina, jo recidyvizmo lygis sumažėja apie 60 proc. ir siekia 32 procentus [34. P.55].

3.1.2. Projektų „Jaunimo rizikos grupių integravimas į darbo rinką“ Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje, analizė

Jaunimo, o ypač jaunimo rizikos grupių, integracija į darbo rinką reikalauja specifinių iššūkių. Jauni žmonės, kurie turi asmeninių sunkumų, paprastai susiduria su didelėmis kliūtimis integruojantis į visuomenę ir į darbo rinką. Mokslininkai Quallette ir Daucetas yra pastebėję, kad jaunų asmenų priklausančių rizikos grupei, socialinės, mokymosi, profesinės savybės yra silpnesnės ir tai gali įtakoti sunkumus siekiant sėkmingai integruotis į socialinę ir darbo rinką [72]. Todėl 9 iš 10 projektų vykdomų Didžiojoje Britanijoje ir siekiančių padėti jaunimo rizikos grupėms integruotis į darbo rinką akcentuoja, kad didžiausią dėmesį reikia skirti jaunimo profesiniam rengimui, tobulinti bendrus įgūdžius ir padėti susirasti darbą [14]. Jauni žmonės

grižę iš įkalinimo įstaigų ar pataisos namų susiduria su pasitikėjimo savimi problema. Daugelis jų bijo visuomenės susidariusios neigiamą nuomonę apie asmenis turėjusius problemų su teisėsauga. Dėl šių ir kitų priežasčių jaunimas dažnai nebesugeba sėkmingai įsidarbinti, ar tęsti mokslų.

Analizuojant jaunimo, priklausančio rizikos grupei, integracijos į darbo rinką projektus Anglijoje ir Airijoje svarbu akcentuoti, kad daugelio jų pagrindiniai tikslai yra spręsti tikslinių grupių problemas ir skatinti jų užimtumą bei reintegraciją į darbo rinką. Iškelti papildomi tikslai, kuriais siekiama kelti jaunimo motyvaciją, tobulinti jų bendruosius darbo įgūdžius, bendradarbiauti su užsienio šalimis.

Pagrindiniai uždaviniai yra nukreipti į tai, kaip sėkmingai pritraukti minėtos rizikos grupės jaunimą į savo projektus, kaip sukurti jaukią ir saugią aplinką, didinti visuomenės pasitikėjimą jaunu turinčiu problemų su psichotropinėmis medžiagomis, alkoholiu ar teisėsaugos institucijomis. Taigi įvertinant sėkmingai įgyvendinamus projektus Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje pažymėtina, kad daugelis jų siekia panašių uždavinių (8 lentelė).

8 lentelė

Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje įgyvendintų projektų, kurių pagrindinis tikslas – *jaunimo rizikos grupių integracija į darbo rinką*, keliami, skirtinguose projektuose pasikartojantys uždaviniai ¹.

<i>Didžiojoje Britanijoje įgyvendintų projektų uždaviniai</i>	<i>Airijoje įgyvendintų projektų uždaviniai</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Teikti nepriekaištingas paslaugas projekto dalyviams, ugdyti darbo rinkai reikalingus įgūdžius. ➤ Dirbti kartu su vietos savanoriškomis organizacijomis, galinčiomis teikti paslaugas jaunimo rizikos grupėms. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aukšta teikiamų paslaugų kokybė. ➤ Didinti visuomenės pasitikėjimą jaunimo rizikos grupėmis. ➤ Sukurti saugią ir patikimą aplinką projekto dalyviams.

Beveik visi projektų vadovai akcentavo, kad jų projektų sėkmė priklauso nuo tinkamai parinktos sistemos užimtumo ir įdarbinimo srityje. Daug ką lėmė, tai kaip į projekto veiklą įsijungė įvairios vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos, leidžiančios jauniems žmonėms iš tikslinių grupių integruotis į darbo rinką. Kaip vieną svarbiausių uždavinių galima įvardyti

¹ Atrinkti projektuose keliami pasikartojantys uždaviniai. Vertinimui pasirinkti šeši sėkmingi projektai, kurių pagrindinis tikslas - jaunimo rizikos grupių integracija į darbo rinką. Trys projektai įgyvendinti Didžiojoje Britanijoje: „Blue Sky“, „Youth Offenders Project“, „Durham Probation Drugs Employment Project“, kiti trys įgyvendinti Airijoje: „Equal Youth“, „PACE“, „BJC“.

bendradarbiavimo su organizacijomis užtikrinimą, efektyvios sistemos sukūrimą.

Igyvendinant projektus, „jaunimo rizikos grupių integracija į darbo rinką“, turi būti tinkamai pasiruošta. Minėtų projektų tikslinės grupės dažnai turi ne vieną rizikos elementą, kuris įtakoja asmens elgesį, polinkį nusikalsti, taip pat priklausomybę nuo tam tikrų faktorių ir kt. (Campbell ir Harington 2000 m.). Vertinant minėtus projektus, įgyvendintus Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje pastebėta, kad siekiant pagrindinio tikslo projektai vykdomi pagal panašias veiklos kryptis ir programas (9 lentelė).

9 lentelė

Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje įgyvendintų projektų, kurių pagrindinis tikslas – *jaunimo rizikos grupių integracija į darbo rinką*, pagrindinės veiklos kryptys ir programos ².

<i>Didžiojoje Britanijoje įgyvendintų projektų pagrindinės veiklos kryptys ir programos</i>	<i>Airijoje įgyvendintų projektų pagrindinės veiklos kryptys ir programos</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jaunimo rizikos grupių asmeninių problemų identifikavimas. ➤ Tikslinių grupių bendrųjų įgūdžių lavinimas. ➤ Pasitikėjimo savo jėgomis ugdymas. ➤ Mokslo programų skirtų tikslinėms grupėms sudarymas ir asmenų ruošimas remiantis jomis. ➤ Tikslinių grupių darbinių įgūdžių tobulinimo praktika. ➤ Tikslinių grupių įgūdžių ir žinių įgytų dalyvaujant projekte, nustatymas. ➤ Tikslinių grupių įdarbinimas ir monitoringas. ➤ Tarptautinis bendradarbiavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jaunimo rizikos grupių įgūdžių ir žinių identifikavimas. ➤ Apgyvandinimo paslaugų tikslinėms grupėms suteikimas. ➤ Pasitikėjimo savo jėgomis ugdymas. ➤ Tikslinių grupių mokymas pagal sudarytas programas. ➤ Tikslinių grupių profesinis rengimas, sąlygų sudarymas praktikai atlikti. ➤ Teikiama pagalba įsidarbinant tikslinėms grupėms, bei jų monitoringas.

Įvertinus visus projektus galima teigti, kad daugumai jų įgyvendinti pasirinktos panašios veiklos kryptys (6 lentelė). Projektuose dominuoja ir kitos nesikarojančios veiklos kryptys.

² Atrinktos projektu veiklos kryptys ir programos pasikartojančios skirtinguose projektuose. Vertinimui pasirinkti šeši sėkmingi projektai, kurių pagrindinis tikslas - jaunimo rizikos grupių integracija į darbo rinką. Trys projektai įgyvendinti Didžiojoje Britanijoje: „Blue Sky“, „Youh Offenders Project“, „Durham Probation Drugs Employment Project“, kiti trys įgyvendinti Airijoje: „Equal Youth“, „PACE“, „BJC“.

Projekto, „PACE“ vadovas teigia, kad „dauguma dalyvių labiausiai domisi ne vien tik tuo, kaip sėkmingai integruotis į darbo rinką, bet ir kaip sėkmingai grįžti į šeimyninį gyvenimą“ [64]. Todėl šio projekto vadovas, kaip vieną iš projekto veiklos kryptių įvardija „sėkmingą šeimyninių santykių atkūrimą“.

Projekto „Youth Offenders Project“ vadovas teigia, kad jo projekte didelę reikšmę turi jaunimo, išėjusio iš įkalinimo įstaigų, švietimas teisiniais klausimais. Minėtai rizikos grupei yra labai svarbu žinoti savo teises. Savanoriai teisininkai, yra skatinami konsultuoti dalyvius jiems rūpimais klausimais. Projekto vadovo nuomone „tokio pobūdžio diskusijos yra vienos iš efektyviausių, jos priverčia jaunimą bendrauti atvirai“ [18]. Taip sustiprinamas dalyvių pasitikėjimas savimi.

Projekto „Equal Youth“ įgyvendinimo metu, daug dėmesio buvo skiriama, „jaunimo anksti iškritusio iš mokymo sistemos integravimui į darbo rinką“ [63]. Projekte akcentuojama tai, kad dalis jaunimo jautė priklausomybę nuo psichotropinių medžiagų, todėl nemažai dėmesio buvo skiriama jaunimo reabilitavimui nuo priklausomybės minėtoms medžiagoms. Buvo būtinas nuolatinis ryšio palaikymas su reabilitacijų centrų darbuotojais.

„Durham Probation Drugs Employment Project“ susidūrė su neplanuota problema. „Projekto darbuotojai dirbo su „sunkaus“ charakterio jaunuoliais, todėl projekto rezultatai nebuvo visiškai pasiekti“ teigė projekto vadovas Mike Creedon [24]. Projekte buvo akcentuojamas būtinumas kelti darbuotojų kvalifikaciją. Nekvalifikuoti darbuotojai dažnai mažina projekto efektyvumą ir gali sukurti komplikuoatą atmosferą [32. P.293]. Ypač svarbu buvo apmokyti darbuotojus, kaip dirbti su asmenimis turinčiais priklausomybę nuo psichotropinių medžiagų. Projekte buvo teikiama galimybė projekto tikslinėms grupėms pačioms pasirinkti, pagal kokią programą jos nori būti mokomos ir kokio pobūdžio darbą norėtų dirbti. Taip siekiama sudominti dalyvius dalyvauti projekte. Panašiu principu buvo įgyvendinamas anksčiau minėtas „Equal Youth“ projektas, kuriame pabrėžiama svarba palaikyti tvirtą ryšį ne tik su jaunimu, bet ir su projekte dalyvaujančiomis organizacijomis [18. P.4]. Savanoriai projekto dalyviai būdavo patikrinami, nustatomi jų poreikiai, žinių ir gebėjimų lygis, po to atitinkamai sudaroma programa. Su sudaryta programa supažindinamas dalyvis. Jei ji dalyvį tenkina jis dalyvauja tolimesnėje projekto veikloje. Vadovai teigė, kad daugelis projekto dalyvių, anksti iš mokymo sistemos iškritusių jaunų žmonių, stokoja pagrindinių įgūdžių ir žinių, taip pat jiems labai trūksta pasitikėjimo savimi.

Įvertinus užsienio šalių patirtį vykdant projektus „Jaunimo rizikos grupių integracija į darbo rinką“ galima išskirti 8 pagrindinius veiksmus, kuriuos būtina įvertinti siekiant efektyvumo įgyvendinant tokio pobūdžio projektus:

1. *Projekto organizavimas.* Svarbu tiksliai suplanuoti projektą, numatyti vadovavimo sistemą, finansinius, žmogiškuosius išteklius. Būti pasirengus lanksčiai prisitaikyti prie besikeičiančių naujų situacijų, aplinkybių. Dažnai nesuplanuoti projektai iššaukia tokias problemas kaip įvykdytų terminų vėlavimas, finansiniai nesklandumai ir t.t.[39. P. 135].
2. *Bendradarbiavimo su vietinėmis organizacijomis užtikrinimas.* Numatyti kuo efektyvesnį bendradarbiavimą su vietos vyriausybėmis ir nevyriausybėmis organizacijomis. Tai padės ne tik įdarbinti tikslines grupes, bet ir suteikti jiems kitas paslaugas tokias kaip konsultacijos priklausomybės nuo psichotropinių medžiagų ar alkoholio, apgyvendinimo ir kt.
3. *Visuomenės įtraukimas į projekto veiklą.* Įtraukus visuomenę, galima sulaukti savanorių pagalbos, padėsenčios reabilituoti tikslinėms grupėms.
4. *Tikslinių grupių pasitikėjimo savimi ir motyvacijos ugdymas.* Tai pagrindas siekiant padėti tikslinėms grupėms reintegruoti. Didžioji dalis jaunimo rizikos grupių nepasitiki savo jėgomis, todėl galvoja, kad ateityje jie daugiau niekada nebedirbs.
5. *Tikslinių grupių įgūdžių ir problemų įvertinimas.* Tikslus dalyvių įgūdžių ir poreikių įvertinimas, gali palengvinti individualų darbą su kiekvienu iš jų. Skatinti pasitikėjimą savo jėgomis ir galimybėmis.
6. *Tikslaus veiksmų plano sukūrimas.* Paruošus veiksmų planą, svarbu su juo supažindinti dalyvius, atsižvelgiant į dalyvių nuomonę lanksčiai ieškoti kompromisų ar kitų reikalingų galimybių padėsiančių ir paskatinančių tikslinės grupės integraciją į visuomenę.
7. *Tikslinių grupių įdarbinimas.* Įdarbinant tikslines grupes, svarbu atsižvelgti į dalyvių gebėjimus, į tai kokio pobūdžio darbas juos labiau domina.
8. *Monitoringas ir vertinimas.* Įdarbinus, stebėti tikslines grupes ir tęsti reabilitacijos programą.

3.2. Projektas: Jaunimo integravimo į darbo rinką centras „Mano kelias”

Kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos (toliau vadinama – Kalėjimų departamentas) duomenimis 2007 metų sausio 1 d. pabaigoje laisvės atėmimo vietose buvo laikoma 8063 žmonės (100 000 gyventojų teko 238 įkalinti asmenys). 2006 m. įkalinimo įstaigose vidutiniškai buvo laikomi 8063 asmenys. 2006 m. iš įkalinimo įstaigų iš viso buvo paleistas į laisvę 3921 asmuo. Į laisvės atėmimo vietas pakartotinai patenka daug asmenų, anksčiau atlikusių laisvės atėmimo bausmę, kadangi išėję iš šių įstaigų jie nesugeba sėkmingai integruotis į darbo rinką. Šiandien ši problema jau yra sprendžiama. Vienas iš pataisos namų

pagrindinių uždavinių: sudaryti nuteistiesiems sąlygas dirbti ir išmokti naujų specialybių, tačiau Pravieniškių pirmųjų pataisos namų direktorius Vytautas Aleknavičiaus teigimu, šių organizacijų administracija, sprendama nuteistųjų įdarbinimo klausimus, susiduria su dvejojimo pobūdžio problemomis. Pirmiausia, rinkos sąlygos įtakoja, tai kad valstybės įmonėje darbo vietų skaičius ribotas, todėl į gamybinę veiklą įtraukiamas tik dalis nuteistųjų. Antra, nuteistųjų kontingentas yra jaunas ir iki įkalinimo dažnas jų niekur nedirbo, neturėjo specialybės ir turi menką išsilavinimą [37]. Didelė problema ir tai, kad 18,4 proc. įkalinimo įstaigose laikomų asmenų yra pripažinti jaučiantys priklausomybę narkotikams [38]. Šis rodiklis turi tendenciją didėti. Be to daugelis asmenų dar iki įkalinimo buvo priklausomi nuo narkotikų. Šis rodiklis ES valstybėse kinta nuo 8 iki 73 proc [15]. Ši problema aktuali ne tik įkalinimo įstaigose, bet ir už jų ribų. Psichikos sveikatos centro duomenimis, 2006 m. į gydymo įstaigas kreipėsi 323 asmenys, nusprendę gydytis nuo priklausomybės nuo narkotikų ar psichotropinių medžiagų. 2006 m. pabaigoje besigydančių buvo 5,6 tūkst. (2005 m. – 5,4 tūkst.), iš jų 81 procentas – vyrai [56]. Dėja, asmenų priklausomų nuo psichotropinių medžiagų skaičius taip pat didėja (12 priedas). Daugiausia rūpesčių, įdarbindami asmenis, paleistus iš laisvės atėmimo vietų ar turėjusius priklausomybių broblemų, turi didieji miestai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys.

Sunku keisti visuomenės nuostatas į tas rizikos grupes, kurios socialinę atskirtį tarsi pasirenka savo valia (pvz. narkomanai, alkoholikai, nuteistieji ir t.t.). Šios grupės žmonės dažniausiai „nuostolingi“ visuomenei, kuri vėliau dar daugiau skiria lėšų socialinei reabilitacijai, integracijai į darbo rinką ir t.t. Veikiančios socialinės programos ne visuomet pateisina lūkesčius, daugelis žmonių vėl nugrimzta į tas pačias problemas. Tokiais atvejais visuomenė tampa kurčia ir abejinga “atkritusiems” piliečiams ir už tokį savo elgesį sumoka dvigubai, galbūt keturgubai, nes ydingas ratas – problema, nuostoliai, bausmė, reabilitacija, atskirtis, gali kartotis daug kartų. Kiek turi augti mūsų visuomenė, kad suvoktų, jog rizikos grupių atsiradimas yra mūsų socialinės – psichologinės sampratos produktas.

Projekto tikslas: keisti neigiamas visuomenės nuostatas ir formuoti palankų klimata būvusiems jauniems narkomanams ir kaliniams integruotis į visuomenę bei darbo rinką, skatinti jų iniciatyvumą, bei mažinti socialinę atskirtį visuomenėje ir konkurencingoje darbo rinkoje, taikant bendrųjų įgūdžių mokymo bei psichologinio švietimo priemones.

Projekto uždaviniai: Suformuoti vystymo bendrijos bendradarbiavimo tinklą, bei nustatyti esamas visuomenės nuostatas, turimus požiūrių stereotipus į buvusius narkomanus ir kalinius darbo rinkoje, visuomeniniame gyvenime; buvusių narkomanų ir kalinių nuostatas bei požiūrį į juos supančią aplinką. Sukurti ir išbandyti saviįvaizdžio keitimo priemones, įtraukti

buvusius narkomanus ir kalinius į socialinę veiklą, suteikiant jiems galimybę “parduoti save“ darbo rinkai. Skatinti regiono verslininkus suteikti galimybę įsidarbinti tikslinei grupei.

Tikslinė grupė:

Projektas įtraukia jaunus 16-24 metų žmones kurie:

- buvo priklausomi nuo psichotropinių medžiagų;
- buvę kaliniai ir asmenys nuteisti bausmėmis, atidedant bausmės vykdymą.

Pirmojo etapo veiklos.

Projekto administravimo techninės bazės sukūrimas bei patalpų paieška. Bendradarbiavimo su užsienio vystymo bendrijomis užmezgimas bei Vystymo Bendrijos „Mano kelias“ bendradarbiavimo sutarties pasirašymas. Esamos padėties tyrimo metodologijos parengimas. Informacijos apie projektą sklaida visuomenei bei socialiniams partneriams. Bukletų „Mano kelias“ rengimas ir platinimas.

Antrojo etapo veiklos.

Esamos padėties tyrimas reklamos atvirų diskusijų rengimas regioniniame radijuje. Bukletų „Mano kelias“ rengimas ir platinimas. Interneto svetainės sukūrimas. Seminarai vystymo bendrijos nariams skirti ugdyti gebėjimus bendraujant su tiksline grupe, įtraukiant savanorius. Mokymo programų (psichologinio švietimo, bendrųjų įgūdžių mokymo) darbui su nuteistaisiais koregavimas (plačiau apie optimalią programą 15 priede). Tikslinės grupės mokymas. Informacijos apie projektą sklaida visuomenei bei socialiniams partneriams. Tarptautinis Vystymo Bendrijos bendradarbiavimas įgalins projekto metu sukurtų ir išbandytų praktinių priemonių pristatymą ir sklaidą.

Rezultatai, pasekmės ir poveikis.

Atliktas tyrimas leis nustatyti visuomenės požiūrį į jaunuosius asmenis turėjusius problemų su priklausomybe nuo psichotropinių medžiagų ir į asmenis grįžusius iš įkalinimo įstaigų, bei pačios tikslinės grupės požiūrį į visuomenę bei darbo rinką. Taip pat nustatyti komponentus sąlygojančius stereotipines nuostatas bei kriterijų, kurie galėtų padėti keisti visuomenės savimonę. Savimonės keitimo priemonių (bukletai, radijo laidos) taikymas, jaunimui turėjusiam problemų su psichotropinėmis medžiagomis, buvusiems kaliniams, bei teistam jaunimui, kurios padės sėkmingai plėtoti profesinę veiklą, kūrimas ir išbandymas. Projekto metu tikslinei grupei bus suteiktos socialinės garantijos. Sukurtas ir išbandytas mokymo programos, bei psichologinio rengimo ciklas.

Projekto partneriai:

- Darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyba;
- Priklausomybių reabilitacijos centras „Meikštų dvaras“;
- Šiaulių priklausomybės ligų centras;

- Kalėdinių departamento prie LR Teisingumo ministerijos Šiaulių regiono pataisos inspekcija;
- Šiaulių Jaunimo darbo centras;
- Šiaulių nevyriausybinė organizacijų konfederacija;
- Šiaulių apskrities darbo biržos.

Vystymo bendrijos narių bendradarbiavimas

Bendradarbiavimas tarp vystymo bendrijų:

- Šiaulių darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyba ir VB „Mano kelias“ bendradarbiaus vykdant tikslinės grupės mokymus psichologiniais klausimais, konsultacijos.
- Mekštų dvaro dalyviai ir buvę dalyviai glaudžiai bendraus su tiksline grupe, dalinsis patirtimi, rengs diskusijas.
- Šiaulių priklausomybės ligų centras, glaudžiai bendradarbiaus su VB „Mano kelias“, dalinsis patirtimi priklausomybių klausimais,
- Darbo biržos, bendradarbiaus teikiant kontaktus su darbdaviais, dalinsis patirtimi.

Partnerių bendradarbiavimas rengiant projektą bus vykdomas remiantis šiomis veiklomis:

- **Diskusijos**, kurių tikslas suformuluoti vystymo bendrijos problematiką, tikslus bei uždavinius.
- **Darbas grupėse, siekiant detalizuoti projekto partnerių veiklas**, jų vykdytojus bei atsakingus asmenis, išteklius, galimas priemones bei metodus, laukiamą rezultatą, pasiekto rezultato įvertinimo mechanizmą ir t.t.
- **Grupinių darbų pristatymas bei galimų veiklų, rezultatų analizė**: kokie jų privalumai ir trūkumai, kokios jų potencialios galimybės ir su kokiais pavojais gali tekti susidurti, tai vystymo bendrijai suteiks galimybę išsamiau ir tiksliau planuoti galimas veiklas, rezultatus.

Vystymo bendrijos „Mano kelias“ tikslas: Keisti neigiamas visuomenės nuostatas ir formuoti palankų klimatą tikslinei grupei integruotis į visuomenę bei darbo rinką, skatinti jų iniciatyvumą bei mažinti socialinę atskirtį visuomenėje ir konkurencingoje darbo rinkoje, taikant bendrųjų įgūdžių mokymo bei psichologinio švietimo priemones.

Vystymo bendrijos „Mano kelias“ uždaviniai:

- Suformuoti vystymo bendrijos bendradarbiavimo tinklą.

- Ištirti visuomenės nuostatas bei stereotipus į buvusius narkomanus ir kalinius darbo rinkoje, visuomeniniame gyvenime; buvusių narkomanų ir kalinių nuostatas į juos supančią aplinką.
- Sukurti ir išbandyti saviįvaizdžio keitimo priemones (bukletų leidyba, radijo eterio šūkiai : Savęs pristatymas, darbdavių atsiliepimai ir tt.), siekiant keisti visuomenės bei potencialių darbdavių stereotipais paremtą, negatyvų požiūrį į buvusius narkomanus ir kalinius, kaip į socialiai atskirtųjų grupę.
- Įtraukti tikslią grupę į socialinę veiklą (bukletų rengimą, platinimą, savęs pristatymas darbdaviui“, kad taptų atsakingais visuomenės nariais, gebančiais asmeninius interesus bei poreikius tenkinti nesusipriešinant su aplinkiniais ir visuomene.
- Pakoreguoti socialinių įgūdžių ugdymo, (psichologinis švietimas) bei mokymo (kompiuterinis raštingumas, anų k., teisiniai pagrindai, švietimas priklausomybių klausimais) programas darbui su tiksline grupe, tikslinės grupės mokymas.
- Padėti tikslinei grupei integruotis į regiono darbo rinką.
- Skatinti regiono verslininkus suteikti galimybę įsidarbinti tikslinei grupei.
- Suformuoti vystymo bendrijos bendradarbiavimo tinklą, bei nustatyti esamas visuomenės nuostatas, turimus požiūrių stereotipus į buvusius narkomanus, kalinius darbo rinkoje, visuomeniniame gyvenime; tikslinės grupės nuostatas bei požiūrį į juos supančią aplinką. Sukurti ir išbandyti saviįvaizdžio keitimo priemones, įtraukti dalyvius į socialinę veiklą.

Vystymo bendrijos veiklos reikalingumo pagrindimas

Nuolat besikeičiančiame ekonominiame, kultūriniame, politiniame gyvenime didelę reikšmę turi gebėjimas prisitaikyti prie kintančių darbo rinkos sąlygų, numatyti būsimus pokyčius ir iššūkius konkurencingoje darbo rinkoje bei bendruomeniniame gyvenime.

Problema: kalėjimų departamento prie Teisingumo ministerijos (toliau vadinama – Kalėjimų departamentas) duomenimis 2007 metų sausio 1 d. pabaigoje laisvės atėmimo vietose buvo laikoma 8063 žmonės (100 000 gyventojų teko 238 įkalinti asmenys). 2006 m. įkalinimo įstaigose vidutiniškai buvo laikomi 8063 asmenys. 2006 m. iš įkalinimo įstaigų iš viso buvo paleistas į laisvę 3921 asmuo. Į laisvės atėmimo vietas pakartotinai patenka daug asmenų, anksčiau atlikusių laisvės atėmimo bausmę. Didelė problema tai, kad 18,4 proc. įkalinimo įstaigose laikomi asmenys pripažinti turintys priklausomybę narkotikams. Šis rodiklis turi tendenciją didėti [38]. Ši problema aktuali ne tik įkalinimo įstaigose, bet ir už jų ribų. Psichikos sveikatos centro duomenimis, 2006 m. į gydymo įstaigas kreipėsi 323 asmenys, nusprendę gydytis nuo priklausomybės nuo narkotikų ar psichotropinių medžiagų. 2006 m. pabaigoje besigydančiųjų buvo 5,6 tūkst. (2005 m. – 5,4 tūkst.), iš jų 81 procentas – vyrai [56]. Dėja, bet asmenų priklausomų nuo psichotropinių medžiagų skaičius taip pat didėja (12 priedas).

Daugiausia rūpesčių, įdarbindami asmenis, paleistus iš laisvės atėmimo ar turėjusius priklausomybių broblemų, turi didieji miestai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys.

Labai sunku keisti visuomenės nuostatas į tas rizikos grupes, kurios socialinę atskirtį tarsi pasirenka savo valia (pvz. narkomanai, alkoholikai, nuteistieji ir t.t.). Šios grupės žmonių paprastai pridaro daug nuostolių visuomenei, kuri vėliau dar daugiau skiria lėšų socialinei reabilitacijai, integracijai į darbo rinką ir t.t. Veikiančios programos ne visada pateisina lūkesčius, daug žmonių vėl nugrimsta į tas pačias problemas. Tokiais atvejais visuomenė tampa kurčia ir abejinga “atkritusiems” piliečiams ir už tokį savo elgesį sumoka dvigubai, galbūt keturgubai, nes ydingas ratas – problema, nuostoliai, bausmė, reabilitacija, atskirtis, gali kartotis daug kartų. Kiek turi augti mūsų visuomenė, kad suvoktų, jog rizikos grupių atsiradimas yra mūsų veiklos produktas.

Didžiausia nūdienos problema – nepakankamas socialinių garantijų užtikrinimas asmenims turintiems teistumą, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų, ar turėjusiems priklausomybę nuo psichotropinių medžiagų ir pačios bendruomenės nesuvokimas ar nenorėjimas keisti požiūrio į šią tikslinę grupę, kaip į asmenis turinčius nekaltumo prezumpciją.

Kai kalbame apie visuomenės atsakomybę, dažnai pamirštame, kad ji susideda iš asmeninės atsakomybės. Sukaupta darbo patirtis rodo, kad žmonės padarę nusikaltimą ar įsitraukę į narkotikų liūną, dažniausiai augo nepilnoje, nedarnioje šeimoje, vaikystėje patirdavo daug fizinio ir psichologinio smurto, seksualinės prievartos. [10. P.19] Turėdami tokią gyvenimo patirtį tampa pikti ir abejingi.

Daugelis socialinių darbuotojų, įvairūs kiti specialistai, susiję su buvusių narkomanų ar kalinių justicija, kuria įvairias prevencines programas, kurios plėtojamos Šiaulių apskrityje dirbant su buvusiais narkomanais ir kaliniais. Pagrindiniai tokių programų tikslai – padėti reabilituotis nuo priklausomybių, parengti buvusius kalinius išėjimui iš įkalinimo įstaigų, tačiau ne daug kur siekiama padėti minėtiems jauniems asmenims sėkmingai integruotis į darbo rinką. Taip pat šis projektas skatins visuomenės savimonės pasikeitimą, kas mažins tikslinės grupės socialinį pažeidžiamumą, diskriminaciją darbe, segregaciją konkurencingoje darbo rinkoje bei bendruomeniniame gyvenime.

Reiktų pažymėti, kad Lygių galimybių įtvirtinimas Lietuvoje neįmanomas be socialinės ir ekonominės pažangos, žmogaus teisių užtikrinimo, piliečių profesinio, kultūrinio tobulėjimo, tiesiogiai priklausomo nuo visų mūsų pastangų, kad šiuose procesuose dalyvautų kuo daugiau skirtingų savo etnine ar socialine kilme, amžiumi, politiniais ir / ar religiniais įsitikinimais susaistytų žmonių, bet ir socialiai atskirtųjų asmenų, siekiant lygių galimybių užtikrinimo tikslinei grupei konkurencingoje darbo rinkoje bei visuomeniniame gyvenime.

Projekto įgyvendinimas suskirstytas į du etapus:

I etapo veiklos nuo 2008 rugsėjo iki 2009 vasario mėn. pabaigos.

- **Tyrimo metodologijos parengimas.** Tikslai – ištirti: esamas visuomenės nuostatas ir stereotipus į buvusius narkomanų ir kalinius darbo rinkoje, visuomeniniame gyvenime; buvusių narkomanų ir kalinių nuostatas bei požiūrį į juos supančią aplinką. Tyrimas bus atliktas Šiaulių regione. (nuo 2008 m. spalio – iki 2008 m. gruodžio).
- **Reklaminių bukletų „Mano kelias“ rengimas ir platinimas** siekiant keisti visuomenės negatyvų požiūrį į asmenis turėjusius problemų su teisėsauga ar susidūrusius su priklausomybę nuo psichotropinių medžiagų. Skatinti pačią tikslinę grupę dalyvauti projekte, gauti informaciją apie tai, kokio pobūdžio darbą galėtų dirbti. Bukletų ruošimas informuojant visuomenę apie tikslinės grupės norą pasikeisti nors ir sunkiai dirbant, apie gyvenimo patirtį. Tai padėtų laužyti visuomenėje nusistovėjusius stereotipus bei neigiamas nuostatas (nuo 2008m. rugsėjo – iki 2009m. sausio mėn.).
- **Bendradarbiavimo su užsienio vystymo bendrijomis užmezgimas bei vystymo bendrijos sutarčių sudarymas** (nacionaliniu bei tarptautiniu lygmeniu). Sutarčių sudarymas, bendrų veiklų numatymas antrajam etapui ir jų derinimas (2 susitikimai su užsienio partneriais siekiant pasidalinti gerąja patirtimi); (2008m. lapkritis – 2010 sausio mėn).
- **Informacijos apie projektą sklaida visuomenei bei socialiniams partneriams** (informacijos pateikimas žiniasklaidoje, bukletai, konferencija, seminaras, socialinių partnerių, betarpiškai dirbančių su buvusiais kaliniais ar narkomanais konsultavimas apie projekto Vystymo bendrijos siekiamus įgyvendinti projekto „Mano kelias“ tikslą ir uždavinius. (nuo 2008m. lapkričio – iki 2009m. sausio).
- **Detalaus antrojo etapo veiklos plano sudarymas.** “Mano kelias” Vystymo bendrijos bei socialinių partnerių atstovų, interesų derinimas ir vaidmenų apibrėžimas, bendrų veiklos tikslų bei siektinų rezultatų numatymas. Kontaktų su darbdaviais užmezgimas

II etapo veiklos nuo 2009 kovo iki 2010 rugsėjo mėn.

- **Esamos padėties tyrimas (dviejų dalių):**
  - 1 **tyrimo dalis** apie jaunimo rizikos grupei priskiriamų buvusių kalinių, buvusių narkomanų, asmenų baustų „lygtinai“ integracijos problemas į darbo rinką ir visuomeninį gyvenimą; (2009 sausio – iki 2009 m. kovo mėn.)
  - 2 **tyrimo dalis atliekama** siekiant išsiaiškinti koks poveikis įvyko visuomenėje (2010m. birželio – iki liepos.)
- **Projekto “Mano kelias” tikslinės grupės atranka bei formavimas (dviejų dalių):**
- (nuo 2009 m. birželis – iki 2009 liepos mėn.).

- (nuo 2009 m. gruodis – iki 2010 sausio mėn.)
- **Radio eteryje agitacinių šūkių “Ieškau darbo ” rengimas ir išbandymas.** Regiono radijuje bus skelbiami reklaminiai šūkliai (noriu grįžti sunkiu darbu, noriu keistis ir pan.) antro etapo metu nuo 2010 kovo iki 2010 rugsėjo mėn. bus transliuojama statistika (kiek įsidarbina, darbdaviu teigiami atsiliepimai, pasiekimai ir tt.) reklaminiai šūkliai formuos keis visuomenės požiūrį į minėtą rizikos grupę. (viso trukus 2009 rugsėjo – iki 2010 m. rugsėjo).
- **Radio eteryje atvirų diskusijų rengimas (laidose dalyvaujantys buvę narkomanai ir kaliniai** Šios laidos išryškins visuomenės teigiamas / neigiamas nuostatas; formuos tikslinės grupės, bei visuomenės socialinius įgūdžius; susikurs platesnis socialinių partnerių tinklas. (nuo 2009 balandžio – iki 2010 m. rugpjūčio).
- **Mokymo programų (psichologinio švietimo, bendrųjų įgūdžių mokymo) darbui su buvusiais narkomanais ir nuteistaisiais koregavimas (dviejų dalių):**
  - (2009 liepos mėn – iki 2009 rugpjūčio mėn);
  - (2010 sausio mėn.- iki 2010 vasario mėn.).
- **Projekto tikslinės grupės mokymas.** Dalyvių mokymas, bendravimas diskusijos grupėse, atviras bendravimas su mokytojais, žinių įvertinimas.
  - (2009 rugpjūčio mėn – iki 2009 spalio mėn);
  - (2010 vasario mėn.- iki 2010 balandžio mėn.).
- **Bukletų „Mano kelias“ rengimas ir platinimas.** Viso planuojama išleisti po 1000 kas mėn. Platinimui projekto metu dalyviai patys rengs ir platins bukletus. (nuo 2009 balandžio – iki 2010 m. rugpjūčio.).
- **Projekto tikslinės grupės kuratorių paruošimas.** Mokymai bus skirti projekto tikslines grupes prižiūrinčių kuratorių supažindinimui su projekto tikslais, su priskirta atsakomybe, projekto taisyklėmis (2009 balandžio – iki 2009 m. birželio).
- **Tarptautinis Vystymo bendrųjų bendradarbiavimas bei Vystymo bendrijos narių susitikimai:** bendrų diskusijų, atvirų seminarų-konferencijų rengimas (2009 gegužės – 2010 liepos).
- **Informacijos apie projektą sklaida visuomenei bei socialiniams partneriams** (2009 gegužės – 2010 liepos).
- **Tikslinės grupės įdarbinimas ir monitoringas. Po tikslinės grupės įdarbinimo vyksta stebėjimas** (2009 balandis – 2010 rugsėjis).

Projekto „Mano kelias “ ištekčiai

Projekto partneriai vykdo įvairius socialinius bei edukacinius projektus lygių galimybių užtikrinimo darbo rinkoje ir integracijos į visuomenę srityse. Projekto partneriai disponuoja intelektualiais bei materialiniais ištekliais, dirba kvalifikuoti specialistai: mokomųjų dalykų mokytojai, specialistai, psichologai, karjeros konsultantai, socialiniai darbuotojai, finansininkai, koordinatoriai.

Numatytoms veikloms įgyvendinti reikalingi bus šie ištekliai:

Žmogiškieji ištekliai

Projektą administruojantis personalas: 1 projekto vadovas, 1 proj. vadovo pavaduotojas, 1 asistentas, 1 finansininkas, tarptautinės veiklos koordinatorius, tech.asistentas, tech darbuotojai: 3 koordinatoriai – tikslinių grupių kuratoriai, 1 psichologas - konsultantas, 6 mokymo programos mokytojai bei specialistai, tyrėjai bei tyrimo metodologijos rengėjai, informacinių bukletų sudarytojai.

Materialiniai ištekliai

Šiaulių darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnyba, priklausomybių ligų centro specialistai konsultuos, mokins tikslinę grupę.

Poveikis politikai ir sklaida

Projekto metu bus siekiama, kad poveikis ir sklaida būtų vystomi horizontaliajame bei vertikalajame lygmenyse:

Poveikis politikai horizontaliu lygiu:

Vystymo bendrijos “Mano kelias“ nariai centralizuotai kaups informaciją apie institucijas bei organizacijas teikiančias bendrųjų įgūdžių mokymo, socialines ir psichologines paslaugas tikslinei grupei. Horizontalus tarpinstitucinis bendradarbiavimas įgalins kryptingai spręsti buvusių narkomanų ir teistųjų integracijos į darbo rinką problemas, išvengti tarpinstitucinių teikiamų paslaugų dubliavimo. Vystymo bendrijos “Mano kelias” narių socialinės partnerystės platforma projekto metu atlikto tyrimo rezultatus pateiks visoms suinteresuotoms institucijoms tiek horizontaliu tiek vertikalium lygiu. Vystymo bendrijos “Mano kelias” projekto vaidmeninių vizualizacinių priemonių sukūrimas bei pristatymas pasitelkiant masines informavimo priemones (media), užtikrins sklandžią viešumo kampaniją, kuri tiesiogiai įtakos keisti visuomenėje nusistovėjusius stereotipus, nuostatas bei požiūrį į tikslinę grupę.

Poveikis politikai ir praktikai vertikalium lygiu:

- parengti mokymų programą (bendrųjų įgūdžių mokymo, psichologinio švietimo), kurią būtų galima teikti kitoms panašia veikla užsiimančioms institucijoms;
- teikti siūlymus, kad institucijos, dirbančios su buvusiais narkomanais ir teistaisiais kiekvienais metais tobulintų savo kompetencijas darbui su minėta jaunimo rizikos grupe;

- siekti, kad potencialūs darbdaviai į laisvas darbo vietas lygiomis teisėmis įdarbintų jaunimo rizikos grupes siekiant išvengti diskriminacijos darbo rinkoje.

VB idėja ir vykdomos veiklos bus populiarinamos plačiojoje visuomenėje ir tarp partnerių (tiek vietiniu, tiek tarptautiniu mastu): per publikacijas spaudoje, masines informavimo priemones, leidžiant informacinius bukletus, kuriant internetinę svetainę, rengiant teminius seminarus ir susitikimus. Pasiiekti rezultatai bus naudojami vietiniu ir tarptautiniu mastu tolimesnei veiklai vystyti, sukurta mokymo programa darbui su teistu jaunimu ar jaunimu turėjusiu priklausomybę nuo narkotinių ar toksinių medžiagų, bus adaptuota Lietuvos darbo rinkos sistemoje. Projektas ir jo rezultatai bus vieši ir prieinami visiems.

Projekto novatoriškumas

Vystymo bendrijos „Mano kelias“ veikla yra inovacija regioniniame kontekste, nes ši praktika - yra mažai kur taikyta Lietuvoje, tačiau jau seniai taikoma užsienio valstybėse. Vystymo bendrija „Mano kelias“ numato iniciatyvas, skatinančias neįprastas bendravimo, savęs pristatymo visuomenei bei bendradarbiavimo formas regione, šios priemonės (radijo laidos, diskusijos, informacinių bukletų leidyba) gali įtakoti didelius pokyčius sprendžiant problemas kaip jauniems asmenims buvusiems priklausomiems nuo psichotropinių medžiagų ir buvusiems kaliniams aktyviau integruotis/ reintegruotis į darbo rinką ir dalyvauti visuomeniname gyvenime.

Vystymo bendrija įgyvendindama pirmojo ir antrojo etapų veiklas vystys šias inovacijų formas:

- **Į tikslus orientuotas inovacijas.** Bus kuriamos priemonės (Radijo laidos „leiskit keistis, iškau darbo, bukletų dalinimas ir t.t.“), kaip sudaryti sąlygas buvusiems narkomanams ir kaliniams integruotis į konkurencingą darbo rinką: formuojamos naujos nuostatos bei griaunami stereotipai; ugdomos konkurencinės buvusių narkomanų ir kalinių asmeninės savybės; dirbančių su tiksline grupe bendravimo įgūdžių tobulinimas. Siekiama, kad tikslinę grupę potencialūs darbdaviai į laisvas darbo vietas priimtų lygiomis teisėmis.
- **Į procesą orientuotas inovacijas.** Mokymo programos (bendrujų įgūdžių mokymo, psichologinės) darbui su tiksline grupe koregavimas. Naujas požiūris į mokymą, švietimą ir konsultavimą taikant įvairias priemones nukreiptas į užimtumą.

Vystymo bendrija pasitelkdama žiniasklaidos priemones bei suteikdama galimybę aktyviai veikti numatytuose veiklose, tikslinei grupei, vystys „asmens reikšmingumo“ koncepciją.

Galimybių suteikimas tikslinei grupei

Projekto metu VB suteiks plačias galimybes tikslinei grupei. Psichologinių diskusijų metu dalyviai išmoks pristatyti save darbdaviams, bus mokomi konkuruoti dabartinės rinkos sąlygomis. Tikslinės grupės nariai turės galimybę rengti straipsnius, dalyvauti radijo laidoje. Tai

įgalins naujų kompetencijų ugdymą, formuos naujus elgesio įgūdžius, kurie galėtų išplėsti darbo paieškos galimybes ateityje.

Tikslinės grupės atstovai - kuratoriai (buvę narkomanai ir kaliniai) turės galimybę prisidėti prie projekto įgyvendinimo: dalyvaus socialinių partnerių susitikimuose, bendradarbiavime su vietiniais ir tarptautiniais partneriais, teikiant siūlymus dėl mokymo programų koregavimo atsižvelgiant į tikslinės grupės pageidavimus.

Projekto „Mano kelias“ rezultatai, pasekmės ir poveikis:

- tyrimas leis nustatyti visuomenės požiūrį į asmenis atsikračiusius priklausomybės nuo psichotropinių medžiagų į buvusius kalinius bei pačios tikslinės grupės požiūrį į visuomenę bei darbo rinką; nustatyti komponentus sąlygojančius stereotipines nuostatas bei kriterijai, kurie galėtų padėti keisti visuomenės savimonę.
- **Savimonės keitimo priemonių (radijo laidos, radiojo reklamos „Leiskit keistis“) taikymas. Bus išleista 12000 vnt. „Mano kelias“ bukletų (po 1000 egz.).** Pateikta informacija Radijo laidose ir bukletuose apie tikslinės grupės socialines problemas formuos teigiamą potencialių darbdavių bei visuomenės požiūrį į asmenis atsikračiusius priklausomybės nuo psichotropinių medžiagų į buvusius kalinius, padės keisti visuomenės savimonę, pagerins tikslinės grupės integraciją į bendruomenę, palengvins jų resocializacijos procesą.
- **Projekto metu bus suteiktos socialinės garantijos, t.y. laikinai įdarbinti** buvę jaunieji narkomanai ir teistieji, kurie dirbs kuratoriaus ir koordinatorių darbą. Tai skatins nuolatinius santykius su aplinka, dalyvavimą įprastoje teigiamai vertinamoje bendruomenės veikloje bei padės keisti visuomenės ir potencialių darbuotojų negatyvias stereotipines nuostatas, bei plėtotų lygių galimybių įdarbinimo principą.
- **Netiesioginiais projekto „Mano kelias“ naudos gavėjais bus :** buvusių narkomanų, kalinių ar teistųjų, kurių bausmė atidėta šeimos nariai, juos supančios bendruomenės nariai, projekto partnerių institucijos, darbdaviai, visuomenė.
- **Konferencijos metu parengti siūlymai ir rekomendacijos leis tobulinti** vietos savivaldos infrastruktūrą darbą su socialiai pažeidžiamomis grupėmis.

Projekto "Mano kelias" biudžetas (10 lentelė).

10 lentelė

Projekto "Jaunimo integravimo į darbo rinką centras Mano kelias" biudžetas

Eil. Nr.	PROJEKTO IŠLAIDOS	Mato vnt.	Iš viso (su PVM)
1	1. Žmonių išteklių išlaidos:		
2	1.1. Darbo užmokesčio sąnaudos	Bendra suma	222046
3	1.2. Vietinės kelionės	Bendra suma	12500
4	1.3. Paslaugų pirkimas	Bendra suma	11900
5	Iš viso:		246446
6	2. Projekto dalyvių išlaidos		
7	2.1. Mokymo stipendijos	Bendra suma	12960
8	2.2. Dalyvių išlaikymo išlaidos	Bendra suma	30960
9	Iš viso:		43920
10	3. Kitos išlaidos		
11	3.1. Biuro prekės ir biuro išlaikymas	Bendra suma	109500
12	3.2. Ilgalaikis nematerialusis turtas	Bendra suma	42588
13	3.3. Konferencijos, seminarai	Bendra suma	11200
14	3.4. Informacijos sklaida ir reklama	Bendra suma	36000
15	3.5. Kita	Bendra suma	15000
16	Iš viso:		214288
17	4. Tarptautinės veiklos išlaidos	Bendra suma	29540
18	IŠ VISO NUMATYTŲ PROJEKTO IŠLAIDŲ (5+9+16+17):		534194

Projektui "Mano kelias" įgyvendinti reikalingas 534194 lt. biudžetas, detaliau (1 priedas ir 2 priedas).

Tarptautinis bendradarbiavimas

Tarptautinis bendradarbiavimas projekte apims šias veiklas:

- **Bendradarbiavimo su užsienio vystymo bendrijomis užmezgimas.**
- **Informacijos ir patirties mainai** siekiant susipažinti su Europos gerąja patirtimi keičiant visuomenės savimonę į buvusius narkomanus ir kalinius darbo rinkoje ir įvairiose valdžios struktūrose vertikaliu ir horizontaliu lygiu. Šie mainai įgalintų padėti rengti bendras veiklas, t.y. siekiant išbandyti naujas, novatoriškas sąmonės keitimo priemones (pasitelkus socialinę reklamą, tyrimo rezultatus, sukurtas priemones bei mokymo programas).

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikus ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo analizę galima daryti šias išvadas ir teikti tokius pasiūlymus:

1. Lietuvos ekonomikos augimas yra vienas dinamiškiausių Europoje. Nuo 2004 m. Lietuvos ekonomika vidutiniškai auga 7,6 proc. kasmet ir žymiai sparčiau už ES - 25 vidurkį (2,4 proc.). Per tris metus mūsų valstybės ekonomika padarė didelį šuolį, jos BVP išaugo net 48 proc. Šalies pajamos augo dar greičiau nei BVP. 2004 - 2006 m. biudžeto pajamų augimo tempai siekė 20 proc. kasmet, todėl nuo 2002 m. iki 2007 m. nacionalinio biudžeto pajamos padidėjo beveik dvigubai. Nepaisant šių rezultatų mūsų ekonomikos lygis vis dar išlieka du kartus žemesnis nei ES valstybių vidurkis. Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama didina šalyje pridėtinę vertę, darbo užmokestį bei bendrąsias investicijas, tačiau kartu tai įtakoja tokius neigiamus efektus kaip: infliacijos padidėjimas iki 5,5 proc., einamosios sąskaitos deficito padidėjimas iki 12,7 proc. nuo bendrojo vidaus produkto.

2. 2007 m. Lietuvai pradėta teikti ES struktūrinė parama pagal 2007 – 2013 m. strategiją. Tam, kad paramos įsisavinimas būtų efektyvus, reikia žinoti paramos pagal 2004 - 2006 metų BPD įsisavinimo aspektus. Būtina paramos įsisavinimo pagal BPD analizė. Reikia detaliai išnagrinėti ir apibendrinti ne tik pirmąjį Lietuvos, bet ir kitų naujų ES narių patirtį įsisavinant ES paramą.

3. 2007 – 2013 m. Lietuva turės unikalią galimybę pasinaudoti daugiau kaip 23 mlrd. litų Europos Sąjungos struktūrine parama. Ši suma prilygsta vienam papildomam valstybės biudžetui (palyginimui – 2007 m. valstybės biudžeto išlaidų projektas sudaro apie 22 mlrd. litų). Tai reiškia, kad artėjančius septynerius metus ši struktūrinė parama bus beveik 93 proc. didesnė kasmet, lyginant ją su 2004 – 2006 m. laikotarpiu. Naujo paramos teikimo etapo pradžia byloja ir tai, kad šiuo periodu neišvengsime paramos įsisavinimo problemų. Lietuvai 2007 – 2013 m. numatytų struktūrinės paramos lėšų skirstymas prasidės tik šių metų pabaigoje ar net kitąmet, nors formaliai šalis paramą galėjo pradėti naudoti jau nuo sausio 1 d.

4. Žmogiškųjų išteklių plėtrai 2004 – 2006 m. teko mažesnė ES struktūrinių fondų parama nei ekonominės ar socialinės infrastruktūros plėtrai, tačiau pagal šį BPD prioritetą lėšos įsisavintos prasčiausiai (35 proc. visų prioritetui skirtų lėšų). Šis įsisavinimo rezultatas įrodo, kad būtina analizuoti lėšų įsisavinimo problemas siekiant sumažinti problemos lygį ateityje. Analizės poreikis įgauna aukštesnį svarbos lygį, kai yra žinoma, kad pagal Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją, „žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa“, yra viena iš pagrindinių sričių, skatinančių Lietuvos ekonomiką ilguoju laikotarpiu. Šiai sričiai

planuojama skirti kelis kartus didesnę finansavimą (16 proc. 2007 – 2013 m. paramos lėšų) lyginant jį su 2004–2006 m. laikotarpiu.

5. Bendras Europos Sąjungos struktūrinės paramos įsisavinimo lygis Lietuvoje yra žemas, kadangi įsisavinta vos 50 proc. ES paramos lėšų teikiamų pagal 2004 – 2006 m. Bendrąjį Programavimo Dokumentą. Kaip pavyzdį galima pateikti ES naujas nares Vengriją ir Slovėniją, kurios įsisavinusios jau daugiau kaip 70 proc. joms skirtų ES paramos lėšų. Mūsų šalis tik šiek tiek lenkia visų ES naujų valstybių įsisavinimo vidurkį, kadangi susiduria su tokiomis problemomis kaip:

- ilgai trunkantys paraiškų vertinimo ir tinkamų paraiškų atrinkimo etapai;
- sudėtingas ir nelankstus projektų administravimas;
- pareiškėjų administracinių gebėjimų trūkumas;
- informacijos bei vertinimo sistemos stoka.

Viena iš pagrindinių problemų - vėluojantis lėšų skyrimas. Pažymėtinas ilgai trunkantis kvietimo teikti paraiškas dokumentacijos rengimas ir derinimas. Pareiškėjams itin nepalanku tai, kad ilgai trunka vertinimo ir atrankos etapai, susiję su prasta pateiktų paraiškų kokybe, taip pat nepakankamas žmogiškųjų išteklių skaičius įgyvendinančiose agentūrose. Siekiant padidinti Europos Sąjungos struktūrinės paramos įsisavinimo lygį, būtina:

- didinti agentūrose dirbančių ir turinčių projektų vertinimo, atrinkimo įgūdžių žmonių skaičių, bei didinti jų kompetenciją;
- skatinti smulkųjų ir vidutinį verslą naudotis galimybe gauti finansavimą iš ES struktūrinių fondų, supaprastinant reikalavimus ir administravimo procesus šioms įmonėms;
- taikyti „vieno langeli“ principą, kad žmonės galėtų visus reikiamus dokumentus ir pažymas gauti ir užpildyti vienoje vietoje.

6. Lietuva blogiausiai įsisavina ES paramos lėšas teikiamas iš Europos Socialinio Fondo, todėl šio fondo paramos lėšų įsisavinta mažiausiai. Žemas paramos įsisavinimas sietinas su administruojančių institucijų mažo dėmesio kreipimu į dalykinius ir turinio aspektus, tuo pačiu sureikšminant biurokratizmo aspektus. Įgyvendinant Europos Socialinio Fondo paramą daugelis pareiškėjų susidūrė su neaiškiais, neapibrėžtais bei sunkiai paaiškinamais vertintojų sprendimais dėl perkamų prekių ar paslaugų įkainių dydžių projektuose. Todėl įvertinus projektus apie 17 proc. visų suplanuotų išlaidų buvo pripažintos nepagrįstomis. Apibendrinant galima teigti, kad visuomenės suinteresuotumą dalyvauti konkursuose mažina paramos administravimo problemos, sudėtinga paraiškų ruošimo sistema, realios naudos nematymas.

Europos Socialinio Fondo lėšas administruojančioms Socialinės apsaugos ir darbo bei Švietimo ir mokslo ministerijoms reikia:

- vykdyti tyrimus, taip nustatant pagrindines problemas su kuriomis susiduria projektų pareiškėjai, vykdytojai;
- mažinti aukštą kontrolės lygį, taip mažinant biurokratinį procesą;
- stiprinti institucijų, koordinuojančių paramą skirtą žmogiškųjų išteklių plėtrai, veiklą, tarpusavio bendradarbiavimą, siekiant sklandesnio paramos administravimo ir iškilusių problemų sprendimo.

7. Jau kelis dešimtmečius, dvi ES senbūvės valstybės Airija ir Didžioji Britanija siekia mažinti jaunimo rizikos grupių nedarbą, gerinti jų socialinę padėtį. Įgyvendinant jaunimo rizikos grupių integravimo į darbo rinką projektus, minėtos valstybės didžiausią dėmesį skiria:

- visuomenės neigiamos nuomonės apie rizikos grupes, keitimui;
- rizikos grupių bendrųjų įgūdžių lavinimui, profesiniam rengimui;
- rizikos grupių įdarbinimui, užimtumui.

8. Lietuvoje į laisvės atėmimo vietas pakartotinai patenka daug asmenų, anksčiau atlikusių laisvės atėmimo bausmę. Išėję iš įkalinimo įstaigų, asmenys priklausantys rizikos grupei nesugeba sėkmingai integruotis į darbo rinką. Šiandien Lietuvoje ši problema jau sprendžiama, tačiau tam skiriama nepakankamai dėmesio. Įkalinimo vietose vykdomomis programomis, siekiančiomis padėti asmenims išėjusiems iš įkalinimo įstaigų sėkmingai integruotis į darbo rinką, įtraukiami ne visi, bet tik nedidelė dalis rizikos grupėms priklausančių asmenų. Minėtose įstaigose, nepakanka mokymo vietų, trūksta žmogiškųjų išteklių, todėl jos negali įtraukti visų dalyvių ir padėti jiems sėkmingai reintegruiotis išėjus iš įkalinimo vietų. Be to didžioji dalis jaunimo prieš patenkant į įkalinimo įstaigas, niekur nedirbo, neturi specialybės ir turi menką išsilavinimą.

9. Mažiausiai įsisavinta paramos dalis administruojamoje Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos srityje. Siekiant mažinti bendrosios paramos įsisavinimo problemos lygį, teikiamas projektas „Jaunimo rizikos grupių integravimo į darbo rinką centras Mano kelias“.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa. Vilnius: 2007 – 187 p.
http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/1VP_LT_2007-07-30-pateikta_komisijai.doc [2007-08-25].
2. A prevalence study of drug use by young people in a mixed suburban area. Ireland, 2001 – 56 p.
<http://www.ndc.hrb.ie/attached/2552-Kilbarrack.pdf>
3. Apie BPD:
http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD [2007-08-23].
4. Apie ES struktūrinius fondus:
<http://www.ivpk.lt/main.php?cat=65&gr=6> [2007-09-12].
5. Apie Lietuvos narystę Europos Sąjungoje:
<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/lietuva-ir-europos-sajunga/es-strukturine-parama/?print=1> [2007-09-08].
6. Apie Sanglaudos fondą:
http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/apie_sanglaudos_fonda [2007-07-21].
7. Auštrevičius D. Tautinis identitetas ir vieningos Europos raida. Europos idėja Lietuvoje: istorija ir dabartis. Vilnius: Leidykla, 2002 – 233 p.
8. Brožaitis H., Dumčius R., Nakrošis V. Galimybių absorbuoti ES struktūrinių fondų ir sanglaudos fondo paramą tyrimas.
http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Galimybium_isisavinti_ES_parama_tyrimas.pdf
9. Brožaitis H., Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninės politikos pasekmių įvertinimas Lietuvos viešajai administracijai// Straipsnis. – Vilnius, 2003.
10. Claire Hickey . Focus Ireland and PACE Crime & Homelessness. 2002. – 68 p.
http://www.paceorganisation.ie/downloads/research_doc_2002.pdf.
11. Cohesion Fund:
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l60018.htm> [2007-07-27].
12. Cohesion policy 2007 - 2013.:
http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/fiche/lt_en.pdf [2007-07-08].
13. Čaplikas V. Lietuvos ir Europos Sąjungos regioninė politika. Kaunas: Atmintis, 2006 – 174 p.
14. Del Roy Fletcher, David Woodhill, Alison Herrington. Employment and training for ex-offenders// <http://www.jrf.org.uk/knowledge/findings/socialpolicy/spr628.asp> [2007-10 -02].

15. Drug users in prison. Annual report 2004:the state of drugs problem in the European Union and Norway // <http://ar2004.emcdda.europa.eu/en/page094-en.html> [2007-09-02].
16. Drugs, alcohol and Youth in rathmines. Rathmines Drug Awareness Group, Rathmines Information Centre. Dublin, 2001 // <http://www.ndc.hrb.ie/attached/1978-1943.pdf>.
17. Dumčius R., Šiupšinskas S. Lietuvos savivaldos institucijų pasiruošimo dalyvauti Europos Sąjungos regioninėje politikoje tyrimas. Vilnius: 2003 – 51p.// http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Savivaldos_instituciju_pasiruosimo_dalyvauti_ES_regpol_tyrimas.pdf
18. Equal Youth: practioner manual. European Social Fund. Ireland. 2007. – 46 p. // http://www.equal-youth.ie/pdfs/5_Practitioner%20Manual.pdf
19. ERDF programmes (1994-1999):
// http://ec.europa.eu/regional_policy/reg_prog/rphom_en.htm [2007-07-24].
20. ES parama 2007 - 2013 m.:
<http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/10295/>. [2007-06-30].
21. ES parama:
<http://www.esparama.lt/lt/pasirengimas/> [2007-07-01].
22. ES Struktūriniai fondai 2004-2006 m.:
<http://www.lvpa.lt/lt/content/viewitem/945/> [2007-07-23].
23. ES struktūriniai fondai Lietuvai:
[http://www.finmin.lt/notes_images/web/stotis_inf.nsf/0/4AC90ACE4350B5DBC225701400404D36/\\$File/Strukturiniai_fondai_Lietuvai_\(BPD_santrauka\).pdf](http://www.finmin.lt/notes_images/web/stotis_inf.nsf/0/4AC90ACE4350B5DBC225701400404D36/$File/Strukturiniai_fondai_Lietuvai_(BPD_santrauka).pdf) [2007-08-10]
24. E-Team: Durham Probation Drugs Employment Project:
<http://www.renewal.net/Documents/RNET/Case%20Study/Eteamdurham.doc> [2007-09-18].
25. Europos Bendrijų iniciatyva EQUAL:
<http://esf.socmin.lt/index.php?-931640424> [2007-09-17].
26. Europos integracijos studijų centras. Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje 2000 – 2002. Vilnius: Eugrimas, 2003 – 502 p.
27. Europos integracijų studijų centras. Europos Sąjungos plėtra 2003 – 2004. Vilnius: Sapnų sala, 2005 – 502 p.
28. Europos Parlamentas patvirtino 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų lėšas:
http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/059-9554-186-07-27-910-20060705STO09553-2006-05-07-2006/default_lt.htm [2007-07-20].
29. Europos Sąjungos plėtros proceso pilietiniai bei ekonominiai iššūkiai: Prancūzijos ir Lietuvos požiūriai. Tarptautinė konferencija 2000 m. lapkričio 21 d., Vilnius: Eugrimas, 2001 – 158 p.
30. Europos Sąjungos Struktūrinių fondų lėšų panaudojimo lenktynėse Lietuva – vidutiniokė:

//http://209.85.135.104/search?q=cache:G8btMFecVNkJ:old.nisc.lt/3sektor/%3Flist%3D1%26arch%3D1%26data%3D2007%252004%26content%3D447+%C4%AFsisavinimas+naujose+es&hl=lt&ct=clnk&cd=3&gl=lt [2007-09-14].

31. Europos socialinio fondo agentūra rengiasi naujam Struktūrinių fondų įsisavinimo laikotarpiui. Europos socialinio fondo agentūros informacija: <http://www.visuomenei.lt/?id=2&pg=&nid=339> [2007-09-27].

32. Frederick Harrison and Dennis Lock. Advanced Project Management: A Structured approach Fourth Edition. Great Britain: printed by MPG Books Ltd, Bodmin, Cornwall, 2004 – 315 p.

33. Gečas K., Jakubavičius A., Vijeikis D. Struktūrinių fondų parama verslui: Galimybės. Metodai. Patarimai. Vilnius: Pačiolis, 2004. – 156 p.

34. Including Prisoners and Ex-Offenders in Employment and Society Proceedings of the Integra conference. Dublin November 1998. Challenging Task. 108 p.
<http://www.iol.ie/EMPLOYMENT/integra/ipesall.pdf>

35. Jurkynas J., Jurkynienė G., Visockis A. Lietuvos kelias į Europos Sąjungą ir į NATO. Kaunas: Šviesa, 2004. – 207 p.

36. Kaimo plėtra 2000 – 2006: dvi finansinio valdymo sistemos:
http://www.zum.lt/min/ezinios/dsp_news.cfm?NewsID=2077&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=12&list=10 [2007-07-30].

37. Kalėjų departamentas prie Lietuvos Respublikos Teisingumo Ministerijos// <http://www.ppn1.lt/>[2007-08-07.]

38. Kalėjų departamento bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių 2006 m. veiklos pagrindiniai duomenys//www.kalejimudepartamentas.lt/getfile.aspx?dokid=26F54109-710D-4E1D-A972-167617498F77 – [2007-09-03].

39. Keneth H. Rose. Project Quality Management: Why, What and How. United State of America: J. Ross Publishing, 2005 – 173 p.

40. Klausas Dyteris Borchartas. Europos integracija: Europos Sąjungos susidarymas ir plėtimasis. Kaišiadorys: Adomo Jakšto spaustuvė, 1996 – 81 p.

41. Kriščiūnas R. Kultūra ir ES struktūriniai fondai. 2002 11 27-28 konferencijos medžiaga. Vilnius: Spauda 2002 - 22 p.

42. Lietuva Europos Sąjungoje – ES Struktūrinė parama:
<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/lietuva-ir-europos-sajunga/es-strukturine-parama/>. [2007-07-8].

43. Lietuva gali prarasti istorinę galimybę įsisavinti ES finansinę paramą. 2007 m. birželio 5 d. pranešimas VIR //http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_d=67722&p_r=4463&p_k=1 [2007-09-12].

44. Lietuvos 2004 – 2006 m. bendrasis programavimo dokumentas:

//http://1.1.1.1/484273204/579142096T070310165159.txt.binXMysM0dapplication/mswordXsy sM0dhttp://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/apie_bpd/files/BPD_2007-02-21.doc [2007-08-23].

45. Lietuvos biudžetas turi būti svarstomas labai rimtai. EMS NEWS BRIEFS //http://press.jrc.it/NewsBrief/alertedition/all/DaliaGrybauskaite.html [2007-09-01].

46. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. ES struktūriniai fondai – Lietuvai: Lietuvos 2004-2006 m.bendrojo programavimo dokumento ir jo priedo santrauka. 2005. – 91 p.

47. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimas Nr. 1270 „Dėl Nacionalinės Lisabonos Startegijos įgyvendinimo programos“. Vilnius. //http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/n.lis.pr.-2005-11-22,nr.1270.doc [2007- 08-17].

48. LR finansų ministro, LR aplinkos ministro ir LR susisiekimo ministro Įsakymas “Dėl Sanglaudos Fondo strategijos 2004-2006 metams patvirtinimo“. 2004 m. vasario 20 d. Nr. 1K-054/D1-79/3-99. Vilnius.

49. Mačys G. – ES struktūrinė parama Lietuvoje: pirmieji vertinimai. Socialiniai tyrimai 1(7). Šiauliai Šiauliu un.,2006.

50. Mainstreaming Gender in the European Structural Funds //http://eucenter.wisc.edu/Conferences/Gender/braith.htm [2007-08-21].

51. Mališauskienė I., Lazutka R. Europos Sąjungos PHARE programos parama Lietuvos socialinės politikos plėtrai. Vilnius: Europos namai, 2003 – 24 p.

52. Maniakas K., Vilpišauskas R., Žeruolis D. Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje. Vilnius: Eugrimas, 2004 – 519 p.

53. Moniakas K. Europos Sąjungos plėtra ir europeizacija. Vidurio ir Rytų Europos valstybių įsijungimas į Europos Sąjungą. Vilnius: Eugrimas, 2003 – 208 p.

54. Nakrošis V. "Naujų ES struktūrinių fondų reglamentų pasekmės Lietuvos regioninei politikai". Pranešimas. – Vilnius: http://www.vpvi.lt/edit/uploads/Nauju%20ES%20SF%20reglamentu%20pasekmes%20Lietuvos%20RP.ppt

55. Nakrošis V. Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas. Vilnius: Eugrimas, 2003. – 131 p.

56. Narkotikų vartojimas ir padariniai 2006 m. Psichikos sveikatos centras: http://www.vpsc.lt/pl_statistika.htm [2007-09-03].

57. Naujojo Europos žuvininkystės fondo pagrindas – varumas: http://www.euro.lt/old/showitems.php?TopMenuID=1&MenuItemID=180&ItemID=4925&Lang ID=1 [2007-08-02].

58. Nausėda G. Kai kurie Lietuvos integracijos į ES ekonominiai aspektai// diskusijos dėl Europos ateities. Vilnius: LRS, 2001 – 181p.
59. New study says: youth unemployment rising, with hundreds of millions more working but living in poverty:
<http://www.cinterfor.org.uy/public/english/region/ampro/cinterfor/news/unemploy.htm> [2007-10-10].
60. Offering ex-offenders a proper job with a proper company:
<http://www.blueskydevelopment.co.uk/about/> [2007-09-20].
61. Panfil T. Europos Sąjunga: viskas, ką turi apie ją žinoti. Vilnius: Mūsų knyga, 2003. – 49 p.
62. Planuojamas ES struktūrinės paramos naudojimas Lietuvoje ir kitose naujosiose narėse. Integracijos žinios. 2007 // http://iz.euro.lt/lit/Planuojamas_ES_strukturines_paramos_naud/248 [2007-08-09].
63. Project: Equal Youth :
<http://www.equal-youth.ie/> [2007-09-24].
64. Project: PACE. Safe communities through training employment & accommodation:
<http://www.paceorganisation.ie> [2007-10-24].
65. Purlys V. Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje. Vilnius: Spauda, 2002. – 48 p.
66. Reikia mažiau suvaržymų, bet valdininkai delsia. ES paramos naudojimas stringa:
<http://wap.verslozinios.lt/archyvas/news.php?strid=1002&id=601981> [2007-05-01].
67. Richard Mc Allister. Nuo Europos bendrijos iki Europos Sąjungos. Vilnius: Eugrimas, 2000 – 287 p.
68. Speech ESF Forum Flanders Antwerpen. Peter Stub Jorgensen. 8 May 2007.
http://ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/speech%20antwerpen_en.pdf .
69. Struktūriniai fondai:
www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php [2007-08-17].
70. The European Social Fund celebrates 50 years investing in people:
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/965&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> [2007-07-26].
71. The Official Yearbook of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. United Kingdom, 2004 – 108 p.
http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_compendia/UK2004/UK2004.pdf
72. The social and labor Market Integration of At-risk Youth:
<http://www.ericdigests.org/1997-3/social.html> [2007-09-12].
73. The structural funds:
http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/prord/sf_en.htm [2007-07-23].

74. Vakarykštis euras lito nevertas:
<http://verslozinios.lt/Default2.aspx?ArticleID=a1799529-0641-4a68-9876-2b80c2e2e050>
[2007-10-01].
75. Valstybės kontrolė įvertino, kaip buvo vykdomas 2006 m. valstybės biudžetas:
http://www.vkontrolė.lt/naujienos_pranesimas.php?493 [2007-10-10].
76. Vilniaus pedagoginis universitetas ekonomikos katedra. Ekonominės ir socialinės politikos studijos: Lietuvos ūkio transformacija 1990-2005 metais. Mokslinių straipsnių rinkinys (II). Vilnius: Leidykla, 2006. – 390 p.
77. Vilpišauskas R., Nakrošis V. Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka. Vilnius: Eugrimas, 2003 – 210 p.
78. Vitkus G. Europos Sąjunga ir ne tik ji: 99 terminai. Europos Komisijos Delegacija Lietuvoje, 2003 – 194 p.
79. Vitkus G. Europos Sąjunga. Enciklopedinis žinynas. Vilnius: Eugrimas, 2002 – 342 p.
80. VŠĮ Europos socialiniai, ekonominiai ir teisiniai projektai. Vilnius: Vertimo dokumentacijos ir informacijos centras, 2005 – 79 p.
81. What is the ESF?:
http://ec.europa.eu/employment_social/esf/discover/esf_en.htm [2007-07-26].

SANTRAUKA

Ši magistro baigiamojo darbo tema pasirinkta todėl, kad ji yra mažai nagrinėta Lietuvoje. Europos Sąjungos parama Lietuvai, jos reikšmė šalies ekonomikai, lėšų įsisavinimo eiga ir rezultatai nėra pakankamai analizuojami. Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai ženkliai prisideda prie spartaus šalies ekonomikos augimo, tačiau paramos panaudojimo procese susiduriama su daugeliu efektyvumą mažinančių problemų, t.y. žemas paramos įsisavinimo lygis kai kuriose srityse yra dėl administruojančių institucijų mažo dėmesio į dalykinius ir turinio aspektus, tuo pačiu sureikšminant biurokratizmo aspektus

Darbo tikslas - išanalizuoti Europos Sąjungos paramos įsisavinimo rodiklius Lietuvoje, jų įtaką Lietuvos ekonomikai, iškelti ir palyginti žemo įsisavinimo lygio priežastis ir problemas, ir pateikti jų sprendimo būdus.

Darbo tikslui pasiekti ir pradinius duomenis analizei surinkti buvo naudotasi mokslinės literatūros, Lietuvos ir užsienio autorių monografijomis, moksliniais straipsniais dokumentų ir paramą administruojančių institucijų statistinių duomenų ir lyginimo metodais.

Pirmoje darbo dalyje apžvelgta Europos Sąjungos struktūrinių fondų vaidmuo įgyvendinant Lietuvos strateginius tikslus, antroje dalyje atlikta paramos įsisavinimo pagal BPD, BPD II-ąjį prioritetą analizė, nustatytos ES struktūrinės paramos įsisavinimo problemos. Trečioje darbo dalyje analizuojama užsienio šalių patirtis įgyvendinant jaunimo integravimo į darbo rinką projektus, apibūdinama jaunimo rizikos grupių padėtis Airijoje ir Didžiojoje Britanijoje, bei pateikiamas projektas „Jaunimo rizikos grupių integravimas į darbo rinką centras Mano kelias“. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Iš gautų atliktos analizės rezultatų galiu tvirtai konstatuoti, kad darbo pradžioje iškeltas tikslas yra pasiektas, o hipotezė patvirtinta.

Baigiamajame magistro darbe naudoti metodai yra patikimi, kadangi naudotasi finansų ministerijos paramą koordinuojančių institucijų statistiniais duomenimis bei dokumentais.

Raktiniai žodžiai: ES struktūriniai fondai, Bendrasis Programavimo Dokumentas, Finansų ministerija, EU structural funds, youth at risk, prisoners, ex-drug users, integration to labour market, projects.

The use of the support European Union structural funds and its significance on Lithuanian economics

Darius Petraitis

SUMMARY

This theme of master's finishing work is chosen, because it is not much examined in Lithuania. European Union support for Lithuania, its significance to country's economics, course and results of resources assimilation are analyzed insufficiently. The support of European Union specifically contributed to rapid growth of country's economics, however, during the process of support usage there is being faced with many problems, which reduce effectiveness, i.e., low level of support assimilation in some areas is over too little attention of administering institutions on matter-of-fact and content aspects, at the same time giving prominence to aspects of bureaucracy.

The purpose of work is to analyze indicators of assimilation of European Union structural funds in Lithuania, its influence on Lithuanian economics, to suggest and compare causes and problems of low level of assimilation, and provide solutions.

In order to achieve the purpose of work and to collect initial data for analysis, it was used scientific literature, monographs of Lithuanian and foreign authors, scientific articles, and statistical data and comparison methods of documents and institutions, which administer the support.

In the first part of work there was reviewed the role of European Union structural funds, while realizing strategic purposes of Lithuania, in the second part there was performed the analysis of support assimilation, according to GPD, GPD II priority, there was also determined the problems of assimilation of EU structural support. In the third part of work there is analyzed the experience of foreign countries, while implementing projects of integration of youth to labour market, there is described the situation of youth at risk in Ireland and Great Britain, and there is provided the project "The integration of youth at risk to labour market. Centre My Road". In the end of the work conclusions and suggestions are provided.

According to results of performed analysis, I can definitely state that the purpose, which was set in the beginning of the work, is achieved, and hypothesis is proved.

The methods used in master's finishing work are reliable, because there were used statistical data and documents of institutions of Ministry of Finance that coordinate the support.

Key words: EU structural funds, General Programming Document (GPD), Ministry of Finance, youth at risk, prisoners, ex-drug users, integration to labour market, projects.

PRIEDAI

1 priedas

DETALUS PROJEKTO BIUDŽETAS

Eil. Nr.	PROJEKTO IŠLAIDOS	Mato vnt.	Vnt. sk.	Vnt. kaina (su PVM)	Iš viso (su PVM)
1	1. Žmonių išteklių išlaidos:				
2	1.1. Darbo užmokesčio sąnaudos				
3	1.1.1. Administracija/pagalbinis personalas				
4	1.1.1.1. Projekto vadovas	diena	230	156	35880
5	1.1.1.2. Finansininkas	diena	180	131	23580
6	1.1.1.3. Projekto vadovo pavaduotojas - administratorius	diena	230	131	30130
7	1.1.1.4. Tarptautinės veiklos koordinatorius	diena	180	120	21600
8	1.1.1.5. Projekto vadovo pavaduotojo asistentas	diena	230	120	27600
9	1.1.2. Techninis personalas				
10	1.1.2.1. Projekto techninis asistentas	diena	24	114	2736
11	1.1.3. Projekto koordinatorius	diena	230	114	26220
12	1.1.4. Psichologas- konsultantas	diena	60	131	7860
13	1.1.5. Psichologas	valanda (akadem.)	80	40	3200
14	1.1.6. Darbo ABC, profesinio orientavimo užsiėmimai	valanda (akadem.)	40	30	1200
15	1.1.7. Kompiuterinis raštingumas. Informatikos mokytojas	valanda (akadem.)	80	30	2400
16	1.1.8. Anglų kalbos pradžiamokslis mokytojas	valanda (akadem.)	90	30	2700
17	1.1.9. Teisinių užsiėmimų specialistas	valanda (akadem.)	30	50	1500
18	1.1.10. Priklausomybių ligų specialistas	valanda (akadem.)	40	40	1600
19	1.1.11. Koordinatorius - kuratorius	diena	120	52	6240
20	1.1.12. Koordinatorius - kuratorius	diena	120	52	6240
21	1.1.13. Koordinatorius - kuratorius	diena	120	52	6240
22	1.1.14. Priklausomybių ligų ekspertas (dalyvių tikrinimas stebėjimas)	diena	80	114	9120
23	1.1.15. Tyrėjas (tyrimo metodologijos parengimas, tyrimas)	Bendra suma	1	6000	6000
24	1.2. Personalo mokymas				
25	1.3. Vietinės kelionės	Bendra suma	1	12500	12500
26	1.4. Paslaugų pirkimas	Bendra suma	1	2500	2500
27	1.4.1. Bendrųjų įgūdžių ir psichologinės programos koregavimas.	Bendra suma	1	5400	5400

28	1.4.2. Išorės ekspertas, atsakingas už projekto veiklų vertinimą.	Bendra suma	1	4000	4000
29	1.5. Kita:				
30	Iš viso:				246446
31	2. Projekto dalyvių išlaidos				
32	2.1. Dirbančiųjų darbo užmokesčio sąnaudos				
33	2.2. Mokymo stipendijos	Dalyviai	54	240	12960
34	2.3. Dalyvių išlaikymo išlaidos				
35	2.3.1. Dalyvių mokymo kelionės išlaidos	Bendra suma	1	10800	10800
36	2.3.2. Dalyvių apgyvendinimo išlaidos				
37	2.3.3. Dalyvių maitinimo išlaidos mokymų metu	diena	84	240	20160
38	2.4. Kita				
39	Iš viso:				43920
40	3. Kitos išlaidos				
41	3.1. Biuro prekės	mėn.	24	200	4800
42	3.1.1 Biuro baldai	mėn.	24	150	3600
43	3.1.2. Spausdintuvas (2 vnt)	mėn.	24	17	400
44	3.1.3. Mokymo klasės baldai	mėn.	8	1000	8000
45	3.2. Ilgalaikis turtas				
46	3.2.1. Patalpų rekonstrukcijos darbai				
47	3.2.2. Ilgalaikis materialusis turtas				
48	3.2.3. Ilgalaikis nematerialusis turtas				
49	3.2.3.1. Stacionarus kompiuterio (2 vnt.) nuoma	mėn.	24	160	3840
50	3.2.3.2..Programinė įranga stacionariam kompiuteriui (2vnt.) nuoma	mėn.	24	100	2400
51	3.2.3.3. Stacionarus kompiuterio (15 vnt.) nuoma	mėn.	18	1200	21600
52	3.2.3.4. Programinė įranga stacionariam kompiuteriui (15 vnt.) nuoma	mėn.	18	750	13500
53	3.2.3.5. Kopijavimo aparato nuoma	mėn.	24	40	960
54	3.2.3.6. Telefono- Fakso aparato nuoma	mėn.	24	12	288
55	3.3. Biuro išlaikymas				
56	3.3.1. Patalpų nuoma personalo, mokymo klasės, tikslinės grupės apgyvendinimo	Bendra suma	1	72000	72000
57	3.3.2. Patalpų išlaikymas personalo, mokymo klasės.	Bendra suma	1	20700	20700
58	3.4. Konferencijos, seminarai				
59	3.4.1. Konferencijos (patalpų nuoma, apgyvendinimas, maitinimas)	vnt	2	2000	4000
60	3.4.2. VB koordinavimo grupės susitikimas	vnt	8	900	7200
61	3.5. Informacijos sklaida ir reklama	Bendra suma	1	36000	36000
62	3.6. Auditas ir vertinimas	Bendra suma	2	4000	8000
63	3.7. Finansinės paslaugos				
64	3.7.1. Avanso draudimas				

65	3.7.2. Komisiniai bankui ir kitos finansinės išlaidos				
66	3.7.3. Ilgalaikio turto draudimas				
67	3.8. Nuosavo ilgalaikio turto nusidėvėjimas				
68	3.9. Tyrimai, studijos				
69	3.10. Kita				
70	3.10.1 Radio eterio kaštai	Bendra suma	1	7000	7000
71	Iš viso:				214288
72	4. Tarptautinės veiklos išlaidos				
73	4.1. Tarptautinės kelionės	Bendra suma	2	19340	19340
74	4.2. Kita				
75	4.2.1. Tarptautinės VB "My way" internetinio tinklapio išlaikymo kaštai	Bendra suma	1	10200	10200
76	Iš viso:				29540
77	IŠ VISO NUMATYTŲ PROJEKTO IŠLAIDŲ (30+39+71+76):				534194

Projekto vadovas

(parašas)

DETAUSAUS PROJEKTO BIUDŽETO PAGRINDIMO LENTELĖ

Eil. Nr.	PROJEKTO IŠLAIDOS	IŠLAIDŲ PAGRINDIMAS
1	1. Žmonių išteklių išlaidos:	
2	1.1. Darbo užmokesčio sąnaudos	
3	1.1.1. Administracija/pagalbinis personalas	
4	1.1.1.1. Projekto vadovas	Projekto veiklų koordinavimas, vadovavimas vystymo bendrijai "Mano kelias", savalaikis veiklų užtikrinimas, numatoma suma už 230 dienų 35880 Lt.
5	1.1.1.2. Finansininkas	Projekto skaidrios finansinės veiklos užtikrinimas t.y. buhalterinės apskaitos tvarkymas, projekto finansinių ataskaitų rengimas. Biudžeto suma už 180 dienų 23580 Lt.
6	1.1.1.3. Projekto vadovo pavaduotojas - administratorius	Projekto veiklų įgyvendinimas, vystymo bendrijos "Mano kelias" VB partnerių dokumentacijos rengimas, sisteminimas, bendradarbiavimo užtikrinimas nacionaliniu lygiu. Numatomas biudžetas 30130 Lt. už 230 dienų
7	1.1.1.4. Tarptautinės veiklos kordinatorius	Tarptautinių projekto veiklų koordinavimas, vystymo bendrijos "Mano kelias" bendradarbiavimo užtikrinimas tarptautiniu lygiu, tarptautinės VB "My way" veiklų administravimas. Numatomas biudžetas už 180 dienų 21600 Lt.
8	1.1.1.5. Projekto vadovo pavaduotojo asistentas	Projekto administratoriaus asistavimas, techninių projekto ataskaitų rengimas, savalaikis VB partnerių informavimas. Numatomas biudžetas už 230 dienų 27600 Lt.
9	1.1.2. Techninis personalas	
10	1.1.2.1. Projekto techninis asistentas	Informacijos apie projektą sklaidos elektroniniu būdu užtikrinimas, projekto IT administravimas, IT įrangos specifikacijų rengimas, el.tinklapio priežiūra, numatomas biudžetas už 24 dienas 2736 Lt.

11	1.1.3. Projekto koordinatorius	Vystymo bendrijos atstovas, užtikrins veiklų priežiūrą, numatomas bendras už 230 val. biudžetas 26220 Lt.
12	1.1.4. Psichologas- konsultantas	Tikslinės grupės atranka, iniciatyvinės grupės motyvavimas, psichologinis paruošimas už 60 dienų 7860 Lt. biudžetas
13	1.1.5. Psichologas	Tikslinės grupės švietimas psichologiniais klausimais, du mokymų ciklai viso už 80 valandų 3200 Lt. biudžetas
14	1.1.6. Darbo ABC, profesinio orientavimo užsiėmimai	Tikslinės grupės švietimas darbo paieškos, savęs pristatymo darbdaviui, CV kūrimas klausimais du mokymų ciklai viso už 40 val. 1200 lt. biudžetas
15	1.1.7 . Kompiuterinio raštingumo - informatikos mokytojas	Tikslinės grupės mokymas kompiuterinio raštingumo pagrindų, du mokymų ciklai viso už 80 val. 2400 lt. biudžetas
16	1.1.8. Anglų kalbos mokytojas	Tikslinės grupės mokymas anglų kalbos pagrindų, du mokymų ciklai, viso už 90 val. 2700 lt. biudžetas
17	1.1.9. Teisinių užsiėmimų specialistas	Tikslinės grupės mokymas teisės pagrindų, du mokymų ciklai, viso už 30 val. 1500 lt. biudžetas
18	1.1.10. Priklausomybių ligų specialistas	Tikslinių grupių švietimas priklausomybių nuo psichotropinių medžiagų ar alkoholio klausimais. Du mokymų ciklai už 40 val. 1600 lt. biudžetas
19	1.1.11. -13. Koordinatorius - kuratorius	3 projekto koordinavimo grupės nariai, skiriami iš tikslinės grupės. Įdarbinami kaip koordinatoriai ir dalyvių kuratoriai. Trys etatai po 6240lt, Bendra suma - 18720 lt.
20	1.1.14. Priklausomybių ligų ekspertas (dalyvių tikrinimas stebėjimas)	Tikslinės grupės stebėjimas, tikrinimas nuo priklausomybių. 9120 lt. biudžetas
21	1.1.15. Tyrėjas (tyrimo metodologijos parengimas, tyrimas)	Pagal paregtą tyrimo metodologiją, bus atliktas anketinis tyrimas. Tyrimo kaštai: pasirengimieji darbai, instrumento parengimas, anketavimas, anketinių duomenų suvedimas, statistinė duomenų analizė, apibendrinimas, išvadų parengimas. Tyrimas leis išsiaiškinti visuomenės požiūrį į buvusius narkomanus ir kalinius. 6000 lt.
22	1.2. Personalo mokymas	
23	1.3. Vietinės kelionės	VB narių vietinės kelionės Lietuvoje, susijusios su projekto veiklomis (kuras, vykstant automobiliu) bilietai už keliones, dienpinigai, bendra suma 12500 Lt.

24	1.4. Paslaugų pirkimas	Projekto veikloms vykdyti planuojama pirkti šias paslaugas: vertimo paslauga, juristo paslauga, bendra perkamų paslaugų suma 2500 Lt.
25	1.4.1. Bendrųjų įgūdžių ir psichologinės programos koregvimas.	Dalyvių pageidavimu bus pakoreguota programa . Numatomas paslaugos pirkimas už 5400 lt.
26	1.4.2. Išorės ekspertas, atsakingas už projekto veiklų vertinimą.	Išorės eksperto paslaugos reikalingos VB projekto veiklų turinio ir rekomendacijų įvertinimui, mokymų ir metodikų efektyvumo duomenų analizei atlikti. Atsakingas už projekto stebėsenos vertinimą, rizikos faktorių vertinimą. Autorinė sutartis, bendra suma 4000 Lt. Atlikta ir pateikta projekto veiklų vertinimo analizė.
27	1.5. Kita:	

28	Iš viso:	246446
29	2. Projekto dalyvių išlaidos	
30	2.1. Dirbančiųjų darbo užmokesčio sąnaudos	
31	2.2. Mokymo stipendijos	Dalyviams numatyta mokėti 8 lt. dienpinigius. Bendra suma 12960 lt.
32	2.3. Dalyvių išlaikymo išlaidos	
33	2.3.1. Dalyvių kelionių išlaidos	Dalyvių (tikslinės grupės narių) atvykimo į mokymus, Radijo laidas bei kitus su projektu susijusius renginius. Kelionių išlaidos projekto veiklų metu (tikslinei grupei) 10800 Lt..
34	2.3.2. Dalyvių apgyvendinimo išlaidos	
35	2.3.3. Dalyvių maitinimo išlaidos (mokymų metu)	Dalyvių (tikslinės grupės narių) maitinimo išlaidos mokymų metu. 30 asmenų 84 dienas už 20160 Lt.
36	2.4. Kita	
37	Iš viso:	43920
38	3. Kitos išlaidos	

39	3.1. Biuro prekės	Bus perkamos kanceliarinės prekės projekto veikloms vykdyti (popierius, vokai, rašikliai, segtuvai, įmautės, toneris, sąsiuviniai ir kt.) už 4800 Lt.
40	3.1.1. Biuro baldai	Trumpalaikis turtas - baldai skirti projekto personalo biuro įkūrimui, kurie bus talpinami ir eksplotuojami nuomuojamose biuro patalpose, Planuojama nuomuoti : darbo stalai, 2 vnt., stalai kompiuteriui, 2 vnt., spinta dokumentams, 1 vnt., spinta drabužiams, 1 vnt., kėdės (kompiuteriui), 2 vnt., biuro kėdės, 6 vnt., spintelė su stalčiais, 4 vnt.. kamštinė lenta, 1 vnt. bendra suma 3600 Lt.
41	3.1.2. Spausdintuvas	Nuomuojami spausdintuvai, 2 vnt..vienas personalo darbo kabinete kitas mokymo klasėje. Bendra suma 400 Lt..
42	3.1.3. Mokymo klasės baldai	Trumpalaikis turtas - baldai skirti projekto tikslinės grupės klasės įkūrimui, kurie bus talpinami ir eksplotuojami nuomuojamose klasės patalpose, Planuojama nuomuoti : dviviečiai darbo stalai, 15 vnt., stalai kompiuteriui, 15 vnt., 2 vnt., spintos drabužiams, 30 vnt., kėdės, 15 vnt. kedžių kompiuteriui, Mokymo lenta (1 vnt.), projektorius (1 vnt.). bendra suma 8000 Lt.
43	3.2. Ilgalaikis turtas	
44	3.2.1. Patalpų rekonstrukcijos darbai	
45	3.2.3. Ilgalaikis nematerialusis turtas	
46	3.2.3.1. Stacionarus kompiuteris (2 vnt. nuoma)	Nuomojami 2 stacionarūs kompiuteriai biuro įrengimui nuomuojamose patalpose. Bendra suma 3840 Lt.
47	3.2.3.2.. Programinė įranga stacionariems kompiuteriams 2 vnt. (nuoma).	Programinės įrangos nuoma, 2 vnt..stacionariems kompiuteriams. Bendra nuomos suma 2400 Lt.
48	3.2.3.3.Stacionarus kompiuterio (15 vnt.) nuoma	Nuomojami 15 stacionarūs kompiuteriai mokymo klasės įrengimui nuomuojamose patalpose. Bendra suma 21600 lt.
49	3.2.3.4. Programinė įranga stacionariam kompiuteriui (15 vnt.) nuoma	Programinės įrangos nuoma, 15 vnt..stacionariems kompiuteriams. Bendra nuomos suma 13500 lt.
50	3.2.3.5. Kopijavimo aparatas (nuoma).	Projekto personalo biurui nuomojamas kopijavimo aparatas. Bendra nuomos suma 960 Lt.
51	3.2.3.6. Telefono, fakso aparatas (nuoma).	Projekto personalo biurui nuomojamas telefono bei fakso aparatas. Bendra nuomos suma 288 Lt.
52	3.3. Biuro išlaikymas	

53	3.3.1.Patalpų nuoma: personalo, mokymo klasės, tikslinės grupės apgyvendinimo.	Biuro patalpų nuoma 24 mėn. Suma 24000 lt. Mokymo klasės suma 10000 lt. tikslinės grupės (iki 10 asmenų) apgyvendinimo patalpos su baldais. 5 mėn. Suma 38000 lt. Viso patalpų nuomai 72 000 lt. biudžetas.
54	3.3.2. Patalpų išlaikymas personalo, mokymo klasės.	Komunalinės paslaugos biuro 24 mėn. (el.en., šiluma, apsauga, aptarn.pasl.ir mobil.telefonų paslaugos) suma 19200 lt. mokymo klasės komun. Paslaugos 5 mėn. Suma 1500 lt. Viso 20700 lt.
55	3.4. Konferencijos, seminarai	
56	3.4.1.Konferencija	Bus organizuojamos projekto įgyvendinimo metu 2 konferencijos, kuriose dalyvaus iki 40 žm.kiekvienoje (konferencijos salės nuoma su įranga, konferencijos dalyviams medžiaga- segtuvai, rašymo priemonė, dalyvio kortelė, bendra už konferencijas suma 4000 lt.
57	3.4.2.VB koordinavimo grupės susitikimai	Antro etapo metu VB kordinavimo grupė susitiks 8 kartų. Susitikimo dalyvių skaičius iki 15 narių . Išlaidos susitikimui - 900 Lt.(salės nuoma su įranga ir dalyvių maitinimas).Bedra suma susitikimams planuojama 7200 Lt.
58	3.5. Informacijos sklaida ir reklama	Bukletų "Mano kelias" leidyba, projekto reklaminės atributikos gamyba (marškinėliai, kepuraitės), projekto reklama stende, projekto reklaminio plakato leidyba, straipsniai spaudoje (3 vnt.), internetinės svetainės sukūrimas viso išlaidų už 36000 Lt.
59	3.6. Auditas ir vertinimas	Numatoma suma pirmo ir antro etapo auditui atlikti ir įvertinti 8000 Lt.
60	3.7. Finansinės paslaugos	
61	3.7.1. Avanso draudimas	
62	3.7.2. Komisiniai bankui ir kitos finansinės išlaidos	
63	3.7.3. Ilgalaikio turto draudimas	
64	3.8. Nuosavo ilgalaikio turto nusidėvėjimas	
65	3.9. Tyrimai, studijos	
66	3.10. Kita	
67	3.10.1 Radio eterio kaštai	Radio eterio kaštai. Perkami radio "Mano kelias" eterio laikas , diskusijų transliavimas. Programų transliacijai numatyta 7000 Lt.
68	Iš viso:	214288

69	4. Tarptautinės veiklos išlaidos	
70	4.1. Tarptautinės kelionės	Lietuva – Didžioji Britanija: kelionė 3 asmenys po 1900 Lt., apgyvendinimas 4440 lt. Viso: 10140 Lt., (5700 lt. + 4440 lt.) Lietuva - Vokietija: kelionė 3 asmenys po 1800 lt. apgyvendinimas 3800; Viso 9200lt (5400 lt. + 3800 lt.). Viso 2 kelionės - 19340 lt.
71	4.2. Kita	
72	4.2.1. Tarptautinės VB "My way" internetinio tinklapio išlaikymo kaštai	Tarptautinio tinklapio administravimo išlaidos 10200 Lt.
73	Iš viso:	29540
74	IŠ VISO NUMATYTŲ PROJEKTO IŠLAIDŲ (28+37+68+73):	534194

Organizacijos pavadinimas

Vardas, pavardė, pareigos

Parašas

3 priedas

ŽOFI pagalbos lėšų paskirstymas 2007 m. sausio 1 d. – 2013 m. gruodžio 31 d.

Valstybė narė	Suartėjimo regionai*	Kiti regionai*	Iš viso*
Austrija	167 228	4 500 253	4 667 481
Belgija		23 301 312	23 301 312
Kipras		17 500 989	17 500 989
Čekija	24 003 691		24 003 691
Danija		118 606 682	118 606 682
Estija	74 632 182		74 632 182
Suomija		35 001 972	35 001 972
Prancūzija	30 389 485	161 309 090	191 698 575
Vokietija	86 073 715	52 352 951	138 426 666
Graikija	157 293 830	27 501 551	184 795 381
Vengrija	30 399 339	496 000	30 895 339
Airija		37 502 115	37 502 115
Italija	282 489 352	94 105 302	376 594 654
Latvija	110 369 814		110 369 814
Lietuva	48 418 135		48 418 135
Malta	7 435 476		7 435 476
Nyderlandai		43 102 430	43 102 430
Lenkija	651 791 012		651 791 012
Portugalija	198 766 492	20 001 128	218 767 620
Slovakija	11 242 552	892 801	12 135 353
Slovėnija	19 330 990		19 330 990
Ispanija	840 215 806	165 209 310	1 005 425 116
Švedija		48 502 732	48 502 732
Jungtinė Karalystė	38 335 019	84 004 734	122 339 753
Iš viso:	2 611 354 118	933 891 352	3 545 245 470

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1310&format=HTML&aged=1&language=LT&guiLanguage=en> [2007-08-02].

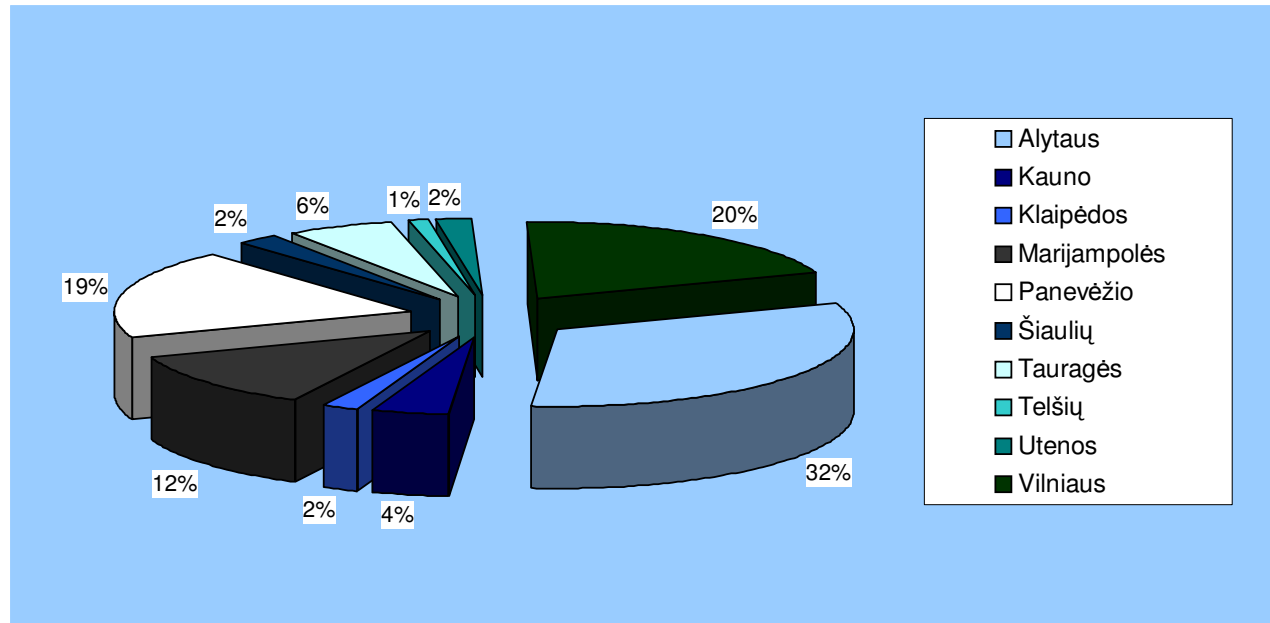
ES struktūrinė parama Lietuvai 2007-2013 m.

Šaltinis: Lietuvos 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti

Veiksmų programa	Fondas	ES struktūrinė parama (eurais)							
		Viso	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ESF									
Žmogiškųjų išteklių plėtros	ESF	935.018.009	117.398.982	118.920.478	121.407.777	129.335.299	139.720.757	148.532.819	159.701.897
Techninės paramos	ESF	93.288.718	11.713.144	11.864.947	12.113.110	12.904.055	13.940.235	14.819.432	15.933.795
ERPF ir Sanglaudos fondas									
Ekonomikos augimo	ERPF + Sanglaudos fondas	3.098.853.525	341.188.962	372.916.036	406.039.015	439.634.981	474.691.609	513.024.864	551.358.058
	ERPF	1.966.562.132	246.917.589	250.117.652	255.349.026	272.022.462	293.865.516	312.399.348	335.890.539
	Sanglaudos fondas	1.132.291.393	94.271.373	122.798.384	150.689.989	167.612.519	180.826.093	200.625.516	215.467.519
Sanglaudos skatinimo	ERPF, Sanglaudos fondas	2.648.332.571	282.902.803	314.854.833	347.672.610	377.711.747	407.787.205	442.202.263	475.201.110
	ERPF	1.475.388.221	185.246.780	187.647.587	191.572.358	204.081.391	220.468.865	234.373.637	251.997.603
	Sanglaudos fondas	1.172.944.350	97.656.023	127.207.246	156.100.252	173.630.356	187.318.340	207.828.626	223.203.507
IŠ VISO									
Iš viso (ESF, ERPF, Sanglaudos fondas)		6.775.492.823	753.203.891	818.556.294	887.232.512	959.586.082	1.036.139.806	1.118.579.378	1.202.194.860
Iš viso (ESF)		1.028.306.727	129.112.126	130.785.425	133.520.887	142.239.354	153.660.992	163.352.251	175.635.692
Iš viso (ERPF)		3.441.950.353	432.164.369	437.765.239	446.921.384	476.103.853	514.334.381	546.772.985	587.888.142
Iš viso (Sanglaudos fondas)		2.305.235.743	191.927.396	250.005.630	306.790.241	341.242.875	368.144.433	408.454.142	438.671.026
EŽŪFKP ir EŽF									
EŽŪFKP		1.743.360.093	260.974.835	248.836.020	236.928.998	244.741.536	248.002.433	250.278.098	253.598.173
EŽF		54.713.408	6.937.316	6.978.531	7.086.453	7.546.096	8.161.553	8.671.254	9.332.205

Šaltinis: Finansų ministerija

BPD 1.5 priemonės įsisavintų lėšų pasiskirstymas apskrityse

Šaltinis: Finansų ministerija

BPD PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO BŪKLĖ NUO BPD ĮGYVENDINIMO PRADŽIOS IKI 2007 08 31 d. pagal duomenų būklę SFMIS*

BPD prioriteto ir priemonės kodas	BPD priemonės pavadinimas	BPD 2004-2006 m. įsipareigojimai (mln.Lt)				Pagal BPD finansuojama projektų iš viso ¹				Pagal BPD baigta įgyvendinti projektų ¹ [išsivinta lėšų (mln. Lt) ¹						
		Iš viso:	iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų	iš nacionalinių viešųjų lėšų	iš privačių lėšų	vnt.	Finansuojamiems projektams pagal pasirašytas sutartis paskirstyta BPD lėšų (mln. Lt) ²			iš lėšų dalis nuo įsipareigojimų ES dalies (%) ³	Pagal galutinius mokėjimo prašymus projektų vykdytojams ir rangovoms apmokėtos sumos (mln. Lt)		deklaruotinos lėšos (mln. Lt) ⁴		ES lėšų dalis nuo ES įsipareigojimų (%)	ES lėšų dalis nuo ES įsipareigojimų (%)
							Iš viso:	iš jų ES lėšos	8=7/2*100		Iš viso: ¹	iš jų ES lėšos	viso: ¹	iš jų ES lėšos ¹		
	Viso BPD:	4167,2	3090,9	1366,8	502	531,7	169,7	03%	837	39,8	80,4	8%	063,7	460,5	7%	
1	Prioritetas															
	Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	1585,2	1198,3	386,9	65	729,6	231,1	03%	80	39,8	91,7	3%	65,0	27,6	2%	
1.1	Transporto infrastruktūros prieinamumo ir paslaugų kokybės gerinimas	655,4	491,5	163,8	80	733,1	499,6	102%	40	361,2	264,5	54%	458,1	326,3	66%	
1.2	Energijos teikimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas	283,9	207,3	76,7	126	309,7	216,7	105%	55	92,4	62,1	30%	141,7	98,6	48%	
1.3	Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija	113,3	85,0	28,3	101	132,7	89,7	106%	19	21,5	15,5	18%	43,4	31,3	37%	
1.4	Sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimas ir modernizavimas	148,1	118,4	29,6	122	152,4	121,9	103%	36	13,6	10,9	9%	82,9	66,3	56%	

1.5	Darbo rinkos bei socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	130,7	100,7	30,1		100	131,9	101,0	100%	65	9,1	7,3	7%	33,2	25,9	26%
1.5	Švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijų infrastruktūros plėtra	253,8	195,4	58,4		136	269,8	202,3	104%	65	42,0	31,5	16%	105,7	79,2	41%
2	Prioritetas															
	Žmogiškųjų išteklių plėtra	749,4	565,6	183,8		36	67,6	72,3	01%	8	3,6	5,1	%	62,9	96,1	5%
2.1	Užimtumo gebėjimų ugdymas	121,2	90,9	30,3		5	121,2	90,9	100%	2	22,2	16,7	18%	54,1	40,6	45%
2.2	Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių ugdymas	225,7	169,3	56,4		239	235,0	170,1	100%	13	5,0	3,5	2%	73,8	53,4	32%
2.3	Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija	70,7	56,6	14,1		97	70,9	56,5	100%	7	3,7	2,8	5%	22,9	18,1	32%
2.4	Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas	211,2	158,4	52,8		192	214,1	160,1	101%	6	2,7	2,0	1%	74,2	55,6	35%
2.5	Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje	120,7	90,5	30,2		103	126,4	94,7	105%	0	0,0	0,0	0%	37,8	28,3	31%
3	Prioritetas															
	Gamybos sektoriaus plėtra	1038,1	768,0	270,1		52	224,7	03,7	05%	6	40,3	63,5	1%	34,3	91,5	8%
3.1	Tiesioginė parama verslui	382,2	280,4	101,8		110	411,9	279,8	100%	35	208,2	141,4	50,4%	265,9	181,0	65%
3.2	Verslo aplinkos gerinimas	137,3	103,0	34,3		55	181,6	108,1	105%	8	28,4	19,5	18,9%	35,6	24,6	24%
3.3	Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra	217,7	158,9	58,8		42	258,9	166,8	105%	22	2,6	1,9	1,2%	97,7	60,8	38%
3.4	Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos	300,9	225,7	75,2		45	372,4	249,0	110%	1	1,1	0,8	0,3%	35,1	25,1	11%
4	Prioritetas															
	Kaimo plėtra ir žuvininkystė	670,8	466,2	196,8	,8	818	82,8	67,4	00%	430	12,8	81,5	0%	50,2	06,8	6%
4.1	Investicijos į žemės ūkio valdas	293,5	198,3	95,2		648	310,7	205,6	104%	490	203,2	134,3	68%	230,4	152,3	77%
4.2	Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas	55,8	41,9	14,0		676	55,8	41,9	100%	667	55,1	41,3	99%	55,0	41,2	99%
4.3	Žemės ūkio produktų perdirbimo ir rinkodaros gerinimas	94,1	69,4	24,7		36	93,7	69,1	100%	16	38,6	28,5	41%	44,3	32,7	47%
4.4	Kaimo vietovių pritaikymo ir plėtros skatinimas	129,2	91,8	37,3		135	138,6	93,9	102%	49	66,7	43,6	47%	70,5	46,1	50%

4.5	Miškų ūkis	19,2	14,1	5,1		76	20,8	15,1	107%	42	11,6	8,4	60%	12,1	8,8	62%
4.6	Leader + pobūdžio priemonė	8,8	6,6	2,2		118	8,7	6,5	99%	64	1,2	0,9	14%	1,3	1,0	15%
4.7	Mokymas	3,0	2,3	0,8		41	2,9	2,2	95%	31	1,4	1,0	45%	1,4	1,1	47%
4.8	Veikla, susijusi su žvejybos laivynu	39,5	29,6	9,8	,1	28	31,4	23,5	79%	20	22	16	55%	21,8	16,3	55%
4.9	Vandens išteklių apsauga ir plėtra, žuvininkystė, žvejybos uosto įrengimai, žuvų perdirbimas, rinkodara ir žvejyba vidaus vandenyse	25,9	11,0	7,2	,7	13	19,1	8,9	81%	6	13	7	61%	12,4	6,6	60%
4.10	Kita veikla (susijusi su žuvininkyste)	1,8	1,3	0,4		47	1,3	0,9	72%	45	1	1	43%	1,0	0,7	55%
5	Prioritetai															
	Techninė pagalba	123,6	92,7	30,9		31	27,1	5,3	03%	3	4,8	8,6	0%	1,3	8,4	1%
5.1	Paramos programos parengimui, valdymui, priežiūrai ir kontrolei (ERPF)	66,5	49,9	16,6		44	66,0	49,5	99%	19	19,5	14,6	29%	28,7	21,5	43%
5.2	Programos viešinimas ir vertinimas (ESF)	57,1	42,8	14,3		87	61,1	45,8	107%	14	5,4	4,0	9%	22,7	17,0	40%

duomenys gauti prisijungus prie SFMIS š.m. rugsėjo 3 d. vykdant LR Vyriausybės 2007 m. vasario 13 d. pasitarimo sprendimo Nr. 11 (9 kl.) 3.1 p. nuostatas, faktiniai BPD įgyvendinimo duomenys apie pasirašytą paramos sutartį ir įsisavintas lėšas yra talp

Lentelės 5,6,7,9,10,11,13,14 stulpeliuose pateiktus duomenis Finansų ministerija pildo iš SFMIS. Pateiktų duomenų operatyvų įvedimą į SFMIS ir šių duomenų teisingumą užtikrina atitinkamos institucijos.

Pagal BDPD pasirašytis sutartis įgyvendinami projektai ir paskirstytos lėšos.

Atsižvelgiant į leistas viršyti maksimalias lėšų sumas, dėl kurių asiganavimų valdytojai turi teisę prisiimti įsipareigojimus (sudarydami paramos sutartis dėl projektų), pasirašytų paramos sutarčių vertė viršija PD numatytas lėšas.

Lėšų suma, išmokėta projektų vykdytojams ir rangovams (paslaugų teikėjams ar prekių tiekėjams); ES struktūrinių fondų atveju - pripažinta deklaruotina EK lėšų suma.

Šaltinis: Finansų ministerija

Informacija apie paraiškas ir pasirašytas paramos sutartis pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kuruojamos BPD 2.1 priemonės "Įsidarbinimo gebėjimų ugdymas" kvietimus teikti paraiškas

Kvietimo Nr.	Veiklos sritis	Paskelbtas kvietimas teikti paraiškas					Informacija apie paraiškas ir sutartis								
		Data		Kvietimo biudžetas		Kvietimo biudžete numatytos, bet nepanaudotos SF lėšos	Pateikta paraiškų			Pasirašyta sutarčių				Sutarčių pasirašymo data	
		pradžia	pabaiga	SF lėšos	bendras finansavimas		vnt	bendra projektų vertė, eurais	prašoma paramos bendra suma, eurais	vnt	bendra projektų vertė, eurais	skiriamos paramos bendra suma, eurais	iš jų ES dalis, eurais		
BPD2004-ESF-2.1.0-01	1.1; 1.2; 1.3	2004.08.02	2004.09.17	9.983.781,28	3.327.734,01	2.896,20	3	13.311.515,29	10.911.723,82	3	13.307.784,99	10.908.422,44	9.980.885,08	2005.02.15	
BPD2004-ESF-2.1.0-02	2.1; 2.2	2005.09.30	2005.11.28	543.037,53	181.012,51	0,00	1	724.050,05	543.037,53	1	724.050,05	543.037,53	543.037,53	2006.03.30	
BPD2004-ESF-2.1.0-03	3.1	2006.04.28	2006.05.22	15.795.006,95	5.265.002,32	0,00	1	21.060.009,27	17.900.834,11	1	21.060.009,27	17.901.007,88	15.795.006,95	2006.08.31	
IŠ VISO:				26.321.825,76	8.773.748,84	2.896,20	5	35.095.574,61	29.355.595,46	5	35.091.844,30	29.352.467,85	26.318.929,56		

1.1 Veiklos sritis "Bedarbių ir asmenų, išpėtų apie atleidimą, profesinio rengimo plėtra"; 1.2 veiklos sritis "Bedarbių užimtumo rėmimas"; 1.3 veiklos sritis "Lietuvos darbo biržos administracinių gebėjimų plėtra"; 2.1 veiklos sritis "Darbo biržos administracinių gebėjimų stiprinimas; 2.2. veiklos sritis "Darbo biržos teikiamų paslaugų, darbo rinkos politikos priemonių ir programų efektyvumo tyrimai ir jų tobulinimas"; 3.1 veiklos sritis "Aktyvių darbo rinkos politikos priemonių, leidžiančių didinti bedarbių užimtumo gebėjimus bei galimybes susirasti darbą, užtikrinančių nedarbo prevenciją, plėtra ir įgyvendinimas".

Šaltinis: Finansų ministerija

Informacija apie paraiškas ir pasirašytas paramos sutartis pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos administruojamos BPD 2.2 priemonės "Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių ugdymas" kvietimus teikti paraiškas

Kvietimo Nr.	Veiklos sritis	Paskelbtas kvietimas teikti paraiškas					Informacija apie paraiškas ir sutartis								
		Data		Kvietimo biudžetas			Pateikta paraiškų			Pasirašyta sutarčių				Sutarčių pasirašymo data	
		pradžia	pabaiga	SF lėšos	bendrasis finansavimas	Kvietimo biudžete numatytos, bet nepanaudotos SF lėšos	vnt	bendra projektų vertė, eurai	prašoma paramos bendra suma, eurai	vnt	bendra projektų vertė, eurai	skiriamos paramos bendra suma, eurai	iš jų ES dalis, eurai		
BPD2004-ESF-2.2.0-01	1, 2, 3, 4, 5	2004.07.15	2004.09.27	8.688.600,56	2.896.200,19	-601.920,18	107	5.966.172,38	5.966.172,38	45	17.494.469,13	11.171.236,10	9.290.520,74	2005.03.07	
BPD2004-ESF-2.2.0-02	1, 2, 3, 4	2005.05.31	2005.08.22	39.214.660,78	13.071.553,59	-999.309,91	222	4.480.421,69	4.480.421,69	196	74.849.704,01	50.416.143,13	40.213.970,69	2006.03.06	
IŠ VISO:				47.903.261,34	15.967.753,78	-1.601.230,09	329	10.446.594,07	10.446.594,07	241	92.344.173,13	61.587.379,23	49.504.491,43	-	

1. Parama pramonės, verslo įmonių dirbančiųjų mokymui;
2. Parama valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų dirbančiųjų mokymui;
3. Socialinės partnerystės plėtojimas;
4. Gyventojų kompiuterinio raštingumo ugdymas;
5. Gyventojų, gyvenančių probleminėse teritorijose ir tose, kuriose vyksta esminiai ekonominės veiklos pertvarkymai, mokymas, perkvalifikavimas, kvalifikacijos kėlimas.

Šaltinis: Finansų ministerija

Informacija apie paraiškas ir pasirašytas paramos sutartis pagal Švietimo ir mokslo ministerijos administruojamos BPD 2.4 priemonės „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“ kvietimus teikti paraiškas

Kvietimo Nr.	Veiklos sritis	Paskelbtas kvietimas teikti paraiškas				Informacija apie paraiškas ir sutartis								
		Data		Kvietimo biudžetas		Pateikta paraiškų			Pasirašyta sutarčių				Sutarčių pasirašymo data	
		pradžia	pabaiga	SF lėšos, eurai	bendras finansavimas, eurai	vnt	bendra projektų vertė, eurai	prašoma paramos bendra suma, eurai	vnt	bendra projektų vertė, eurai	skiriamos paramos bendra suma, eurai	iš jų ES dalis, eurai		
BPD2004-ESF-2.4.0-01	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	2004.08.06	2004.09.24	19.964.376,00	6.654.599,00	170	61.842.145,98	60.109.789,16	64	27.959.178,35	27.311.819,68	20.899.598,80	2005.03.07 2005.03.16 2005.03.23 2005.03.30	
BPD2004-ESF-2.4.0-02	6, 7	2004.10.04	2007.10.20	29694474,00	10.170.875,00	3	3.201.277,80	3.201.277,80	3	3.201.277,80	3.201.277,80	2.400.958,35	2005.03.07 2005.03.16	
BPD2004-ESF-2.4.0-03	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	2005.08.26	2005.09.19	22.567.389,00	8.076.850,00	179	60.270.907,48	49.710.273,11	125	30.859.691,55	30.044.609,88	23.058.447,13	2006.05.05 2006.05.10 2006.05.15 2006.10.27 2006.10.30	
IŠ VISO:						352	125.314.331,26	113.021.340,07	192	62.020.147,70	60.557.707,36	46.359.004,28		

Priemonės veiklos sritys:

- 1) nacionalinės kvalifikacijų sistemos plėtra;
- 2) žinių ir kompetencijos vertinimo sistemos plėtra;
- 3) kokybės užtikrinimo sistemos plėtra;
- 4) mechanizmų, mažinančių „iškritimą“ iš bendrojo švietimo sistemos, kūrimas;
- 5) „antros galimybės“ sąlygų plėtojimas;
- 6) inovatyvių mokymo(si) metodų ir formų kūrimas ir diegimas;
- 7) mokymo(si) medžiagos sukūrimas ir publikavimas;
- 8) mokytojų rengimo sistemos tobulinimas;
- 9) profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemos plėtra;
- 10) techninė pagalba (įskaitant specialistų poreikio tyrimus, studijas)

Šaltinis: Finansų ministerija

BPD 2.4 priemonės rodikliai

Rodiklio pavadinimas	BPD numatytų tikslų kiekybinė išraiška	Pagal pasirašytas paramos sutartis planuojami pasiekti rodikliai	Nuo BPD patvirtinimo iki ataskaitos pateikimo datos pasiekti rodikliai (2004 m. + 2005m.+ 2006 m.)	Per 2004-2006 m. pasiekti BPD tikslai	
				(4/2*100 % pasiekimo rezultatai palyginti su pasirašytose sutartyse suplanuotais rodikliais siekiant BPD tikslų)	(4/3*100% pasiekimo rezultatas palyginti su BPD)
1	2	3	4	5	6
Pasiekimų rodikliai					
Įregistruoti pateiktos profesinio mokymo/studijų programos	100	160	41	41 %	25,63 %
Išmokyti naudos gavėjai veiklos pabaigoje, iš jų:	2000	284 509	22 385	1119,25 %	7,87 %
Rezultatų rodikliai					
Įregistruotos mokymosi/profesinio mokymo/studijų (pirmosios pakopos) programos	40	85	37	92,5 %	43,53 %
Švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų institucijos, gavusios institucinį įvertinimą	10	15	0	0 %	0 %

Šaltinis: Finansų ministerija

Informacija apie paraiškas ir pasirašytas paramos sutartis pagal Švietimo ir mokslo ministerijos administruojamos BPD 2.5 priemonės „Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje“ kvietimus teikti paraiškas

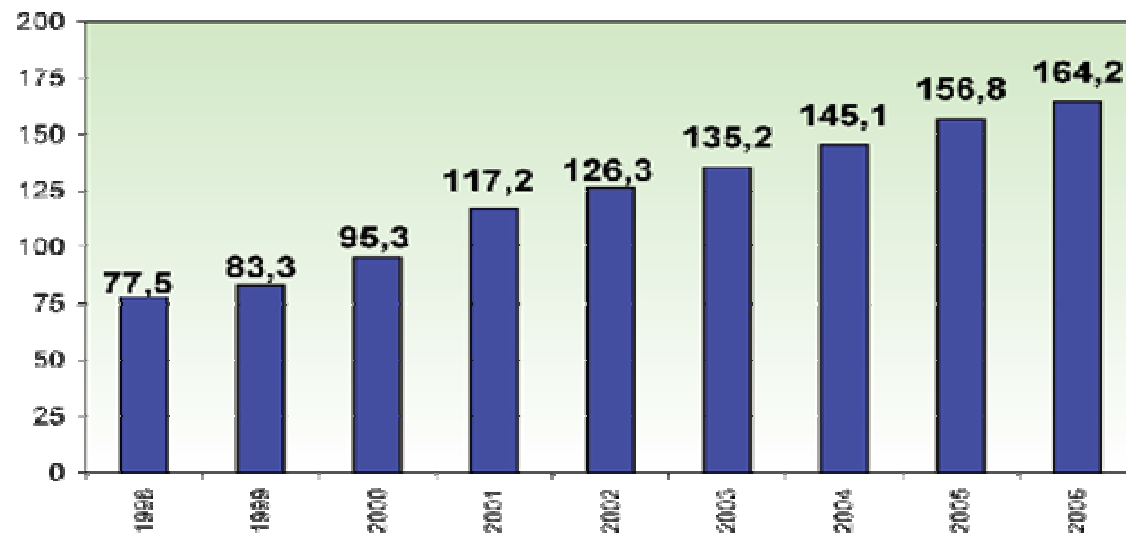
Kvietimo Nr.	Veiklos sritis	Paskelbtas kvietimas teikti paraiškas				Informacija apie paraiškas ir sutartis							
		Data		Kvietimo biudžetas		Pateikta paraiškų			Pasirašyta sutarčių				Sutarčių pasirašymo data
		pradžia	pabaiga	SF lėšos	bendras finansavimas	vnt	bendra projektų vertė, eurai	prašoma paramos bendra suma, eurai	vnt	bendra projektų vertė, eurai	skiriamos paramos bendra suma, eurai	iš jų ES dalis, eurai	
BPD2004-ESF-2.5.0-01	1,2,3,4,5,6,7	2004.08.06	2004.09.22	8.760.827,44	2.920.275,72	55	22.171.566,96	20.593.744,99	20	7.495.653,67	6.979.165,32	5.621.308,87	2005.03.02
BPD2004-ESF-2.5.0-02	1,2,3,4,5,6,7	2004.10.04	2004.10.20	4.344.300,28	1.448.100,09	7	5.105.181,01	5.096.492,41	6	4.791.985,63	4.791.985,63	3.593.989,23	2005.03.02
BPD2004-ESF-2.5.0-03	1,2,3,4,5,6,7	2005.08.26	2005.09.22	16.994.958,01	6.180.898,69	99	35.193.725,62	33.395.763,04	77	24.310.170,88	23.360.586,05	18.213.859,26	2006.05.18; 2006.05.30; 2006.05.31; 2006.06.08; 2006.07.13; 2006.10.27; 2006.12.28
IŠ VISO:				30.100.085,73	10.549.274,50	161	62.470.473,60	59.086.000,44	103	36.597.810,18	35.131.737,00	27.429.157,35	

Priemonės veiklos sritys:

1. magistrantūros, doktorantūros ir podiplominės studijos prioritetinėse MTEP srityse ir jų mobilumo užtikrinimas;
2. mokslininkų ir kitų tyrėjų, atitinkančių rinkos poreikius, ruošimas, jų kvalifikacijos tobulinimas bei perkvalifikavimas;
3. MTEP ekspertų rengimas;
4. MTEP kokybės užtikrinimas mokslo ir studijų sistemoje;
5. mokslo ir studijų institucijų informacinės sistemos ir duomenų bazių sukūrimas, tobulinimas ir stebėseną;
6. žinių ir gebėjimų apie mokslą, technologijas, inovacijas gilinimas ir sklaidą;
7. techninė pagalba.

Šaltinis: Finansų ministerija

LIGOTUMO NARKOMANIJOMIS DINAMIKA LIETUVOS RESPUBLIKOJE 1998-2006 M. (100 000 GYV.)

Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenys

BPD prioritetų įgyvendinimo būklė nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2006 m. gegužės 31 d.

BPD prioritetai	2004-2006 m. įsipareigojimai, (mln.Lt)***			Pasirašyta sutarčių ****				Įsisavinta lėšų (išlaidų pripažintų deklaruoti nominis EK, suma) (mln. Lt)			
	Iš viso:	Lietuvo s lėšų dalis (NB)	ES lėšų dalis	vnt.*	Nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2006 m.gegužės 31 d. pagal SFMIS		ES lėšų dalis nuo įsipareig ojimų ES dalis (%)	Nuo BPD įgyvendinimo pradžios iki 2006 m. gegužės 31 d. pagal SFMIS			
					Sutarčių vertė (mln. Lt)*	ES lėšų dalis		viso:*	iš jų ES dalis*	ES lėšų dalis nuo ES įsipareigojimų (%)	
1 prioritetas. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	1585,21 3	386,888	1198,32 4	332	874,799	636,522	53,1%	368,793	271,263	22,6%	
2 prioritetas. Žmogiškųjų išteklų plėtra	749,443	183,825	565,618	590	666,667	498,099	88,1%	30,137	22,436	4,0%	
3 prioritetas. Gamybos sektoriaus plėtra	1038,12 6	270,122	768,004	85	515,359	358,138	46,6%	87,303	56,182	7,3%	
4 prioritetas. Kaimo plėtra ir žuvininkystė	662,956	196,775	466,181	1153	528,602	265,847	57,0%	155,111	107,379	23,0%	
5 prioritetas. Techninė parama	123,634	30,909	92,726	87	70,659	52,946	57,1%	5,423	4,067	4,4%	
Iš viso BPD	4159,37 2	1068,51 9	3090,85 3	2247	2656,086	1811,55 2	58,6%	646,767	461,326	14,9%	

• Lentelės skiltis, pažymėtas žvaigždutėmis Finansų ministerija pildo iš SFMIS. Pateiktų duomenų operatyvų įvedimą į SFMIS ir šių duomenų teisingumą užtikrina tarpinės institucijos.

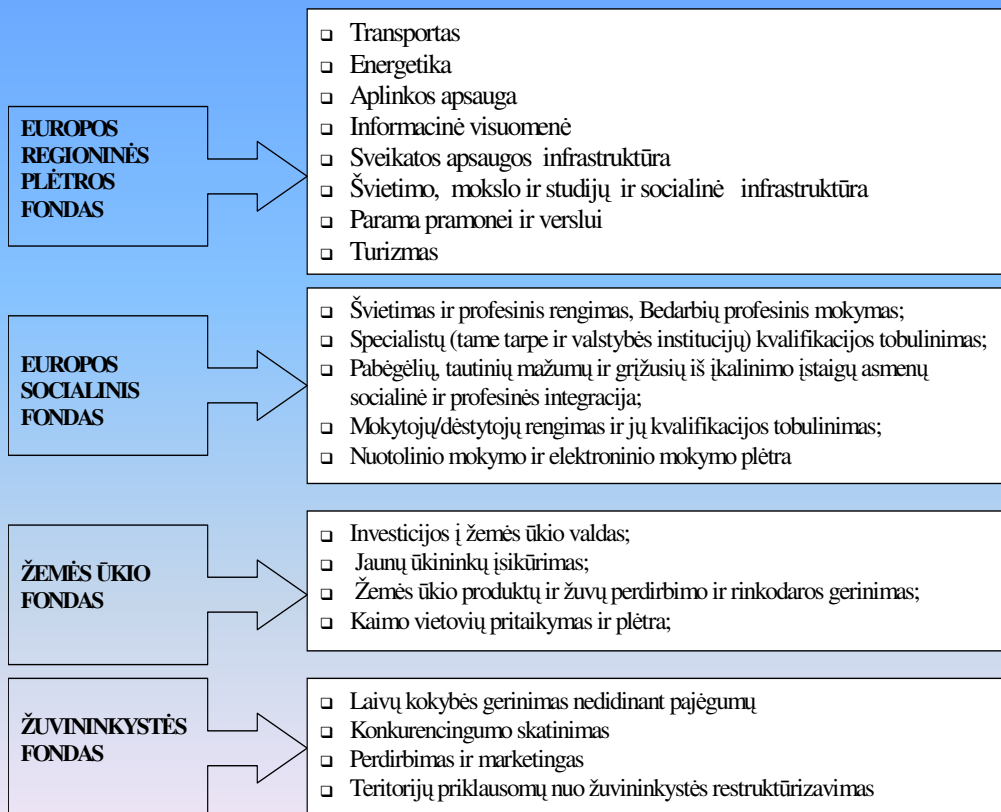
**įskaitant BPD 1.5. priemonės dalį už kurios administravimą yra atsakinga ši institucija

*** Galima paklaida dėl apvalinimo (+/-) 0,001 tikslumu

**** Pagal LRV 2006 m. gegužės 2 d. nutarimą Nr.390 - leista viršyti maksimalias lėšų sumas, dėl kurių 2006 m. asiganavimų valdytojai tur i teisę prisiimti įsipareigojimus, sudarydami sutartis dėl projektų, todėl pasirašytų sutarčių vertė viršija BPD numat

http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2006/BPD_igyvendinimas_2006-05-31.xls
[2007-07-01].

ES Struktūriniai fondai ir jų finansuojamos sritys

http://www.zum.lt/min/failai/2005-11-18-ES_parama.pps [2007-07-30].

OPTIMALI MOKYMO PROGRAMA

Asmenims, išėjusiems iš įkalinimo įstaigos bei kenčiantiems nuo priklausomybės kvaišalams

Mokymo programos pavadinimas:	Darbo paieškos įgūdžių lavinimo programa
Tikslinės grupės, kurioms skirta mokymo programa:	Nedirbantys, ieškantys darbo asmenys, išėję iš įkalinimo įstaigos, bei kenčiantys nuo priklausomybės kvaišalams žmonės.
Mokymo programos trukmė valandomis:	177
Mokymo programos įgyvendinimo principai:	<p>Programa įgyvendinama dviem etapais:</p> <p>PIRMASIS - motyvacinis Trukmė – 2-3 mėnesiai, 177 mokymo valandos, 6 mokomieji dalykai:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Psichologiniai savęs pažinimo, komunikaciniai užsiėmimai (40 val.) 2. Darbo paieškos ABC, profesinio orientavimo užsiėmimai (20 val.) 3. Kompiuterinio raštingumo kursai (40 val.) 4. Anglų kalbos pradžiamokslis (45 val.) 5. Teisiniai užsiėmimai (10 val.) 6. Švietimas priklausomybių klausimais (7 val.) <p>ANTRASIS – kvalifikacijos įgijimo Skirtas žmonėms, turintiems kvalifikacijos koregavimo poreikį, motyvuotiems įgyti profesiją. Tai specialybės mokymai, kurių trukmė gali būti nuo 40 val. iki 12 mėnesių.</p>
Reikalavimai mokymų aplinkai:	<p>Kryptys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mokymo(si) metodų įvairovė (ypač paremtų kritinio mąstymo schema, skatinančia dalyvių iniciatyvumą, ugdančia jų kūrybiškumą, sudarančia sąlygas savųjų interesų plėtrai ir saviraiškai); • Pasitikėjimu ir pagarba pagrįsto besimokančiojo ir lektoriaus santykių kūrimas; • Pasitikėjimo savo jėgomis skiepijimas, savo vertės jausmo ugdymas; • Paties iniciatyvos (noro daugiau sužinoti, patirti), dėmesio įvairiai veiklai skatinimas. <p>Reikalingos sąlygos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Būtina išsiaiškinti ką programos dalyvis žino ir mano tam tikra tema. • Galimybė laisvai reikšti savo mintis. Stimuliuojanti ir produktyvi aplinka užsiėmimuose – viena iš sąlygų kritiniam mąstymui ugdyti. • Nuomonių įvairovė. Kai programos dalyviams leidžiama laisvai samprotauti, atsiranda minčių ir nuomonių įvairovė. • Aktyvus kiekvieno grupės nario dalyvavimas. Jeigu leidžiama likti pasyviems, nesudaromos sąlygos asmens kritiniam mąstymui reikštis. • Nebijojimas rizikuoti. Lektorius turi užtikrinti, kad idėjų išjuokimas nebus toleruojamas.

	<ul style="list-style-type: none"> • Pagarba. Įsitikinę, kad jų nuomonė vertinama, o idėjos ir įsitikinimai gerbiami, dalyviai ir patys ima jausti savo mąstymo vertę, į šį procesą bei jo rezultatus ima žiūrėti daug rimčiau. • Nuomonių kaita, tolerancija. Siekiama, kad dalyviai dalyvautų nuomonėmis ne todėl, kad to pageidauja programos vadovas, bet todėl, kad jie suvoktų, jog ką nors atiduodami, keisdami jie turi ir tam tikros naudos. • Savitarpio pagalba. Skatinti dalyvių savitarpio paramą, jeigu kuriam dalyviui dalykas sekasi sunkiau, mokymų vadovas turi prašyti pažangesnius padėti jam po pamokų.
<p>Reikalavimai mokymo programos vadovams:</p>	<p>Mokymo vadovų kvalifikacija pagal mokamuosius dalykus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 dalykas- psichologas, socialinis psichologas (turi turėti nemažiau 6 mėnesių darbo su tikslinės grupės atstovais patirtį); • 2 dalykas- psichologas, darbo biržos atstovai, įmonių vadovai; • 3 dalykas- anglų kalbos mokytojas; • 4 dalykas- informatikos mokytojas; • 5 dalykas- teisės specialistas; • 6 dalykas- priklausomybių ligų specialistas. <p>Bendri reikalavimai mokymų vadovams:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neturėti išankstinės neigiamos nuostatos apie programos dalyvius. • Gerbti dalyvius kaip žmones, vien už dalyvavimą verta rodyti nuoširdų susidomėjimą jais, jų likimais. • Parodyti jiems pasitikėjimą, pabrėžti jų asmeninę atsakomybę už savo poelgius. • Stiprinti jų savigarbos savimi jausmą, kuo dažniau padrąsinti, keisti jų požiūrį į save, kad neprisiimtų stigmatizuoto asmens vaidmens. • Skatinti dalyvius pagarbiai elgtis vienas kito atžvilgiu, nežeminti ir nereplikuoti. Neleisti susidaryti konfliktinei situacijai. • Skatinti savitarpio pagalbos grupės kūrimą, žinoti tokių grupių principus.
<p>Reikalavimai taikomai metodologijai:</p>	<p>Mokymo metodai: žinios, diskusijos, savianalizė, pratimai, treningas, testai., konsultacijos, edukaciniai filmai.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programoje yra taikomi kūrybingumą, savarankiškumą plėtojantys mokymo metodai, ugdomi gebėjimai: kritinis mąstymas, įvairių alternatyvų vertinimas, nuomonių derinimas, dalyvių savitarpio pagalbą. • Būtina atsižvelgti į savo emocijas, kurios kyla dėlto ką kalba pašnekovas. Patartina pasikliauti jomis, jeigu kyla jausmas, kad klientas nenuoširdus. Šie asmenys puikiai sugeba meluoti, o svarbiausia jie patys tiki tuo, ką meluoja. Stengtis netapti manipuliacijos objektu. • Svarbu laikytis psichologo profesinės etikos principų, ypač konfidencialumo principo. • Kalbėti dalyviams suprantama kalba, vengti mokslinių, sunkiai suprantamų žodžių, kad neatsirastų barjero tarp jūsų ir dalyvių. • Nuolat stiprinti motyvaciją darbinei veiklai nagrinėjamos temos kontekste.

Mokomasis dalykas	Tema	Valandos
1. Dalykas: Psichologiniai savęs pažinimo, komunikaciniai užsiėmimai.	1.1. Tema: Susitikimas	2
	1.2. Tema: Aš vaizdas	2
	1.3. Tema: Konkurencija-ar neišvengiamas dalykas?	2
	1.4. Tema: Bendravimo įgūdžių svarba.	2
	1.5. Tema: Temperamentas, charakteris	2
	1.6. Tema : Poreikiai, norai, vertybės	2
	1.7. Tema: Socialinis mąstymas	3
	1.8. Tema: Ar mes sugebame bendrauti?	3
	1.9. Tema : Ar mes mokame veikti kartu?	3
	1.10. Tema: Emocijos, jų funkcijos, reikšmės. Emocinis stresas	2
	1.11. Tema: Agresija, smurtas, emocijų valdymas	3
	1.12. Tema: Konfliktai, jų sprendimo būdai	2
	1.13. Tema: Šeimyniniai santykiai, konfliktai poroje ar šeimoje	2
	1.14. Tema: Pasitikėjimas savimi	2
	1.15. Tema: Socialiniai vaidmenys.	2
	1.16. Tema: Asmenybės raida, brandumas	2
	1.17. Tema: Socialinė įvairovė.	2
	1.18. Tema: Žvilgsnis į ateitį, apibendrinimas ir užbaigimas.	2
	IŠ VISO:	40 akad. val.
2 Dalykas : Darbo paieškos ABC, profesinio orientavimo užsiėmimai.	2.1. Tema: Profesinio tinkamumo įvertinimas.	3
	2.2. Tema: Pasirengimas ieškoti darbo.	1
	2.3. Tema: Sugebėjimai, reikalingi darbui susirasti.	2
	2.4. Tema: Curriculum Vitae ir motyvacinio laiško rašymas.	4
	2.5. Tema: Pokalbis su darbdaviu.	4
	2.6. Tema: Orientacija darbo rinkos situacijoje (Darbo biržos atstovai, įmonių vadovai).	6
		IŠ VISO:
3 Dalykas: Kompiuterinio raštingumo kursai.	3.1. Tema: Pagrindinės informacinių technologijų sąvokos.	3
	3.2. Tema: Naudojimasis kompiuteriu ir failų tvarkymas (MS Windows XP).	10

4 Dalykas: Anglų kalbos pradžiamokslis	3.3. Tema: Tekstų tvarkymas (MS Word).	12
	3.4. Tema: Informacija ir komunikacija (Internet Explorer, Outlook Express).	18
	3.5. Tema: Informacinės technologijos visuomenėje.	5
	Žinių patikrinimai	2
	Iš VISO:	50 akad. val.
	4.1. Tema: / Starter/ Bendrosios žinios, transkripcija, skaitymas.	3
	4.2. Tema: Veiksmažodis BE	2
	4.3. Tema: Daiktavardžių daugiskaita	1
	4.4. Tema: Skaitvardžiai	1
	4.5. Tema: Artikelis	2
	4.6. Tema: Paprastųjų veiksmažodžių laikų formos	4
	4.7. Tema: Įvardžiai	2
	Žinių patikrinimas	1
	4.8. Tema: Savybinis daiktavardžių linksnis	1
	4.9. Tema: Tęstiniai veiksmažodžių laikai	4
	4.10. Tema: Modaliniai veiksmažodžiai	1
	4.11. Tema: Atliktiniai laikai	4
	4.12. Tema: Būdvardis	2
	4.13. Tema: Prielinksniai	2
	Žinių patikrinimas	2
	4.15. Tema: Žodžių tvarka vientisiniame sakinyje	2
	4.16. Tema: Klausiamieji sakiniai	2
	4.17. Tema: Netiesioginė kalba	2
Praktiniai užsiėmimai	12	
Iš VISO:	50 akad. val.	
5 Dalykas: Teisiniai užsiėmimai	5.1. Tema: Teisė-žmonių santykių reguliatorius	1
	5.2. Tema: Darbo teisė	4
	5.3. Tema: Teisinė pagalba Lietuvoje.	1
	5.4. Tema: Pilietinės visuomenės samprata, pilietiškumas	2
	Teisininko konsultacijos	2

6 mokomasis dalykas: Švietimas priklausomybių klausimais.	Iš VISO:	10 akad. val.
	6.1. Tema: Mitai apie narkotikus	2
	6.2. Tema: Edukaciniai filmai	3
	6.3. Tema: pagalba kenčiantiems nuo priklausomybės.	2
	Iš VISO:	7 akad. val.

Vystymo bendrija „(Re-)integracija į darbo rinką Kretingos rajone“17//
<http://www.jaunasmenas.lt/m/veikla.html> [2007-09-03].